MUZEUL REGIUNII PORȚILOR DE FIER
DROBETA-TURNU SEVERIN

Marin Iulian Neagoe

Reprezentări antropomorfe neolitice și eneolitice din colecția Muzeului Regiunii Porților de Fier

Editura MEGA

Marin Iulian Neagoe

Reprezentări antropomorfe neolitice și eneolitice în colecția Muzeului Regiunii Porților de Fier

MUZEUL REGIUNII PORȚILOR DE FIER
DROBETA-TURNU SEVERIN

Marin Iulian Neagoe

Reprezentări antropomorfe neolitice și eneolitice în colecția Muzeului Regiunii Porților de Fier

Editura Mega
Cluj-Napoca
2015

DTP şi copertă:
Francisc Baja

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
NEAGOE, MARIN
Reprezentări antropomorfe neolitice şi eneolitice în colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier / Marin Iulian Neagoe. - Cluj-Napoca : Mega, 2015
Bibliogr.
Index
ISBN 978-606-543-642-8

902
069(498 Drobeta-Turnu Severin):902

Editura Mega | www.edituramega.ro
e-mail: mega@edituramega.ro

Pentru iubita și frumoasa mea fetiță Miruna-Denisa

CUPRINS

PREFAȚĂ 9

INTRODUCERE 11

CAPITOLUL I. ASPECTE ALE ACTIVITĂŢII MUZEOGRAFICE ŞI ARHEOLOGICE LA DROBETA 15

CAPITOLUL II. PLASTICA ANTROPOMORFĂ NEOLITICĂ ŞI ENEOLITICĂ ÎNTRE FUNCȚIONALITATE ȘI SIMBOLISM 24

CAPITOLUL III. REPREZENTĂRI ANTROPOMORFE APARŢINÂND CULTURII VINČA 34

Figurine antropomorfe, faza Vinča B2 38

Figurine antropomorfe, faza Vinča C 43

CAPITOLUL IV. REPREZENTĂRI ANTROPOMORFE APARŢINÂND CULTURII GUMELNIŢA 49

A. Reprezentările antropomorfe feminine 52

B. Vase sau fragmente de vase antropomorfe 52

CAPITOLUL V. REPREZENTĂRI ANTROPOMORFE APARŢINÂND CULTURII CUCUTENI 56

Tipul A1 57

Tipul B1 60

CAPITOLUL VI. CATALOGUL REPREZENTĂRILOR ANTROPOMORFE NEOLITICE ȘI ENEOLITICE DIN COLECȚIA PREISTORIE A MUZEULUI REGIUNII PORȚILOR DE FIER 66

ABSTRACT 103

INTRODUCTION 103

1ST CHAPTER. Aspects of the Curatorial and Archaeological Activity in Drobeta 106

2ND CHAPTER. Anthropomorphic representations of the Vinča Culture 110

IIIRD CHAPTER. Anthropomorphic representations belonging to the Gumelniţa Culture 113

4ND CHAPTER. Anthropomorphic representations of the Cucuteni Culture 116

EXPLICAȚIA PLANȘELOR/EXPLANATION OF THE PLATES 118
BIBLIOGRAFIE/BIBLIOGRAPHY 121
ABREVIERI BIBLIOGRAFICE/BIBLIOGRAPHICAL ABBREVIATION 135
INDICE/INDEX 137
PLANȘE 140

PREFAȚĂ

Începuturile sunt totdeauna dificile. Și nu este vorba de demersul colegului Iulian Neagoe de a pune cap la cap această lucrare, ci de încercările mele de a o prefața. La solicitarea autorului de a prezenta volumul, am avut un moment de ezitare, dat fiind titlul lucrării cu trimitere la reprezentări antropomorfe neolitice și eneolitice și așteptându-mă să primesc la lectură un simplu catalog al descoperirilor, o lucrare probabil riguros întocmită, dar seacă tocmai prin rigurozitatea sa.

Nimic nu putea fi mai departe de adevăr. Prima lectură a volumului de față a constituit o surpriză din multiple puncte de vedere: departe de a fi o înșiruire de situri arheologice şi descrieri de piese, mi-a reamintit de propria fascinație față de zona Mehedințiului și mai ales a defileului Porțile de Fier, de oamenii și arheologia locurilor trecute, multe dispărute acum o jumătate de veac. Și mi-a apărut astfel mai clară utilitatea unui astfel de demers, similară încercării unui fotograf de a recupera și clarifica vechi și tremurate fotografii de epocă…

Dincolo de valoarea științifică a lucrării, se conturează cea de restituire, de completare a unor părți ale trecutului rămase necunoscute, de repunere în circuitul de valori a unor piese și cercetări arheologice rămase în umbră.

Intenția mea nu este de a face o completă prezentare a cărții – lipsind astfel cititorul de bucuria descoperirii ei, ci de a sublinia câteva dintre realizările sale meritorii.

Lucrarea include, ca prim capitol, un adevărat istoric al activității de muzeografie și protejare a monumentelor istorice de la Drobeta-Turnu Severin, precum și o rapidă trecere în revistă a principalelor cercetări arheologice care au avut loc de-a lungul timpului în zona Mehedințiului. La prima vedere, această primă parte ar părea poate uşor exhaustivă, dar toate informațiile prezentate converg spre unul dintre scopurile principale ale lucrării: acela de a contextualiza cât mai precis colecția de vase și statuete discutată, fără de care capitolul II, cu trimiteri la simbolistica și funcționalitatea plasticii antropomorfe nu ar fi avut o bază de discuție solidă. Această parte a lucrării este de departe cea mai fascinantă – o prezentare a principalelor idei privind înțelegerea și interpretarea simbolică a acestui tip de artefacte arheologice, dar exprimând și părerile proprii ale

autorului, originale și îndrăznețe, și care merită urmărite pentru o mai solidă fundamentare (mă refer aici în principal la propunerea de interpretare a figurinelor bicefale sau tricefale și ipoteza nașterilor gemelare). Capitolul, departe de a rămâne la o simplă înșiruire a ideilor și conceptelor cu care se operează în studiul simbolisticii și funcționalității, remarcă și slăbiciunile acestora, sugerând adaptarea și modificarea lor la natura arheologică a cercetării.

Capitolele III, IV și V sunt dedicate exclusiv discuțiilor referitoare la reprezentările antropomorfe din neolitic (cultura Vinča) și eneolitic (culturile Gumenița și Cucuteni) și la contextualizarea acestor descoperiri în cadrul problematicii generale a reprezentărilor antropomorfe și a vaselor cu atribute antropomorfe. Autorul încearcă o determinare cât mai clară a locului de origine și, acolo unde a fost posibil, a întregului context arheologic, în încercarea de a corecta viitoare citări imprecise sau eronate. Se propun încadrări cronologice și mai puțin tipologice – în cazul culturii Vinča –, discutându-se paralele și analogii pe spații largi, din Orientul apropiat, Tesalia și până în spațiul iberic. Ca și în capitolul II, autorul vine și cu propuneri interpretative mai puțin obișnuite – cel mai elocvent exemplu este cel al trepanației ca explicație a unui anumit tip de decor cu împunsături existent la unele statuete Cucuteni. Ipoteza este fără îndoială interesantă și merită o cercetare detaliată a altor astfel de descoperiri în vederea găsirii de noi argumente și a unei solide fundamentări.

Ultima parte a lucrării, așa cum era de așteptat, este un catalog bilingv al artefactelor arheologice discutate pe parcursul lucrării, un instrument de lucru extrem de util prin informația detaliată și imagistica pe care le oferă, fiecare voce fiind însoțită de o fotografie a piesei respective.

În mod tradițional, o lucrare de specialitate se încheie cu un capitol de concluzii în care autorul încearcă o sinteză a ideilor prezentate sau a celor noi propuse pe parcursul lucrării. În cazul lucrării de față, acest lucru se petrece în cadrul fiecărui capitol, fiecare dintre ele fiind deja o sinteză extrem de densă a subiectelor discutate, și astfel reluarea lor la finele cărții ar fi fost redundantă.

Prin toate cele menționate mai sus, dar și prin altele pe care nu le-am amintit în aceste rânduri, cu siguranță că lucrarea colegului Marin Iulian Neagoe va atrage atenția specialiștilor și, prin datele publicate, va oferi o bază solidă de plecare pentru noi cercetări și interpretări.

Deși volumul își are rădăcinile în cercetări mult trecute, prin metodologia promovată și mai ales prin propunerea unor noi direcții de cercetare noi, lucrarea este și puternic ancorată într-un viitor care se întrezărește diferit și, mai ales, optimist, pentru arheologia mehedințeană.

Cercetător științific II
dr. Adina Boroneanț

București, octombrie 2015

INTRODUCERE

Am considerat o necesitate elaborarea unui lucrări[1] care să trateze problematica pieselor de artă plastică antropomorfă, neolitică şi eneolitică, aflate în colecţiile Muzeului Regiunii Porţilor de Fier din Drobeta-Turnu Severin, ţinând cont de cel puţin două aspecte. Primul aspect se referă la faptul că o parte a pieselor nu sunt cunoscute în literatura de specialitate, iar altele au fost publicate într-o manieră evazivă; cel de-al doilea vizează remarcabila manieră artistică de execuţie a unora dintre acestea, dar și prezența unor elemente care le particularizează.

De asemenea, am urmărit, într-un fel, extragerea majorității acestor obiecte din anonimatul depozitelor muzeului, oferind posibilitatea tuturor celor interesaţi de subiect să poată avea acces la informaţii referitoare la o serie de reprezentări antropomorfe aparţinând culturilor: Vinča, Gumelniţa şi Cucuteni.

Alături de piesele discutate în lucrarea de față, Muzeul Regiunii Porților de Fier deține și câteva reprezentări antropomorfe aparţinând culturilor Starčevo-Criș și Sălcuța, descoperite în cursul cercetărilor de la: Ostrovul Banului, Ostrovul Corbului și Valea Anilor.

Deoarece piesele respective au fost publicate în literatura de specialitate, ele nu au fost incluse în lucrarea de faţă, cu atât mai mult cu cât numărul lor redus, dar și caracterul fragmentar, în mare parte, au constituit impedimente în creionarea unor capitole distincte în care acestea să fie analizate.

Structura lucrării a fost generată, în primul rând, de varietatea stilistică şi apartenenţa culturală a obiectelor incluse în categoria reprezentărilor plastice antropomorfe.

Din punct de vedere metodologic, am stabilit câteva criterii în concordanţă cu care se va derula analiza acestor piese.

Primul criteriu avut în vedere a fost cel referitor la analiza morfo-tehnologică pentru a se face precizări asupra materiei prime utilizate la confecţionare, și la stabilirea tehnicilor de confecţionare şi a dimensiunilor.

1 Această lucrare reprezintă o variantă a tezei de disertaţie, susţinută în cadrul Universităţii „1 Decembrie 1918” din Alba Iulia, sesiunea iulie 2010.

Pe baza caracterelor morfologice, am inclus în categoria reprezentărilor plastice antropomorfe acele piese care prezintă elemente antropomorfe evidente, încadrate la rândul lor în două subcategorii, după cum urmează:

A. Reprezentări antropomorfe feminine şi masculine

B. Vase sau fragmente de vase antropomorfe

Cel de-al doilea criteriu de analiză se referă la caracteristicile stilistice, în vederea stabilirii tehnicilor de execuţie şi a motivelor decorative prezente pe suprafaţa unora dintre obiecte, analiză care poate indica şi alt gen de informaţii, în afara celor legate de valenţele estetice sugerate, la prima vedere, de maniera de reprezentare a diferitelor motive decorative.

Analiza contextului arheologic reprezintă, de asemenea, un criteriu important, generând informaţii obiective cu privire la localizarea acestor artefacte în cadrul complexelor arheologice (locuinţe, morminte, gropi), putându-se astfel stabili dacă existau într-adevăr anumite canoane privind expunerea acestor piese în interiorul spaţiului casnic, al aşezărilor sau al complexelor cu caracter funerar sau de cult. Din păcate, în ceea ce priveşte lotul de piese din colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, care va face obiectul acestei dezbateri, nu putem oferi date exacte cu referire la contextul descoperirii întrucât, cu excepţia unei figurine de la Hinova, judeţul Mehedinţi, restul provin din descoperiri întâmplătoare sau cercetări de suprafaţă.

Pentru a beneficia de o imagine de ansamblu asupra modului în care s-a dezvoltat această categorie de bunuri cultural-arheologice, am dedicat capitolul I al lucrării activităţii muzeale şi arheologice la Drobeta-Turnu Severin. În cadrul acestui capitol se vor regăsi informaţii referitoare la preocupările legate de protejarea şi conservarea patrimoniului arheologic mobil şi imobil sau la eforturile de constituire a unei instituţii muzeale în oraşul cunoscut mai ales datorită ruinelor castrului, podului roman şi cetăţii medievale a Severinului.

În completare, am inserat şi aspecte din istoricul activităţii arheologice, printr-o prezentare sintetică a cercetărilor de suprafaţă, a sondajelor şi săpăturilor arheologice ce au vizat, în special, o serie de situri preistorice din Regiunea Porţilor de Fier, valea Dunării mehedinţene sau alte puncte din judeţul Mehedinţi.

Capitolul al II-lea abordează o serie de aspecte legate de interpretarea reprezentărilor plastice antropomorfe, atât din punctul de vedere funcțional cât și al caracterului simbolic, cu implicații profunde la nivelul percepţiilor mentalului colectiv al epocii neolitice și eneolitice. În tratarea acestei teme, am făcut apel la o serie de analogii din spaţii culturale diverse, pentru alcătuirea unui tablou mai clar referitor la importanța reprezentărilor antropomorfe în viața comunităților, precum și la transmiterea și perpetuarea anumitor influențe culturale, din acest punct de vedere, pe spaţii geografice întinse în perioadele preistorice.

Capitolul al III-lea este dedicat unui lot de reprezentări plastice aparţinând culturii Vinča, provenite din descoperiri făcute în judeţul Mehedinţi.

În mod evident, categoria artei plastice vinčiene, care se remarcă prin originalitate stilistică şi decorativă, constituie una dintre cele mai bogate, variate şi mai expresive creaţii din întreg neoliticul şi eneoliticul european. Caracterul unitar al plasticii vinčiene este uşor de sesizat, chiar dacă analizăm descoperiri din zone diferite cuprinse în arealul de răspândire al comunităţilor Vinča însă, în acelaşi timp, pot fi constatate şi anumite elemente specifice fiecărei regiuni, prin intermediul cărora se întregeşte imaginea diversităţii reprezentărilor plastice, fără a se produce fracturarea acestui caracter unitar.

Reprezentările antropomorfe vinčiene din colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier se înscriu, din punct de vedere tipologic şi stilistic, în marea masă a reprezentărilor de acest gen cunoscute din descoperirile făcute în alte situri aparţinând culturii Vinča şi contribuie, prin elemente estetico-plastice particulare, la conturarea unui stil specific zonei de sud-vest a României de azi.

Capitolul al IV-lea tratează problematica unor reprezentări antropomorfe aparţinând culturii Gumelniţa descoperite la începutul secolului al XX-lea în tell-ul de la Măgura Jilava, judeţul Ilfov, piese intrate în patrimoniul Muzeului Regiunii Porţilor de Fier după transferarea către acesta a patrimoniului fostului muzeu dr. C. I. Istrati-Capşa ce a funcţionat la Drobeta-Turnu Severin în perioada 1924–1950.

În literatura de specialitate au apărut inadvertenţe în legătură cu câteva din piesele incluse în acest lot, motiv pentru care, pe lângă considerentele legate de caracteristicile tipologice şi stilistice ale acestor reprezentări, am încercat să ofer şi informaţii exacte referitoare la provenienţa şi modalităţile prin care aceste obiecte au ajuns în patrimoniul muzeului din Drobeta-Turnu Severin.

Capitolul al V-lea este dedicat câtorva reprezentări antropomorfe descoperite la sfârşitul secolului al XIX-lea în aşezarea eponimă a culturii Cucuteni, graţie săpăturilor întreprinse de N. Beldiceanu.

Unele dintre aceste piese au fost recent introduse în literatura de specialitate, în vreme ce altele sunt inedite. Remarcabilele modalităţi de reprezentare sau de decor fac din aceste obiecte adevărate opere de artă, specifice meşterilor cucutenieni, după cum se poate observa cu uşurinţă, şi din alte produse ale culturii materiale reprezentative pentru această manifestare culturală considerată cea mai spectaculoasă civilizaţie eneolitică din spaţiul vechii Europe.

În altă ordine de idei, unele piese prezintă o serie de elemente care pot fi interpretate ca reprezentarea unor articole vestimentare, tatuaje sau chiar posibile intervenţii chirurgicale la nivelul craniului (trepanaţii), contribuind la extinderea orizontului de analiză şi interpretare.

Capitolul al VI-lea l-am gândit ca pe un catalog al reprezentărilor antropomorfe neolitice şi eneolitice din colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier,

care să cuprindă sintetizat toate informaţiile disponibile pentru fiecare piesă în parte.

Nu pot încheia această introducere fără a-mi exprima recunoştinţa faţă de cei care m-au încurajat în acest demers, oferindu-mi fie sprijin moral, fie sugestii în abordarea acestei tematici sau informaţii bibliografice preţioase, fără de care această lucrare ar fi fost, în mod evident, mult mai săracă.

Mulţumesc, aşadar, soţiei mele Oana Minodora Neagoe, atât pentru corectura finală a textului, cât şi pentru suportul moral necesar finalizării acestei lucrări.

Îmi exprim gratitudinea faţă de cel care mi-a fost coleg şi prieten apropiat Emil Moldovan, omul cu care m-am consultat de nenumărate ori în privinţa diferitelor aspecte ale artei plastice preistorice, furnizându-mi ori de câte ori a avut ocazia unele materiale bibliografice, la care poate, fără ajutorul lui, aş fi avut acces mult mai greu.

Gândul meu se îndreaptă şi către regretatul Constantin Para împreună cu care am lucrat, în cadrul muzeului câțiva ani, și care mi-a împărtășit multe din viziunile sale artistice legate de arta plastică preistorică ce a reprezentat o sursă nebănuită de inspiraţie pentru propriile sale creaţii impregnate de o spectaculozitate debordantă.

Domnului Mihai Gligor, care în calitate de coordonator al tezei de disertaţie m-a îndrumat în permanenţă şi mi-a oferit indicaţii preţioase în alcătuirea acestei lucrări, îi mulţumesc în mod deosebit.

Mulţumesc, de asemenea, doamnei manager al Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, Doiniţa Mariana Chircu, pentru efortul depus în asigurarea resurselor financiare necesare publicării acestui material, precum şi colegilor Lidia Dondesi și Eugen Văcuţă care m-au ajutat la realizarea unora dintre desenele pieselor.

Doamnei Varvara Măneanu îi sunt recunoscător pentru facilitarea accesului la registrul inventar al pieselor din fosta colecţie Istrati-Capşa, de unde am putut extrage multe informații prețioase.

Drobeta-Turnu Severin

Mai 2014

CAPITOLUL I.
ASPECTE ALE ACTIVITĂȚII MUZEOGRAFICE ȘI ARHEOLOGICE LA DROBETA

Muzeul Regiunii Porţilor de Fier reprezintă astăzi una dintre cele mai importante instituţii de profil din România, ţinând cont în primul rând de valoarea patrimoniul muzeal, precum şi de avantajele oferite de imensul potenţial istorico-turistic reprezentat de monumentele antice şi medievale ale căror ruine sunt vizibile şi astăzi la Drobeta .

Interesul faţă de cercetarea acestor ruine, cartarea şi chiar refacerea lor, debutează în secolul al XVII-lea, când L. F. Marsigli[2] a demarat primele acţiuni de „cercetare ştiinţifică" a ruinelor romane de la Drobeta şi a cetăţii medievale a Severinului, monument ce îl atribuia tot epocii romane.

Preocupări legate de protejarea monumentelor de la Drobeta sunt consemnate şi la 1835, când Gr. Pleşoianu, profesor la Cerneţi, realizează lucrări de restaurare și conservare la Cetatea Severinului. Din nefericire, astăzi s-au păstrat foarte puţine informaţii referitoare la aceste[3] lucrări întreprinse de profesorul Pleşoianu.

La scurt timp, banul Mihalache Ghica îşi manifesta intenţia de a strânge într-un singur loc o serie de obiecte arheologice, solicitând încă din 1836[4] *„să se respecteze şi să se păstreze"* aceste monumente.

Adevărate măsuri cu caracter muzeografic vor fi luate însă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea (1852) când la iniţiativa prefectului de atunci al judeţului Mehedinţi, N. A. Nicolescu, sunt adunate şi expuse în grădina publică a Severinului, o serie de vestigii antice[5].

---

[2] Davidescu 1980, p. 14–15.

[3] Chipurici, Măneanu 1972, p. 47.

[4] Davidescu 1985, p. 13.

[5] Dimitrescu 1881, p. 5.

Ulterior, A. T. Laurian va fi însărcinat cu executarea unor săpături arheologice la Drobeta[6], iar în raportul de cercetare înaintat Ministrului erau cuprinse şi indicaţii cu privire la conservare ruinelor, precum şi recomandarea de a se amenaja în grădina publică a oraşului un muzeu[7].

C. Bolliac, preşedintele Comitetului Arheologic Român, efectua şi el în 1869 câteva prospecţiuni arheologice în zona cetăţii medievale a Severinului şi a castrului roman[8].

În 1883 ajunge la Drobeta D. C. Butculescu, membru, pe atunci, al Comitetului Arheologic Român, trimis pentru a supraveghea lucrările de nivelare demarate în zona portului din Drobeta, prilej cu care sunt descoperite 38 de morminte romane în ciste din piatră, cărămidă sau sarcofage din plumb[9], datate în secolul al III-lea p. Chr.

Între 1886–1889, Gr. Tocilescu ajutat de P. Polonic, O. Richter și J. Fakler, deschide săpături în castrul roman, dar şi la Cetatea Severinului, rezultatele constând în descoperirea a numeroase materiale arheologice, atât preistorice, cât şi din perioada dacică, epoca romană[10], și a evul mediu[11].

O iniţiativă importantă este cea de înfiinţare a unei Societăţi Istorice şi Arheologice şi a unui muzeu la Severin în anul 1881, fondat de institutorul V. Dimitrescu şi prefectul de atunci P. Quintescu, acesta constituind prima instituţie muzeală severineană[12]. Tot V. Dimitrescu, un împătimit al istoriei acestor meleaguri[13], publica în acelaşi an o broşură intitulată *Muzeul Severinului*, unde erau prezentate o serie de antichităţi şi monumente din judeţul Mehedinţi, considerând că prin vânzarea acestei publicaţii se va asigura o parte a fondurilor necesare pentru constituirea unei biblioteci a muzeului[14].

Acest muzeu a funcţionat atât în Grădina publică a oraşului, unde au fost expuse monumente funerare, inscripţii etc., cât şi în două încăperi din clădirea Prefecturii, destinate expunerii unor piese de dimensiuni mai mici[15]. Din nefericire, patrimoniul său s-a dezintegrat foarte repede, ca urmare a nepăsării manifestate de autorităţile locale. Astfel, în 1882, încăperile din localul Prefecturii vor fi dezafectate[16], iar în anul următor, foarte multe piese din patrimoniul acestui muzeu vor fi transferate la Muzeul Naţional din Bucureşti.

---

6 *Ibidem*, p. 7.
7 Demetrescu 1883, p. 39–43.
8 Davidescu 1974, p. 190.
9 Tudor 1976, p. 117–123.
10 *Ibidem*, p. 124–137 şi Pl. VI–XIV.
11 Cantacuzino 2001, p.
12 Măneanu 2000, p. 8–9.
13 Dimitrescu 1882, p. 162–177.
14 Măneanu 2000, p. 7.
15 *Ibidem*, p. 9.
16 Davidescu 1985, p. 17.

După trei decenii de întrerupere a activităţii muzeografice, la 3 mai 1912, este înfiinţată în Drobeta-Turnu Severin o altă instituţie muzeală, respectiv „Muzeul Istoric al Liceului Traian”, din iniţiativa lui Al. Bărcăcilă[17], iniţial profesor de limbi clasice, apoi director al liceului. Pasionat de arheologie[18], Al. Bărcăcilă a reuşit într-un timp relativ scurt, să pună bazele unui mic muzeu în ale cărui colecţii se găseau obiecte recuperate în urma cercetărilor de suprafaţă organizate în regiunea Porţilor de Fier, dar şi numeroase monede, vase, statuete, arme antice, icoane, tipărituri, manuscrise vechi, ţesături, donate, în mare parte, de cetăţeni ai oraşului Drobeta-Turnu Severin sau locuitori din judeţul Mehedinţi.

Acest muzeu îşi va schimba sediul în anul 1926, în clădirea construită lângă ruinele podului şi castrului roman de la Drobeta, clădire destinată iniţial funcţionării internatului Liceului Traian, din care câteva corpuri erau rezervate pentru a adăposti colecţiile muzeului. Odată cu schimbarea sediului, muzeul îşi va schimba şi denumirea[19] în **Muzeul Regional de Istorie şi Etnografie** din Turnu Severin, iar mai târziu în **Muzeul Regiunii Porţilor de Fier**[20].

Din 1924 la Drobeta vor funcţiona două instituţii muzeale, ca urmare a înfiinţării în acest an a **Muzeulului Dr. C. I. Istrati**, după transferul colecţiei Istrati-Capşa de la Bucureşti la Turnu Severin şi instalarea ei în Palatul Cultural.

Colecţia Dr. C. I. Istrati, Istrati-Capşa sau colecţia Maria Istrati-Capşa[21], reprezintă şi astăzi cel mai important şi mai valoros fond muzeal al **Muzeului Regiunii Porţilor de Fier**.

Este cunoscut faptul că această colecţie a început să fie dezvoltată din prima jumătate a secolului al XIX-lea, graţie pasiunii şi efortului Mariei Istrati-Capşa, mama Dr. C. I. Istrati, cel care va moşteni colecţia şi se va strădui să o îmbogăţească prin achiziţii şi donaţii. Rezultatul acestei pasiuni se va concretiza în anul 1897, când colecţia Istrati-Capşa va fi organizată şi inaugurată într-un muzeu deschis la Câmpina[22], judeţul Prahova. Ulterior, obiecte din colecţie vor fi expuse cu ocazia celui de-al doilea *Congres al Asociaţiunii Române pentru Înaintarea şi Răspândirea Ştiinţelor*, precum şi în *Expoziţia Generală Română din 1906*, organizată cu prilejul jubileului regal, Dr. C.I. Istrati fiind chiar comisar al guvernului, însărcinat cu organizarea acestei expoziţii[23].

Acest din urmă eveniment a reprezentat, de altfel, apogeul colecţiei Istrati-Capşa care după moartea Dr. C.I. Istrati, în anul 1921, va fi achiziţionată de la

[17] Berciu, Davidescu 1974, p. 272–276.
[18] Bololoi 1985, p. 393–399.
[19] Opriş 1985, p. 381.
[20] Bărcăcilă 1968, p. 135–137.
[21] Moisil 1911b, p. 135.
[22] Jercan 1997, p. 62–70.
[23] Costescu 1932, p. 737.

moştenitorii săi de Ministerul Culturii şi Artelor şi donată Fundaţiei Culturale „Principele Carol I”, Academiei Române şi Muzeului Naţional de Antichităţi.

Din cauza neglijenţei manifestate de aceste instituţii, piesele expoziţiei au rămas în perioada 1921–1924 depozitate în curtea Laboratorului de Chimie organică din Bucureşti, până când, din iniţiativa lui Teodor Costescu, preşedintele Societăţii Culturale „Teatrul Oraşului Turnu Severin”, fost student al Dr. C.I. Istrati, colecţia va fi transferată în acest oraş şi instalată în Palatul Cultural, inaugurat la 30 noiembrie 1924, împreună cu expoziţia Istrati-Capşa, care primea denumirea de **Muzeul Dr. C.I. Istrati**. Acest muzeu va funcţiona la Turnu Severin până în 1953 când va începe transferul patrimoniului său către **Muzeul Regiunii Porţilor de Fier**[24].

Din nefericire, pentru foarte multe piese din acestă colecţie nu se mai păstrează date certe legate de locul de provenienţă sau de modalitatea prin care au intrat în colecţia Istrati-Capşa. Această situaţie a fost determinată de faptul că acţiunea de preluare a colecţiei s-a desfăşurat în grabă, neexistând suficient timp pentru ca piesele să fie corect inventariate[25].

În momentul de faţă, este aproape imposibilă recuperarea acestei documentaţii, deşi pentru unele piese dispunem de informaţii sumare din registrele de inventar, iar pentru altele putem apela la unele articole publicate în literatura de specialitate[26] sau la Catalogul Muzeului Dr. C. I. Istrati apărut la Turnu Severin odată cu reorganizarea acestei colecţii de către Teodor Costescu[27] şi Dumitru Tudor.

Muzeul Regiunii Porţilor de Fier a traversat mai multe etape evolutive, atât din punctul de vedere al configurațiilor organizatorice, cât și al activităților desfășurate.

O primă etapă s-a desfăşurat între 1926–1948, când muzeul a funcţionat sub patronajul Comisiunii Monumentelor Istorice, piesele fiind expuse în câteva săli din clădirea Internatului Liceului Traian.

A doua etapă în dezvoltarea muzeului este cuprinsă între 1948–1972 şi coincide cu perioada în care s-a reuşit obţinerea în întregime, pentru expunerea colecţiilor muzeului[28], a clădirii internatului Liceului Traian.

Din 1969 au fost demarate şi activităţile de elaborare a tematicii expoziţionale, reuşindu-se, la 15 mai 1972, deschiderea Muzeului Regiunii Porţilor de Fier cu secţiile: Istorie, Ştiinţele Naturii şi Acvariu, iar din 1982 va fi deschisă publicului şi secţia de Etnografie.

---

[24] Măneanu 2000, p. 3–11.

[25] În arhiva Muzeului Regiunii Porţilor de Fier este păstrat un registru (nr. 479 din 16.06.1994) în care se regăsesc informaţii despre piesele preluate din patrimoniul Muzeului Dr. C. I. Istrati-Capşa în perioada 1950–1951.

[26] Moisil 1911b, p. 83–94; Moisil 1911a, p. 135–145.

[27] Măneanu 2004, p. 10–13.

[28] Măneanu 2000, p. 13.

Colecţiile Muzeului Regiunii Porţilor de Fier s-au îmbogăţit cu noi piese, rezultate în urma unor donaţii sau achiziţii, dar şi ca urmare a intenselor cercetări arheologice efectuate începând din al doilea deceniu al secolului XX de către Al. Bărcăcilă[29] și continuate vreme de mai bine de treizeci de ani.

Al. Bărcăcilă a efectuat și importante cercetări de suprafaţă într-o serie de localităţi din valea Dunării, identificând numeroase situri arheologice preistorice: Ostrovul Şimian, Hinova, Ostrovul Corbului, Izvorul Frumos, Balta Verde, Ostrovul Mare.

La Ostrovul Corbului, Al. Bărcăcilă, I. Andrieşescu şi Şt. Ciuceanu vor deschide câteva sondaje arheologice, dar rezultatele acestor săpături au rămas necunoscute.

În Ostrovul Mare, începând din 1936, Al. Bărcăcilă întreprinde săpături alături de Dinu V. Rosetti, într-una din cele mai mari necropole de incineraţie aparţinând culturii Žuto Brdo-Gârla Mare, identificată în punctul *„Bivolării”*, km. Fluvial 870. Descoperirile de aici, între care vase ceramice, reprezentări antropomofe şi zoomorfe, securi duble miniaturale din lut, vor fi publicate de D. Berciu în *Arheologia Preistorică a Olteniei*, D. Berciu fiind cel care a văzut obiectele în muzeul din Drobeta-Turnu Severin şi, cu îngăduinţa lui Al. Bărcăcilă, le-a inclus în lucrarea amintită. Pe de altă parte, într-o scrisoare[30] adresată lui I. Andrieşescu, Al. Bărcăcilă îşi exprima nemulţumirea faţă de lipsa de profesionalism manifestată de D. Berciu întrucât acesta *„nu citează la figuri muzeul în care se găsesc obiectele”*.

Primele săpături într-un sit preistoric le datorăm însă lui C. Schuchhardt, între 1917–1918, când acesta deschidea singurele sondaje arheologice în Ostrovul de la Gârla Mare, de unde reuşea să recupereze fragmente ceramice neolitice, dar şi un lot mai bogat de materiale aparţinând epocii bronzului (fragmente ceramice şi figurine antropomorfe fragmentare)[31] ajunse, cel mai probabil, la muzeul din Berlin, la fel ca și alte materiale rezultate din săpăturile întreprinse de el într-o serie de situri de pe teritoriul României[32].

Descoperirile aparţinând epocii bronzului din ostrovul de la Gârla Mare au fost incluse, mai târziu, în marele complex cultural al câmpurilor cu urne de la Dunărea mijlocie şi inferioară, cu denumirea de cultura Žuto Brdo-Gârla Mare[33], fiind multă vreme singurele descoperiri dintr-o aşezare aparţinând acestei culturi.

---

[29] Bărcăcilă 1937, p. 149–165; Bărcăcilă 1938, p. 41–52; Bărcăcilă 1939, p. 74–88; Bărcăcilă 1957, p. 173–188.

[30] Ciorna scrisorii adresată la 6 ianuarie 1940 de Al. Bărcăcilă lui I. Andrieşescu se păstrează în colecţia Documente a Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, cu nr. de inventar Doc. 1567.

[31] Franz 1922, p. 89–98.

[32] Berciu 1939, p. 50.

[33] Berciu 1934, p. 6.

În perioada 1932–1933, I. Nestor şi D. Berciu organizau cercetări de suprafaţă în sectorul Drobeta-Turnu Severin – Balta Verde şi efectuau sondaje de verificare stratigrafică la Ostrovul Corbului-*„Botul Piscului”* [34], Insula Şimian[35] şi Balta Verde *„La morminţi”*[36]. Aceste cercetăr vor fi continuate în 1935, când D. Berciu investighează sectorul Dunării dintre Balta Verde şi Salcia. În această din urmă localitate erau înregistrate în urma unor periegheze efectuate în 1934, fragmente ceramice de factură Vinča[37], dar şi materiale Sălcuţa.

După o serie de cercetări de suprafaţă efectuate în 1932 pe malurile Dunării în sectorul Tr. Severin-Balta Verde, D. Berciu deschide o serie de săpături arheologice în zona Balta Verde şi Gogoşu, unde fuseseră identificate numeroase puncte cu descoperiri din neolitic până în evul mediu. Rezultatele acestor cercetări au confirmat existenţa unor necropole plane de incineraţie din epoca bronzului şi începutul primei epoci a fierului (sec. XII–X a. Chr.), în teritoriul localităţii Balta Verde, punctul *„La morminţi”*, dar şi a unei necropole tumulare de înhumaţie aparţinând culturii Basarabi (sec. VII–VI a. Chr.).

La Balta Verde şi Gogoşu cercetările sistematice debutează în 1949 şi vor fi continuate apoi în 1950, iar descoperirile de aici au făcut obiectul unui studiu amplu, semnat de D. Berciu şi E. Comşa[38].

Din 1961 va debuta primul mare proiect de cercetări de salvare a obiectivelor de interes arheologic din Regiunea Porţilor de Fier, ca urmare a construirii lacului de acumulare şi hidrocentralei de la Porţile de Fier I (Gura Văii). În acest sens, vor fi demarate ample cercetări de suprafaţă, în sectorul Dunării cuprins între Baziaş şi Drobeta-Turnu Severin, care vor avea drept rezultat identificarea unui număr de aproximativ 100 de obiective arheologice[39].

Anul 1964 va consemna şi primele săpături arheologice care vor viza în special punctele cele mai vulnerabile ce urmau să fie acoperite de apele Dunării după construirea lacului de acumulare, anume terasele joase şi ostroavele. Săpăturile arheologice se vor concentra în jurul localităţii Dubova, judeţul Mehedinţi, unde vor fi cercetate o serie de peşteri[40]: Climente I, Climente II, Cuina Turcului, Peştera Fluturilor, Peştera lui Carafil, Ponicova, Veterani, dar şi în jurul localităţilor Icoana[41], Răzvrata[42], Ostrovul Banului (Gura Văii), Schela Cladovei[43].

[34] Berciu 1939, p. 25 şi nota 73.
[35] *Ibidem*, p. 70–72.
[36] Berciu, Comşa 1956, p. 256–257.
[37] Berciu 1939, p. 26 şi nota 74.
[38] Berciu, Comşa 1956, p. 253–489.
[39] Atlas 1972, p. 194.
[40] Boroneanţ 2000a, p.82–91.
[41] Boroneanţ 2000b, p. 98, 99.
[42] *Ibidem*, p. 99–100.
[43] Boroneanţ 1973, p. 10.

La Dubova, începând din 1964, vor fi efectuate sondaje arheologice în Peştera Climente I[44] şi Climente II. La Climente II săpăturile vor fi reluate apoi între 1968–1969 de către V. Boroneanţ, iar la Cuina Turcului va fi cercetat Adăpostul de sub stâncă (1964–1969)[45].

Alte cercetări importante vor fi efectuate în Ostrovul Banului de la Gura Văii (1966), unde au fost identificate atât urme de locuire din mezolitic[46], neolitic[47], prima epocă a fierului, cât şi din perioada dacică, romană şi romano-bizantină[48], prefeudală[49], precum şi o necropolă medievală.

La Schela Cladovei, în 1965[50], a fost identificat de către M. Davidescu un sit arheologic de unde erau recuperate mai multe materiale neolitice atribuite culturii Criş. În acest sit vor fi efectuate săpături coordonate de V. Boroneanţ în perioada 1967–1997 (cu unele întreruperi), iar după 2001 de A. Boroneanţ şi C. Bonsall.

Situl de la Schela Cladovei a devenit cunoscut în literatura de specialitate datorită descoperirilor atribuite mezoliticului, pe baza cărora a fost definită cultura Schela Cladovei-Lepenski-Vir, manifestare care a evoluat în zona Porţilor de Fier în intervalul mileniilor X–VII a. Chr., conform analizelor ^{14}C[51] obţinute din probe prelevate atât din staţiuni de pe malul sârbesc al Dunării (Vlasac, Lepenski Vir, Haidučka Vodenica), cât şi din situri identificate pe malul românesc al fluviului (Icoana, Răzvrata, Schela Cladovei).

Următoarea perioadă importantă din punctul de vedere al cercetărilor arheologice, debutează după 1970 ca urmare a construirii lacului de acumulare şi a Hidrocentralei de la Porţile de Fier II (Ostrovul Mare). Practic, întreaga zonă din aval de Turnu Severin şi până la Ostrovul Mare va constitui obiectul unor ample cercetări de suprafaţă, sondaje şi săpături de salvare. Şi în cadrul acestei etape se pot distinge câteva zone mai importante în care se vor concentra aceste cercetări de salvare. Una dintre acestea se află în actualul teritoriu administrativ al localităţii Hinova, unde între 1976–1982, un colectiv de cercetare de la Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, condus de Mişu Davidescu va efectua săpături de salvare în zona quadriburgium-ului roman[52] din punctul *„Pichetul de grăniceri”*.

Ample cercetări vor fi efectuate şi în punctul *„Botul Cliuciului”* în teritoriul satului Ostrovul Corbului, aici fiind cercetate o aşezare, Schela Cladovei[53], o

[44] Davidescu 1966. p. 547–549.
[45] Păunescu 1970, p. 4–29; Păunescu 1979, p. 11–56; Boroneanţ 2000a, p. 111–112.
[46] Boroneanţ 2000b, p. 71–77.
[47] Roman, Boroneanţ 1974, p. 117–128.
[48] Davidescu 1977, p. 37–42.
[49] Diaconu, Roman 1967.
[50] Davidescu 1966, p. 547–549.
[51] Bonsall 2008, p. 238–279.
[52] Davidescu 1989, p. 12–90.
[53] Păunescu 1991, p.147–173.

altă aşezare aparţinând culturii Criş şi o necropolă caracteristică complexului cultural Sălcuţa IV-Băile Herculane-Cheile Turzii-Hunyadyhalom[54].

Cercetările din Ostrovul Corbului au relevat şi prezenţa unor materiale din epoca bronzului, hallstatt, epoca dacică, epocă romană, ev mediu timpuriu, astfel încât putem afirma că insula reprezintă una dintre cele mai bogate zone din sud-vestul României de astăzi, în ceea ce priveşte vestigiile de natură arheologică.

Acesta este şi motivul pentru care cercetările efectuate aici au făcut obiectul unei ample monografii apărută în câteva volume[55], sub egida Academiei Române.

O altă zonă importantă din punct de vedere arheologic este insula Ostrovul Mare, aflată la o distanţă de aproximativ 50 km aval de Turnu Severin. Fiind cea mai mare insulă de pe Dunăre din sectorul Baziaş-Călăraşi, cu o lungime de 17 km şi lăţime de 4 km (situată între km fluviali 878–861), Ostrovul Mare a oferit condiţii prielnice habitatului uman atât în preistorie, cât şi în perioadele următoare, dovadă fiind numeroasele situri arheologice identificate, fie ca urmare a cercetărilor de suprafaţă efectuate de Al. Bărcăcilă în anii ‘20-’30 ai sec. XX, fie datorită cercetărilor întreprinse în perioada 1970–1980.

Dintr-un jurnal al lui Al. Bărcăcilă aflăm, de pildă, că la 30. 01. 1936 *„Vasele şi obiectele preistorice recent găsite de săteni la Ostrovul Mare la locul numit Bivolării au fost procurate pentru Muzeul Regiunii Porţilor de Fier”*. Aceste descoperiri l-au determinat pe Al. Bărcăcilă să întreprindă în martie 1936, o cercetare a dunelor de nisip din punctul *„Bivolării”* (Km. 870), unde va reuşi să identifice mai multe morminte de incineraţie aparţinând culturii Zŭto Brdo-Gârla Mare.

Au urmat apoi cercetări întreprinse împreună cu D. V. Rosetti, care au condus la descoperirea altor morminte de incineraţie, însă, în acelaşi timp, Al. Bărcăcilă a achiziţionat de la săteni un număr impresionant de obiecte (vase, monede, unelte din piatră, podoabe) din diferite perioade, descoperite incidental în zona Ostrovul Mare-Gogoşu.

În perioada 1970–1981, cercetări prilejuite de construirea hidrocentralei de la Porţile de Fier II au determinat ca perimetrul insulei să constituie obiectul unor săpături arheologice de amploare, în vederea salvării unora dintre siturile arheologice. În acest sens au fost deschise săpături în mai multe sectoare, rezultatele acestora fiind consemnate în câteva studii apărute în literatura de specialitate.

Printre cele mai importante obiective arheologice identificate la Ostrovul Mare se numără urmele de locuire ale culturii Schela Cladovei-Lepenski Vir identificate în zona Km. fluviali 873[56] şi 875[57], două aşezări aparţinând culturii

[54] Roman, Dodd-Oprişescu 1989, p. 11–38.
[55] Roman, Păunescu 1996; Roman, Dodd-Oprişescu 2008; Miu *et alii* 2012.
[56] Boroneanţ 1983, p. 17–18.
[57] Boroneanţ 1980, p. 31–33.

Sălcuţa – una la km. fluvial 876[58] şi cealaltă la km. fluvial 865[59]; în acest din urmă punct fiind documentate şi resturi de locuire din epoca bronzului – cultura Žuto Brdo-Gârla Mare[60].

De asemenea, în urma cercetărilor din perioada 1976–1981, în insula Ostrovul Mare au mai fost identificate o aşezare şi o necropolă datând din sec VII[61] (Vadul Morii, km. fluvial 873, pe braţul Dunării Mici), urme de locuire şi o necropolă din sec. XIII–XIV, la km. fluvial 875[62]. Materiale arheologice medievale au fost recoltate, de-a lungul timpului, şi din alte puncte de pe ostrov[63].

În afara acestor ample cercetări din valea Dunării mehedinţene, determinate de construirea hidrocentralelor de la Porţile de Fier I şi II, specialiştii Muzeului Regiunii Porţilor de Fier au fost angajaţi într-o serie de sondaje, cercetări de salvare sau cercetări sistematice şi în alte situri arheologice preistorice[64] din judeţul Mehedinţi, dintre care amintim pe cele de la: Buiceşti[65], Valea Anilor[66], Bistreţ[67], Bucura[68], Oreviţa Mare[69], Dobra[70], Rogova[71], Tismana[72], Crivina[73], Gruia[74], Gârla Mare[75].

Rezultatele acestor cercetări au contribuit în mod evident la o mai bună cunoaştere a civilizaţiilor preistorice şi istorice din zona de sud-vest a României de astăzi, iar pe de altă parte materialele arheologice recuperate au dus la îmbogăţirea patrimoniului cultural mobil al Muzeului Regiunii Porţilor de Fier.

---

58 Stângă 1982, p. 183–189.
59 Crăciunescu 1985, p. 43–49.
60 Crăciunescu 1980, p. 43–50.
61 Boroneanţ, Stângă 1978, p. 87–107.
62 Boroneanţ, Crăciunescu 1985, p. 119–134.
63 *Ibidem*, p. 119.
64 Roşu 1974, p. 311–314.
65 Roşu 1968, p. 541–542.
66 Stângă 1988, p. 36–40.
67 Crăciunescu 2006, p. 203–209.
68 Crăciunescu 1999, p. 7–24
69 Crăciunescu 2003, p. 55–102.
70 Crăciunescu 2002b, p. 78–104.
71 Crăciunescu 2000a, p. 9–64; Crăciunescu 2002a, p. 19–61; Manea 2003, p. 48–54; Crăciunescu 2004.
72 Crăciunescu *et alii* 2007, p. 323, 324.
73 Crăciunescu, Neagoe 2008, p. 87–96; Neagoe 2008, p. 97–102.
74 Crăciunescu 2006, p. 67–78.
75 Crăciunescu et alii 2010, p. 99–110; Neagoe 2013, p. 51–70.

CAPITOLUL II.
PLASTICA ANTROPOMORFĂ NEOLITICĂ ȘI ENEOLITICĂ ÎNTRE FUNCȚIONALITATE ȘI SIMBOLISM

Plastica reprezintă acea categorie a creaţiei materiale specifică fiecărei culturi arheologice care cuprinde totalitatea creaţiilor cu caracter estetic și artistic, indiferent de semnificaţiile care le sunt atribuite sau de natura materialului utilizat pentru prelucrare.

Astfel, în această categorie pot fi incluse reprezentările antropomorfe şi zoomorfe, vase antropomorfe, inclusiv vase cu protome antropomorfe, vase zoomorfe, vase cu protome zoomorfe, modele de măsuţe de cult, modele de case şi sanctuare miniaturale. În marea lor majoritate aceste reprezentări au fost executate din lut, un material uşor de modelat, însă există şi piese, în special figurine antropomorfe, confecţionate din os, piatră, marmură, aur, lemn.

Deşi părerile sunt împărţite, majoritatea cercetătorilor care s-au ocupat de studierea acestui tip de reprezentări acceptă ideea că astfel de piese reprezintă într-un fel sau altul, materializarea credinţelor religioase caracteristice comunităţilor neolitice și eneolitice.

Cu toate acestea, multe din descoperirile arheologice au fost şi sunt interpretate în mod subiectiv, întrucât arheologii nu dispun de metode sigure care să permită descifrarea mesajelor pe care le ascund astfel de piese sau precizarea funcţionalităţii acestora.

Este cunoscută în mediile arheologice, ca un fel de anecdotă, următoarea realitate: când unei descoperiri nu reuşeşti să-i precizezi funcţionalitatea, îi atribui o semnificaţie magico-religioasă, sintagmă care are caracter de axiomă.

Sunt multe întrebări la care ar trebui să răspundă arheologii atunci când analizează astfel de piese, iar de calitatea răspunsurilor depinde în ultimă instanţă înţelegerea simbolismului lor şi a mentalităţiilor specifice Preistoriei.

Este de înţeles că analiza obiectivă şi catalogarea acestor obiecte drept sacre trebuie făcută în coroborare cu contextul arheologic sesizat pentru fiecare piesă în parte. Din păcate, există foarte multe reprezentări pentru care nu dispunem de informaţii referitoare la contextul arheologic, întrucât acestea provin din descoperiri întâmplătoare sau, în unele cazuri, autorii cercetărilor arheologice în cadrul cărora au fost recuperate asemenea piese au omis acest lucru. Chiar şi aşa, o primă întrebare pentru care este imperios necesar un răspuns argumentat este următoarea: cum erau utilizate aceste piese?

Spiritualitatea comunităţilor preistorice a fascinat şi suscitat, deopotrivă, interesul cercetătorilor în tentativa de a explica sistemul credinţelor, al ritualurilor şi practicilor religioase, iar reprezentările plastice au fost, de multe ori, folosite drept argument al materializării comportamentului religios[76] al omului preistoric.

Au existat însă şi opinii care au contrazis aceste interpretări, considerând majoritatea figurinelor antropomorfe drept simple jucării[77] sau reprezentări prin intermediul cărora se asigura afirmarea identităţii individuale în cadrul grupului, a grupului în cadrul comunităţii, dar şi o mai bună înţelegere şi controlul psihic asupra lucrurilor[78].

Pentru cei mai mulţi însă, reprezentările antropomorfe feminine sunt asociate cu imaginea Zeiţei Mamă, personajul central al celui mai important sistem religios din epoca neolitică – cultul fertilităţii şi fecundităţii, al cărui fundament reprezentat de asocierea dintre Pământ şi Femeie va crea ramificaţii spirituale profunde prin implicarea Mamei Pământ în toate aspectele existenţei umane. Astfel, s-a ajuns la elaborarea unui adevărat Pantheon în care zeităţile feminine ar fi identificabile cu atribute distincte. În fapt, toate aceste epifanii[79] nu sunt altceva decât reflexii metafizice ale aceluiaşi personaj: Marea Mamă, Mama Glie, Zeiţa Mamă etc.

Pentru neolitic şi eneolitic, sistemul credinţelor angrenate în ceea ce Mircea Eliade numea *religia cosmică*[80] se lasă cu greu descifrat în esenţa sa, cu atât mai mult cu cât realităţile arheologice au evidenţiat o varietate extraordinară a ritu-

---

[76] Din vasta bibliografie dedicată diferitelor aspecte ale vieţii spirituale preistorice amintesc câteva dintre contribuţiile mai importante: Dumitrescu 1937; Lévy-Bruhl 1938; Neumann 1955; Mellart 1963, p. 29–38; Höckmann 1969; Fleming 1969, p. 247–261; Gimbutas 1989, p. 51–123; Gimbutas 1991; Gimbutas 1996; Gimbutas 1997, p. 15–66; Gimbutas 1999; Eliade 1991, p. 45–63; Cauvin 1994; Roller 1999, p. 27–39.

[77] Ucko 1962, 38–54; Treuil 1983, p. 410–424.

[78] Bailey 2005, p. 26–44. *„Understood in terms of abstraction and compression, miniatures have important effects on the person seeing or handling an object such as a figurine. First, miniaturism enlarges the spectator. Physically, it makes the viewer gigantic, omnipotent and omniscient... By reducing the world-at-large's reality, a miniature provides a way of making sense of that world".*

[79] Gimbutas 1996, p. 112–235; Gimbutas 1999, p. 3–43; Golan 2003, p. 416–423.

[80] Eliade 1991, p. 50.

alurilor practicate de aceste comunităţi din spaţii diferite şi la intervale diferite de timp, chiar dacă există şi dovezi ale unor elemente de natură spirituală, care ne apar astăzi ca puncte de legătură comune pentru această perioadă.

Diversitatea morfologică şi stilistică extraordinară atât în ceea ce priveşte vasele din lut ars, cât şi reprezentările plastice, îmi confirmă ideea potrivit căreia este aproape imposibil să existe două sau mai multe piese identice ca mod de reprezentare sau elemente decorative, asta pentru că mai ales figurinele din lut lucrate la mână nu reprezintă producţii de serie. Cei care confecţionau astfel de piese conştientizau ideea de unicitate a fiecărei reprezentări ce trebuia să asigure personalizarea creaţiei, fiind tentaţi de fiecare dată să adauge sau nu anumite elemente pentru a respecta principiul conform căruia un artist nu creează niciodată două opere identice.

Evident, nu toate reprezentările plastice neolitice și eneolitice trebuie privite ca fiind opera unor meşteri pricepuţi sau artişti, întrucât multe dintre acestea trădează o stângăcie compoziţională care poate fi pusă pe seama unor încercări sau stadii de practică ale celor care urmau să deprindă abilități specifice artei creației. Ne putem imagina chiar că unele dintre figurinele simpliste ar putea fi rezultatul unor activităţi prin care membri cu vârste fragede din cadrul unei comunități exersau aceste deprinderi din dorința de a perpetua această tradiție adânc înrădăcinată în conștiința colectivă.

Referindu-se la figurinele antropomorfe aparţinând culturii Vinča, Vl. Dumitrescu[81] observa o caracteristică importantă a morfologiei acestor reprezentări, definită de opoziţia dintre naturalism şi schematism[82]. Aceste elemente sunt identificabile, în acelaşi timp şi în proporţii egale, în cadrul creaţiilor sculpturale neolitice şi eneolitice, astfel încât ideea exagerată a realismului acestor reprezentări poate fi acceptată doar în termeni comparativi cu cele din Paleolitic[83], epoca bronzului sau prima epocă a fierului.

Altfel spus, chiar dacă nu avem la dispoziţie date statistice care să susţină acest punct de vedere, în linii generale, raportul între reprezentările antropomorfe neolitice şi eneolitice redate realist şi cele schematizate pare a fi egal, ceea ce ar indica lipsa canoanelor de natură religioasă în privinţa modalităţilor de reprezentare a corpului uman[84].

---

[81] Dumitrescu 1968, p. 56–60.

[82] *Ibidem*, p. 59. *„S-ar putea spune că în privinţa modelării capului şi a multora dintre detaliile somatice, în mintea artistului s-a dat o luptă permanentă între dorinţa de a reda corpul omenesc pe linia naturalistă – căci, înţelegându-i în chip evident valoarea plastic-sculpturală, avea totodată posibilitatea de a o transpune în chip adecvat – şi schematismul şi stilizarea care-i frânau avântul şi-i impuneau o serie de canoane rigide”*.

[83] Pentru figurinele paleolitice, M. Beck observa, de asemenea, un raport aproape egal între piesele executate realist şi cele abstractizate (Beck 2000, p. 202–204).

[84] Discutând despre aplicaţiile plastice abstractizate întâlnite pe ceramica culturii Wietenberg care ar putea fi văzute în sens figurativ ca aplicaţii antropomorfe sau zoomorfe în unele cazuri, E.

Pe de altă parte, este posibil ca unele dintre figurine să nu reprezinte un personaj divin, ci, pur şi simplu, pe unii membri ai comunităţii, fie oameni obişnuiţi[85] – dacă ne gândim la multe dintre figurinele simple care nu prezintă elemente decorative, fie personaje cu un anumit statut social, reprezentate în această ipostază de piese spectaculos decorate.

În acest caz, motivele decorative pot fi socotite atribute prin intermediul cărora asemenea piese sunt susceptibile de a fi separate de cele nedecorate, indiferent dacă acceptăm ideea că decorul nu reprezintă altceva decât elemente de vestimentaţie[86], podoabe[87] sau tatuaje[88] – elemente distinctive ce asigurau anumitor persoane individualizarea în cadrul comunităţii.

Un fenomen interesant din acest punct de vedere s-a perpetuat până astăzi în cadrul unor comunităţi, dintre care amintim în mod special pe cele din Mafa şi Bulahay[89], în nordul Camerunului, unde vasele din lut reprezintă fie divinitatea, fie persoane sau alte spirite[90], iar majoritatea elementelor decorative au funcţii multiple, între care şi rolul de a proteja împotriva sorţii sau a unor pericole[91].

Ideea potrivit căreia în cazul unora dintre figurinele antropomorfe preistorice ar trebui identificate personaje cotidiene este întărită de numeroase reprezentări, multe dintre ele redate într-o manieră realistă, exemplificând gesturi, sentimente şi ipostaze absolut umane, fără legături evidente cu divinul.

Exemplele, elocvente în acest sens, sunt extrem de numeroase pentru a putea fi discutate în totalitate fie chiar şi sumar, motiv pentru care voi încerca să fac trimitere la câteva dintre cele mai sugestive reprezentări, în opinia mea, care pot susţine acest punct de vedere.

O categorie interesantă de piese o constituie figurinele bicefale sau cele care înfăţişează cuplul feminin/masculin într-o reprezentare compoziţională în care putem accepta imaginea unor personaje obişnuite dintr-o comunitate,

---

Moldovan afirma că: *„Adeseori în cadrul unor comunităţi „primitive”, abstracţia este la fel de uşor de lecturat, sau poate chiar mai uşor, ca imaginile de un perfect realism”* (Moldovan 2009, p. 301 şi nota 52.)

[85] Comşa 1995, p. 46, 47.

[86] *Ibidem*, p. 77–86.

[87] *Ibidem*, p. 94–97.

[88] *Ibidem*, p. 107–110 şi bibliografia. Pentru o iniţiere în problematica tatuajului, atât din punctul de vedere al tehnicilor, cât şi al scopurilor în care această artă a decorării trupului era practicată, o importanţă deosebită o are lucrarea semnată de N. S. Minovici, publicată la Bucureşti în 1898, ulterior reeditată (Minovici 2007, p. 15–41).

[89] David *et alii* 1988, p. 365–398.

[90] *Ibidem*, p. 371. *„Further testimony that Mafa and Bulahay see a special equivalence between pots and person is their choice of the pot to represent God (Zhikile) and living and death members of the family in various, typically sacrificial contexts. God pots are equipped with a head and a left arm and hand and many, as do those representing males, have a stylized bearded chin and moustaches. Occasionally a stylized penis appers on male ancestor pots; female ones have breasts and a vulva”*.

[91] *Ibidem*, p. 371.

reprezentate în această manieră poate cu ocazia mariajului[92] sau a unui alt moment important din viaţa unui cuplu[93].

În mediul culturii Vinča, figurine bicefale au fost descoperite atât în aşezarea eponimă[94], cât și în siturile de la Rast[95] şi Zorlenţu Mare[96]. Din aşezarea de la Parţa „Tell 2"[97] provine o figurină cu trei capete modelate din acelaşi corp. Prezenţa figurinelor bicefale sau tricefale în alte medii culturale specifice neoliticului şi eneoliticului nu a mai fost documentată până în prezent.

Vl. Dumitrescu atrăgea atenţia, în cazul piesei de la Rast, asupra modelării din acelaşi corp a celor două personaje, ceea ce ar indica faptul că aveau un trup comun, motiv pentru care considera această reprezentare ca fiind a unui cuplu divin, diferită ca tip de cele denumite în mod convenţional *Kourotropos*.

În opinia mea, această piesă ar putea fi interpretată ca reprezentând un accident genetic ce a avut drept rezultat naşterea unor gemeni siamezi (gemeni conjuncţi), eveniment spectaculos pentru o comunitate neolitică şi imortalizat printr-o reprezentare în lut ce poate fi văzută ca o „fotografie de epocă".

Fenomenul naşterilor gemelare sau multiple (cu o rată de probabilitate de 1/200.000 de locuitori şi o rată medie actuală de supravieţuire de 5%–25%[98]) poate fi presupus şi pentru epocile preistorice, deşi până în prezent nu avem cunoştinţă de dovezi arheologice care să ilustreze un asemenea accident genetic. Totuşi, descoperirea în Austria la Krems a unui mormânt datat în Paleoliticul Superior[99] care conţinea scheletele chircite a doi copii acoperite cu ocru roşu și consideraţi ca fiind gemeni, poate reprezenta un argument în susţinerea ipotezei unor naşteri gemelare în Preistorie, dintre care unele să se fi soldat şi cu astfel de accidente genetice.

Astfel, am putea explica atât absenţa reprezentărilor bicefale din alte situri neolitice şi eneolitice, cât şi faptul că acest tip de piesă nu poate fi interpretat ca reprezentând cuplul divin, trinitatea divină[100] sau o scenă compoziţională în

---

92 A mariajului obişnuit şi nu sacru (*hieros gamos*) aşa cum îşi imagina Marija Gimbutas (Gimbutas 1999, p. 18–19) în cazul unor reprezentări înfăţişând alăturat personajul feminin de cel masculin.

93 Cum ar fi, de exemplu, naşterea unui copil, eveniment marcat şi de reprezentările plastice din lut care ilustrează un personaj feminin ce poartă în braţe un copil (Dumitrescu 1985, p. 37)

94 Vasič 1936, p. 119–120 şi fig. 549a, 552a.

95 Dumitrescu 1956, p. 96 şi fig. 1.

96 Draşovean, Ciobotaru 2001, p. 18, no. 21; Comşa Răuţ 1960, p. 9 şi fig. 3. Vezi şi reconstituirea piesei în Draşovean, Ciobotaru 2001, p. 14. şi cat. 14.

97 Piesa se păstrează în colecţia Muzeului Banatului din Timișoara, fiind inedită. Informaţiile referitoare la locul de provenienţă la datorăm domnului prof. univ. dr. Florin Draşovean, căruia îi mulţumim pentru amabilitate.

98 Asandei 2006, p. 68.

99 Einwögerer *et alii* 2006, p. 285.

100 Dumitrescu 1956, p. 105. Autorul respinge această ipoteză, chiar dacă face trimitere la o serie de reprezentări descoperite în morminte aparţinând epocii bronzului din Cipru, unde au fost identificate reprezentări antropomorfe bicefale, tricefale (Dumitrescu 1956, p. 101–104 şi fig. 1, 2, 7,

care să putem identifica altceva decât ceea ce a vrut să reprezinte cel care a confecţionat-o.

O altă dovadă în acest sens este şi un grup de trei figurine antropomorfe din lut lipite, piesă descoperită în nivelul corespunzător fazei Vădastra IV, din aşezarea de la Hotărani[101], jud. Olt. Aceasta are în centru un personaj feminin, iar la cele două extremităţi au fost modelate alte două reprezentări antropomorfe mai mici, dintre care una s-a păstrat parţial. Autorul descoperirii a interpretat această piesă ca reprezentând o mamă care ţinea în braţe doi copii şi care, adaug eu, puteau fi gemeni, dacă ne gândim că din reprezentarea lor în lut reiese că aveau aceeaşi statură, iar decorul de pe corp era asemănător.

Pentru reprezentările în lut ale cuplului feminin/masculin există ceva mai multe descoperiri.

De exemplu, pentru cultura Vădastra, semnificativă este o reprezentare descoperită tot în aşezarea de la Hotărani. Piesa, păstrată în stare fragmentară[102], prezintă două personaje alăturate, unul masculin stând pe şezut la care pot fi sesizate picioarele îndoite şi palma mîinii stângi deasupra organul genital[103] reprezentat printr-o proeminenţă, şi altul feminin, probabil întins pe spate după cum pare a indica poziţia piciorului stâng decorat cu spirale incizate, de altfel singurul element anatomic păstrat în cazul reprezentării feminine.

În cultura Gumelniţa sunt documentate câteva reprezentări plastice relevante din acest punct de vedere[104].

Una dintre cele mai cunoscute este, fără îndoială, cea descoperită în aşezarea eponimă, denumită sugestiv *Perechea de îndrăgostiţi*[105], la care Vl. Dumitrescu observa cu o oarecare surprindere că *„denotă în afară de ineditul realizării, un sentiment aproape neaşteptat la o sculptură neolitică”*[106]. Această reprezentare a două personaje umane îmbrăţişate, unul feminin şi celălalt masculin, ilustrează, în opinia mea, un cuplu obişnuit[107], deşi există şi opinii care nu exclud

8), dar şi figurine cu un singur cap. Dintre acestea, una poate susţine ipoteza pe care o propunem, în sensul că pe abdomenul figurinei a fost reprezentată prin incizie o altă figurină umană cu două capete (Dumitrescu 1956, fig. 3/6). În opinia mea, această figurină reprezintă imaginea unei femei care a dat nastere unor gemeni siamezi, reprezentaţi pe abdomenul figurinei respective, după cum sugerează şi decorul constând din linii incizate în val ce poate fi interpretat ca lichidul amniotic în care s-a dezvoltat fătul.

101 Nica 1980, p. 51–52 şi fig.11/1a, 1b.

102 *Ibidem*, p. 41 şi fig. 6/1.

103 Un asemenea gest este interpretat ca reprezentând *jurământul sub femore* (Voinea 2006, p. 71–72 şi bibliografia).

104 Andreescu 2002, p. 50–53.

105 Gimbutas 2001, p. 18 şi Fig. 10.

106 Dumitrescu 1968, p. 75 şi fig. 90

107 Interesantă, din acest punct de vedere, ni se pare şi viziunea lui R. R. Andreescu (Andreescu 2002, p. 51.) care remarca: *„Nu credem că în prezent putem găsi o interpretare plauzibilă pentru*

posibilitatea ca aceste statuete pereche să reprezinte Zeiţa Mamă alături de acolitul ei masculin[108] sau reprezentări ale *hieros gamos-ului*[109]. Bineînţeles că nu exclud nici această variantă, însă ea poate fi aplicată anumitor reprezentări, iar aici mă gândesc, în primul rând, la grupul statuar monumental[110] identificat în sanctuarul 2 de la Parţa, la modelul de templu descoperit în aşezarea cucuteniană de la Truşeşti[111], la cel de la Kachti[112] etc.

Tot în mediul culturii Gumelniţa, la Sultana a fost descoperit un vas pictat cu roşu, în interiorul căruia au fost modelate două personaje, unul masculin, celălalt feminin, într-o ipostază care exemplifică un gest uman, după cum remarca şi V. Voinea[113] care, în plus, vede în această asociere masculin/feminin imaginea unor *„strămoşi eroizaţi”*.

Mergând mai departe pe linia ipotezei unor personaje ancestrale eroizate în arta plastică neolitică şi eneolitică, este firesc să ne întrebăm dacă nu cumva credinţele oglindite de aşa numitul cult al strămoşilor din această perioadă, ilustrat cel puţin pentru perioada neoliticului timpuriu, de ritualul de inhumare al defuncţilor în interiorul aşezărilor sau sub podeaua locuinţelor[114], nu au fost transpuse şi în arta plastică, prin reproducerea unui număr impresionant de figurine antropomorfe, atât masculine cât şi feminine.

De asemenea, păstrarea unor fragmente de cranii în vase de lut sau depunerea lor în gropi rituale sunt alte elemente care dovedesc grija pentru rămăşiţele unor defuncţi[115], atestate prin descoperirile de la Çatal Hüyük[116]. Dovezi în acest sens sunt documentate şi în alte situri din zona Semilunei Fertile, cum

---

aceste cupluri, cea care are în vedere o divinitate feminină şi acolitul ei fiind doar o ipoteză de lucru. S-ar putea să fim în faţa unor reprezentări care ilustrează o temă cultică ceva mai complexă, poate un adevărat subiect mitologic legat de viaţa de familie spre exemplu.”

108 Dumitrescu 1980, p. 93.

109 Gimbutas 1999, p. 18–19.

110 Lazarovici *et alii* 2001, p. 226–230.

111 Petrescu-Dâmboviţa 1957, p. 10. O altă ipoteză privind semnificaţia acestei piese, vezi la Monah 1997, p. 212.

112 Karagheorghis 1977, p. 43.

113 Voinea 2005, p. 72.

114 Naumov 2007, 255–258.

115 Nu era neapărat nevoie să fie persoane în vârstă, ci simpli membri ai familiei decedaţi din diverse motive şi ale căror cadavre erau depuse fie în gropi special amenajate în apropierea locuinţelor, fie sub podeaua acestora, în speranţa că spiritele lor vor proteja spaţiul casnic. Acest ritual documentat încă din perioada mezoliticului final în zona Regiunii Porţilor de Fier prin descoperirile din aşezările de tip Schela Cladovei-Lepenski Vir (Stefanović, Borić 2008, p. 131–169; Bonsall *et alii* 2008, p. 175–204; Boroneanţ *et alii* 2008, p. 51–61; Boroneanţ, Boroneanţ 2009, p. 15–34.) este atestat şi în neoliticul timpuriu, iar anumite reminiscenţe pot fi identificate şi în epocile ulterioare la diferite popoare (Taloş 1973, p. 86–91). Ne gândim în acest sens la „înmormântările” sacrificiale cu ocazia fundării unor construcţii, cum sunt de pildă unele catedrale, poduri, mori etc. (Taloş 1973, p. 111–135).

116 Mellart 1967, p. 87–89.

este de pildă cel de la Tell Ramad[117] unde grupuri de cranii au fost descoperite, alături de figurine antropomorfe, arse împreună în gropi rituale.

La nord de Dunăre, în aşezările de la Cârcea Viaduct și Hotărani[118] resturi din schelete umane erau păstrate în vase, practică documentată şi în alte situri preistorice din Balcani[119].

Legăturile dintre reprezentări antropomorfe, vase sau figurine şi cultul amintit, pot fi acceptate de vreme ce există numeroase cazuri în care prezenţa figurinelor antropomorfe a fost în mod cert documentată în interiorul unor locuinţe, putând fi considerate reprezentări ale celor decedaţi păstrate de membrii familiei, în virtutea capacităţilor acestora de a proteja spaţiul casnic, sau chiar reprezentări ale persoanelor în viaţă, care urmau a locui într-un spaţiu nou construit.

În acest din urmă caz, un model de casă în miniatură descoperit sub podeaua unei locuinţe de la Platia Magoula Zarkou în Thesalia[120], (unde au fost depuse patru figurine antropomorfe, interpretate ca reprezentând membrii familiei[121] care locuiau sau urmau a locui în acea casă) poate constitui o dovadă în plus pentru reconsiderarea unora dintre reprezentările antropomorfe.

Pe de altă parte, observaţii asupra unui tip de figurine din mediul culturii Vădastra pe a căror faţă se mai păstrează urme de pictură cu roşu, au permis considerarea lor ca reprezentări ale unor membri ai comunităţii la diferite vârste, figurinele care îi reprezentau fiind decapitate[122] şi depuse cu grijă în gropi special amenajate la decesul acestora.

O situaţie similară a fost întâlnită şi în aşezările cucuteniene de la Ghelăeşti[123] şi Buznea[124].

După decesul persoanei, în unele cazuri, feţele acestor figurine erau acoperite cu vopsea albă[125], ritual întâlnit la Abu Hureya şi Jerichon[126], unde erau obţinute mulaje din gips de pe chipurile celor decedaţi.

---

117 Cauvin 1994, p. 90.

118 Nica 1982,

119 Naumov 2008, p. 260–265.

120 Gallis 1985, p. 20–24, p. 29–31.

121 *Ibidem*, p. 23. *„It could very well represent an ordinary house and even the figurine inside could correspond to the actual individuals (members of the family) who were living or going to live in the house, under the floor of which this house model was put to safeguard the well-being of its inhabitants”*.

122 Fragmentarea intenţionată a obiectelor (vase, unelte, figurine) a constituit în opinia lui J. Chapman, o practică frecventă cu implicaţii rituale atestată de numeroase descoperiri efectuate în diferite situri preistorice (Chapman 2000, p. 49–131).

123 Cucoş 1993, p. 59–80.

124 Boghian, Mihai 1987, p. 313–324.

125 O descoperire interesantă din mediul culturii Vădastra ilustrează prezenţa unei feţe umane pe un picior de vas, pictată iniţial cu pigment roşu peste care a fost aplicat ulterior un pigment alb (Nica 1980).

126 Cauvin 1994, p. 90.

Fenomenul decapitării rituale este iustrat, încă din mileniul al X-lea a Chr., de o groapă din situl de la Jerf al Almar[127], unde au fost depozitate mai multe cranii acoperite de o lespede de piatră. Asemenea dovezi provin şi din nivelul I de la Nevali Çori[128] dintr-o groapă în care au fost identificate cinci cranii alături de câteva oase umane.

Din mediul cucutenian provin de asemenea descoperiri care pot fi puse în legătură cu aşa-numitul cult al craniilor sau chiar cu ritualuri în care aveau loc sacrificii umane[129].

Un alt semn de întrebare îl ridică şi depunerea figurinelor antropomorfe în complexe funerare, ritual atestat în perioada neoliticului şi eneoliticului.

Nu putem spune că acest fenomen reprezintă o practică generalizată, de vreme ce în majoritatea mormintelor identificate până în prezent reprezentările antropomorfe lipsesc dintre obiectele de inventar.

Dacă interpretăm toate reprezentările antropomorfe feminine ca fiind imagini ale Marii Zeiţe, lipsa acestor din majoritatea mormintelor este mai greu de explicat, dacă admitem legătura dintre ritul înhumaţiei în poziţie chircită, cu trimiterea defuncţilor la origini prin reîntoarcerea în pântecul Zeiţei Mamă, în speranţa unei renaşteri.

Este adevărat că numărul figurinelor feminine cunoscute până în prezent îl întrece cu mult pe cel al reprezentărilor de sex masculin, motiv pentru care majoritatea cercetătorilor au mers pe ideea asocierii pieselor cu atribute feminine (sâni[130], fese şi şolduri proeminente, reprezentarea triunghiului pubian) cu reprezentarea Marii Zeiţe pe care o adorau comunităţile neolitice şi eneolitice în cadrul aşa-numitului cult al fecundităţii şi fertilităţii, specific populaţiilor cu un pronunţat caracter agro-pastoral.

Reprezentările masculine, în schimb, au fost considerate în majoritate înfăţişând fie un personaj „acolit” al Marii Zeiţe, neînsemnat în configuraţia ritualurilor şi practicilor generate de cultul amintit, fie ca o epifanie a unor zeităţi masculine[131].

În mod paradoxal sau nu, atributele legate de virilitate şi fecunditate sunt asociate taurului, animal mitologic în jurul căruia s-a dezvoltat o iconografie

---

[127] *Ibidem*, p. 91.

[128] Hauptmann 1999, p. 70.

[129] Monah 1997, p. 206 şi nota 62.

[130] Un punct de vedere interesant, în legătură cu reprezentările antropomorfe (mai ales cele androgine) cu sânii indicaţi prin proeminenţe sau pastile aplicate, îl exprimă N. Ursulescu, care consideră că nu întotdeauna acest element poate fi un simbol feminin, putând reprezenta doar musculatura pectorală (Ursulescu 2000, p. 208) valabilă şi în cazul figurinelor masculine.

[131] Marija Gimbutas identifica, în cazul unor reprezentări masculine, imaginea unor zeităţi ale vegetaţiei – spirite ale pădurilor şi protectori ai animalelor sălbatice – sau participanţi la ritualuri şi adoratori ai zeiţei (Gimbutas 1989, p. 95–96).

abundentă, documentată în medii culturale diferite, din paleolitic până în antichitatea târzie[132].

De aceea, nu este o întâmplare apariţia în arta plastică neolitică şi eneolitică[133] a reprezentărilor hibride ale *„omului-taur”* care combină caracterele umane şi animaliere pentru a imprima o viziune de forţă conceptului de virilitate şi fecunditate[134], aceasta poate și datorită simbiozei mentale dintre imaginea organului genital feminin și reprezentarea bucraniilor[135].

Reprezentarea organului sexual al personajului masculin apare la multe din figurinele neolitice şi eneolitice, fiind de fapt criteriul principal în stabilirea genului unei reprezentări, deşi există numeroase reprezentări care nu au indicat acest element anatomic și nici alte elemente specific feminine. Cu toate acestea, au fost interpretate ca fiind mai degrabă figurine care reprezintă un personaj feminin.

Aceste remarci asupra unor aspecte care se desprind din studierea reprezentărilor plastice preistorice sunt evident doar câteva din multitudinea dovezilor ce pot contribui la conturarea imaginarului spiritual al comunităţilor neolitice şi eneolitice.

Este de dorit ca în măsura aplicării şi a altor criterii de analiză asupra acestui gen de reprezentări, criterii care să se apropie mai mult de natura compoziţiei, de estetica şi sentimentul artistic al creaţiei[136] în general, decât de viziunea arheologică subjugată parţial de imaginea acelui *homo religiosus*, să descoperim noi valenţe ale simbolismului şi funcţionalităţii acestor obiecte.

[132] Golan 2003, p. 124–137.

[133] Lazarovici *et alii* 2002, p. 275–280.

[134] Chiric, Văleanu 2008, p. 123–148.

[135] Gimbutas 1996, p. 93.

[136] În acest sens, reproducem un pasaj dintr-un studiu semnat de A. Ciudad Ruiz şi J. Iglesias Ponce de Leon în care este prezentată viziunea artistului contemporan A. Tejeda asupra ceramicii maya, ce poate reprezenta o pildă pentru demersul analizei artefactelor preistorice şi din perspectivă artistică: *„No cabe ninguna duda que la imagen de los restos antiguos ha sido convenientemente filtrada e interpretada por el artista que la ha recogido, de manera que en muchas ocasiones sus composiciones están impregnadas de la concepción que existe en un momento determinado acerca de los pueblos del pasado, pero sin embargo, tales imágenes, aun interpretadas por el-aveces-«ojo inexperto» del artista, nos han llegado hasta la actualidad y han rescatado en muchas ocasiones una evidencia que, de otra manera, se hubiera perdido definitivamente para el acervo cultural de la humanidad”* (Ciudad Ruiz, Ponce de Leon 2003, p. 174).

CAPITOLUL III.
REPREZENTĂRI ANTROPOMORFE APARȚINÂND CULTURII VINČA

Primele descoperiri de factură Vinča din zonă au fost semnalate în insula de la Gârla Mare, unde între 1917–1918, C. Schuchhardt efectua câteva sondaje arheologice ca urmare a descoperirilor făcute de maiorul german L. Dubensky[137]. Din nefericire, publicarea sumară a rezultatelor acestor cercetări a făcut ca doar două piese Vinča – o figurină antropomorfă fragmentară[138], respectiv un model de casă miniaturală[139] – să fie amintite între descoperirile provenind din acest punct.

Ulterior, în urma unor cercetări întreprinse de Al. Bărcăcilă în teritoriul satului Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*, era identificată o importantă aşezare vinčiană de unde au fost recuperate numeroase fragmente ceramice şi de figurine antropomorfe. Acest sit, distrus astăzi ca urmare a creşterii nivelului Dunării, a fost intens cercetat atât prin lucrări de suprafaţă, cât şi prin sondaje arheologice, primele efectuate în 1921, şi reluate apoi între 1932–1934.

Localitatea Hinova se află situată pe malul Dunării la o distanţă de aproximativ 20 km sud-est de Drobeta-Turnu Severin, fiind cunoscută în literatura arheologică datorită tezaurului din aur, datat în secolul al XII-a a. Chr.[140], dar şi descoperirilor de epocă romană[141].

Primele menţiuni cu privire la descoperirea unor materiale arheologice în teritoriul acestei localităţi făceau însă referire la un vas[142] şi fragmente ceramice[143] neolitice atribuite culturii Vinča.

---

137 Franz 1922, p. 89–98.
138 *Ibidem*, p. 92 şi Taf. I/2.
139 *Ibidem*, p. 93 şi Abb. 2.
140 Davidescu 1981, p. 41–44; Davidescu 1982, p. 5–48.
141 Davidescu 1989, p. 12–121.
142 Nestor 1933, p. 34 şi Taf. 1/1.
143 Berciu 1939, p. 24–31 şi fig. 13/1–3, fig. 14, fig. 15–19, fig. 20/11, fig 22/1–5, fig. 23–31.

Pe teritoriul comunei Hinova au fost documentate două puncte cu descoperiri aparţinând acestei culturi. Primul se află în localitatea Hinova, pe prima terasă a Dunării, în spatele clădirii fostului pichet de grăniceri, unde se mai pot vedea astăzi fundaţiile quadriburgium-ului roman ridicat la începutul secolului IV[144], a cărui construcţie a suprapus o necropolă de incineraţie de la sfârşitul epocii bronzului şi începutul primei epoci a fierului[145], respectiv un nivel de locuire neolitic. Cel de-al doilea se află la o distanţă de aproximativ 1,5 km sud-vest, în linie dreaptă de primul, pe teritoriul satului Ostrovul Corbului, în punctul denumit „Botul Piscului”, inundat astăzi de apele Dunării ca urmare a construirii lacului de acumulare al hidrocentralei de la Porţile de Fier II.

Ulterior, în perioada 1963–1980, cu ocazia săpăturilor de salvare din cadrul proiectului determinat de construirea hidrocentralelor de la Porţile de Fier I şi II, materiale vinčiene au fost descoperite la Ostrovul Banului[146], Schela Cladovei[147] şi Ostrovul Mare[148]. De asemenea, în urma unor cercetări de suprafaţă, fragmente ceramice caracteristice culturii Vinča au fost descoperite la Pristol[149] şi Salcia, însă aceste materiale nu au fost introduse în literatura de specialitate.

Cele mai multe dintre descoperirile arhelogice aparţinând acestei culturi au fost recuperate din teritoriul comunei Hinova[150], unde încă din 1921, Al. Bărcăcilă efectua ample cercetări de suprafaţă în Ostrovul Corbului, punctul *„Botul Piscului”*, reuşind să descopere numeroase fragmente ceramice vinčiene[151], alături de câteva fragmente reprezentând figurine antropomorfe din lut[152].

Nu se ştie cu exactitate dacă în urma acestor sondaje au fost descoperite şi alte materiale neolitice şi eneolitice, însă din corespondenţa[153] lui Al. Bărcăcilă cu arheologul englez D. A. Buxton, aflăm că la sfârşitul anului 1928 erau

144 Davidescu 1989, p. 31.
145 Davidescu, Vulpe 2010, p. 117–179.
146 Roman, Boroneanţ 1974, 117–128.
147 Boroneanţ 1990, 143–148.
148 *Ibidem*, fig. 1/15.
149 Începând din anul 1998, cercetări de suprafaţă repetate organizate de dr. Gabriel Crăciunescu şi Constantin Para, în zona km. fluvial 847, au avut ca rezultat recoltarea a numeroase fragmente ceramice vinčiene. În anul 2009, un colectiv de cercetare de la Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, coordonat de dr. Gabriel Crăciunescu, a efectuat un sondaj arheologic în situl de la km. fluvial 847, fără ca rezultatele să fie publicate încă.
150 Bărcăcilă 1924, 280–296.
151 Nica 1991, p. 306–308 şi fig.1/1–14, 16–24.
152 Bărcăcilă 1924, p. 292, 293 şi fig. 237, 238, 243–249; Nica 1991, p. 309 şi fig. 2/ 1a-c, 2a-c, 3a-c, 4a, b, 5a-c, 6a,b, 7a, b, 8a-c.
153 Doc. 1455, Doc. 1551, Doc. 1556, Doc. 1558, Doc. 1562, Doc. 1563, numerele de inventar ale scrisorilor care se găsesc în colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier.

întreprinse demersuri pentru expedierea la Londra a unei lăzi cu obiecte descoperite de la Ostrovul Corbului şi Ostrovul Mare[154].

Dintr-o adresă a lui Lazăr Bercovici din Constanţa, proprietar al unei Agenţii de vapoare, către directorul general al vămilor din cadrul Ministerului de Finanţe, aflăm că lada în cauză cântărea 83 de kilograme şi conţinea *„vase de lut româneşti, fragmente de vase vechi cu căte-va unelte primitive de piatră şi o căldare de aramă”*[155], obiecte oferite cu titlul de donaţie din partea Muzeului Liceului Traian din Turnu Severin. Este foarte probabil ca între aceste obiecte să se fi aflat şi unele descoperite în cercetările de suprafaţă şi sondajele din 1920–1921. Totuși, este posibil ca o parte a acestor materiale să provină chiar din cercetările de suprafaţă întreprinse de Al. Bărcăcilă şi de D. A. Buxton în vara anului 1928, când acesta din urmă s-a aflat la Turnu Severin[156] pentru a cerceta locuirile preistorice din jurul oraşului şi din alte localităţi ale judeţului Mehedinţi.

Ulterior, I. Nestor şi D. Berciu reluau cercetările de suprafaţă la Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*[157] şi la Hinova *„Pichetul de grăniceri”*.

Despre aşezarea de la *„Botul Piscului”*, I. Nestor nota cu ocazia unor periegheze efectuate în 1932 că *„s-a găsit mult material Turdaş”* [158], acesta fiind şi motivul pentru care va proceda la executarea de sondaje arheologice, reluate apoi în 1933–1934[159] de către D. Berciu, care executa săpături şi la Hinova, unde aveau să apară și materiale de tip Vinča[160].

Rezultatele acestor sondaje au rămas în mare parte necunoscute, iar materialul arheologic publicat este extrem de puţin şi provine din cercetări de suprafaţă.

În acest sens, este dificil de făcut orice apreciere doar pe baza acestor materiale referitoare la evoluţia internă a celor două aşezări, a raporturilor dintre ele[161], precum şi la posibila existenţă a unor complexe arheologice neolitice.

---

[154] Ciorna scrisorii lui Al. Bărcăcilă, datată 13 noiembrie 1928, către Denis A. Buxton în care îi vorbeste despre câteva materiale descoperite la Ostrovul Corbului şi Ostrovul Mare, păstrată în colecţia Documente a Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, nr. de inventar Doc. 1543.

[155] Doc. 1547 colecţia Documente a Muzeului Regiunii Porţilor de Fier.

[156] După cum reiese dintr-un document păstrat la Direcţia Judeţeană a Arhivelor Naţionale, filiala Mehedinţi, fond Primăria oraşului Turnu Severin, dosar 22/1928, f. 204–204 verso, din care aflăm că, la data de 10 octombrie 1928, s-a reluat aprobarea unor credite în valoare de 106.282 lei, reprezentând plata cheltuielilor făcute cu *„primirea şi masa doamnei şi domnului Buxton, pe timpul cât a stat la Severin”*.

[157] Berciu 1939, p. 25 şi nota 73. Doar despre piesa I 11 afirmă că prezintă o perforaţie în partea superioară, care era destinată fixării unui cap mobil sau a unei pălării rituale.

[158] Roman 1996, p. 13.

[159] Berciu 1934, p. 30–33.

[160] Berciu 1937, p. 82.

[161] Distanţa relativ mică dintre cele două staţiuni arheologice reclamă un răspuns la întrebarea dacă în cele două puncte au funcţionat aşezări distincte, contemporane sau avem de-a face cu

Analiza lotului de materiale descoperite de Al. Bărcăcilă la Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*, păstrat astăzi în colecţia Preistorie a Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, a condus la identificarea mai multor reprezentări antropomorfe fragmentare, perforate transversal pe interior, dintre care unele prezintă caracteristici stilistico-tipologice specifice culturii Vinča. Prezenţa acestor perforaţii determină încadrarea lor în tipul „idolilor tesalici”[162], cunoscut în literatura arheologică sub diferite denumiri.

O parte din piese au fost publicate pentru prima dată de Al. Bărcăcilă[163], fiind descrise sumar şi fără o încadrare culturală şi cronologică exactă.

În teza sa de doctorat, publicată în 1939, D. Berciu discută şi el figurinele antropomorfe de la Ostrovul Corbului[164], între care şi două piese noi (Pl. III/1a–1c, Pl. IV/1a–1c), acestea regăsindu-se şi în *Catalogul muzeului arheologic din Turnu Severin* publicat în 1953[165], alături de alte piese inedite în acel moment[166] atribuite culturii Vinča-Turdaş.

Într-un studiu dedicat descoperirilor Vinča din Oltenia[167], M. Nica atribuie două figurine din lotul de la Ostrovul Corbului fazei Vinča B2 (Pl. I/1a–1c, Pl. II/1a–1c), iar alte cinci piese fazei C (Pl. I/2a–2c, Pl. II/4a–4c, Pl. III/3a–3c, Pl. IV/1a–1c)[168], considerând că din punct de vedere stilistic pot fi sesizate influenţe specifice aspectului cultural Dudeşti-Vădastra din zona de sud-est a Olteniei[169].

În mediul Vinča, idolii tesalici sunt reprezentaţi de o gamă numeroasă de variante, multe dintre acestea regăsindu-se şi în cadrul altor manifestări aparţinând neoliticului şi eneoliticului din Orientului Apropiat[170] şi zona centrală şi sud-est europeană[171].

---

două aşezări din faze de dezvoltare diferite. Din materialele publicate până în prezent rezultă că în punctul „Pichetul de grăniceri” există descoperiri Vinča A, iar în punctul „Botul Piscului” o locuire care începe la nivelul fazei B2, continuându-se şi în fazele următoare.

162 Lazarovici 1979, p. 94.

163 Bărcăcilă 1924, p.

164 Berciu 1939, p. 32–33 şi fig. 20/9, fig. 24, fig. 25/1, 2, 4.

165 Berciu 1953, p. 589–689.

166 *Ibidem*, p. 593–595.

167 Nica 1991, p. 305–322.

168 *Ibidem*, p. 306–308 şi fig. 2.

169 *Ibidem*, p. 308. *„La presence, dans l’établissement de Ostrovul Cobului, d’une petite table de culte á motifs typiques Dudeşti (fig. 2/11) et aussi la modalité d’ornamentation et le traitement réaliste des idoles (fig. 2/3, 5–7), parfois á corp applati (fig. 2/1) représentent des influences sûres provenues du milieu de l’ensemble culturel Dudeşti-Vădastra de sud-est de l’Olténie”*.

170 Hansen 2007, taf. 80/5, taf. 83/6.

171 Dumitrescu 1941, p. 98–99 şi fig. 1, 2; Vlassa 1966, p. 9–16 şi Pl. A/ 1–5, Pl. B/6–8, 10; Aldea 1968, p. 11–13 şi fig. a, b; Makkay 1968, p. 9–22 şi Pl. 4/3, Pl. 5/12; Lazarovici 1979, Pl. XXI/A/1–8; C, D, E, F, Pl. XXII/A/ 16–18, B/10, C-H; Radu 1979, p. 74–75 şi Pl. I/4a-c; Luca 1990, p. 6–44 şi fig 4/ 5, 6; fig. 5/ 3a, b; Andreescu 2002, p. 31 şi Pl. 23/6, p. 48 şi Pl. 32/1–4; Andreescu 2004, p. 56 şi Pl. 2/9, Pl. 5/8; Pătroi 2008, p. 5–22 şi Pl. II/ 1; Pl. 3/2–5; Pl. 4/1, 2, 4, 6.

Cel care stabileşte pentru prima dată o tipologie a acestui tip de reprezentări pentru descoperirile de factura Vinča este Gh. Lazarovici[172] care, analizând descoperirile din Banat, pe baza unor criterii referitoare la forma corpului acestor reprezentări, precum şi la prezenţa sau absenţa unor elemente anatomice identifica trei grupe principale, fiecăreia corespunzându-i mai multe variante.

Plecând de la criteriile de încadrare tipologică propuse de Gh. Lazarovici am constatat că cele 12 figurine antropomorfe de tip tesalic descoperite la Ostrovul Corbului *„Botul Piscului"*, sunt greu de încadrat în grupele şi variantele definite de autorul amintit. În această situaţie, consider indicat să prezint piese respective ţinând cont doar de apartenenţa fiecăreia la una dintre fazele evolutive ale culturii Vinča, fără a încerca să le atribui din punct de vedere tipologic vreunei grupe sau variante anume.

Figurine antropomorfe, faza Vinča B2

Am inclus în această categorie trei figurine antropomorfe dintre care două fragmentare, descoperite la Ostrovul Corbului *„Botul Piscului"*, şi una întreagă descoperită la Hinova *„Pichetul de grăniceri"*[173].

Primul idol tesalic de la Ostrovul Corbului atribuit acestei faze reprezintă partea superioară a unei figurine antropomorfe (Pl. I/1a–1c), probabil masculină, modelată din lut în amestec cu nisip fin. Jumătatea stângă din bust, bazinul şi membrele inferioare lipsesc. Capul are formă triunghiulară cu faţa schematizată. Corpul este aplatizat, braţele redate schematic (braţul stâng lipseşte) îndoite pe lângă corp. Piesa prezintă o perforaţie verticală în interior cu diametrul de 0,3 cm, perforație care pornea din partea inferioară, păstrându-se pe o porţiune de 2 cm, până aproximativ la mijlocul bustului. Piesa nu prezintă elemente decorative.

Cea mai apropiată analogie atât ca mod de reprezentare și apartenenţă culturală, cât şi din punct de vedere spaţial, este oferită de o figurină descoperită în aşezarea de la Rast[174]. Alte reprezentări similare sunt documentate şi în Banat la Zorlenţul Mare sau în alte aşezări vinčiene din Serbia[175].

---

[172] Lazarovici 1979, p. 91–98.

[173] În acest material reluăm o serie de idei exprimate în articolul apărut în volumul XIX/2009 al revistei *Drobeta* (Neagoe 2009, p. 18–31şi Pl. IV/1a-d, 2.), unde, din cauza unor erori tehnice strecurate în lista bibliografiei selective, am omis să introduc titlurile complete a două lucrări citate în notele de subsol. Pentru a corecta aceste erori, pe care mi le asum în totalitate, fac precizarea că abrevierile folosite în notele materialului amintit: Davidescu 1989 şi Franz 1922 se referă la: M. Davidescu, *Cetatea romană de la Hinova*, Bucureşti 1989, respectiv L. Franz *Vorgheschichtliche Funde aus Rumänien*, în *WPZ*, 9, p. 89–98.

[174] Dumitrescu 1980, p. 66 şi Plate LIX/14.

[175] Lazarovici 1979, p. 96 şi Pl. XXI/A/1, 3.

Următorul exemplar este o reprezentare fragmentară a unui personaj masculin (Pl. I/2a–2c). Este singura, de altfel, despre care s-a menţionat că prezintă în partea superioară o perforaţie interpretată ca fiind destinată fixării unui cap mobil[176]. Lipseşte capul care probabil a existat, din moment ce există astfel de piese având această parte anatomică, chiar dacă uneori prezintă perforaţii. Braţele piesei sunt fragmentare, însă se poate observa că erau redate orizontal şi perforate vertical. Bustul este plat, fese proeminente, picioare lipite, suportul oval. În faţă, în zona bazinului, prezintă o proeminenţă care indică sexul masculin. Pe piept piesa este decorată cu triunghiuri incizate dispuse cu vârful în jos, iar pe spate cu triunghiuri incizate dispuse cu vârful în sus. În partea superioară prezintă pe interior o perforaţie cu diametrul de 0,1 cm care coboară pe o porţiune de 1,5 cm până la jumătatea bustului.

Piesa reprezintă un tip inedit, evoluat probabil din reprezentările fazei Vinča A, cu partea superioară cilindrică şi suporturi concave, de formă ovală sau circulară[177].

În această situaţie, este de înţeles că perforaţiile nu erau destinate întotdeauna fixării unui cap mobil, ci foarte probabil unor accesorii cum ar fi penele[178], „pălăriile rituale"[179] ori fixării mai multor figurine suprapuse.

În legătură cu aspectul funcţionalităţii acestui gen de piese cu perforaţii pe interior, J. Chapman a emis ipoteza folosirii celor perforate integral pentru războiul de ţesut[180], pe baza unor analogii etnografice cu piese similare folosite în unele zone ale Greciei.

Această teorie, extrem de interesantă şi posibil veridică pentru unele dintre aceste piese[181], nu poate fi aplicată tuturor reprezentărilor antropomorfe sau zoomorfe perforate pe interior, întrucât există considerabile diferenţe în ceea ce priveşte dimensiunile acestor piese, un indiciu important pentru acceptarea caracterului variat al utilizării lor.

Începând din 1976, în cadrul proiectului de cercetări de salvare prilejuite de construirea hidrocentralei de la Porţile de Fier II (Ostrovul Mare) vor fi demarate ample săpături arheologice în zona quadriburgium-ului roman de la Hinova[182] (Pl. I./3a–3d), săpături coordonate de M. Davidescu, director al Muzeului Regiunii Porţilor de Fier în acea perioadă.

---

176 Berciu 1953, p. 594.

177 Lazarovici 1979, p. 92 şi Pl. XX/I/9, 18; Pl. XXI/I/9.

178 Csalog 1959, p. 5. O figurină antropomorfă descoperită în aşezarea de la Turdaş înfăţişează un personaj având pe cap un fel de coroană ce pare a fi confecţionată din pene (Roska 1941, CLX/1).

179 Berciu 1953, p. 595.

180 Chapman 1981, p. 123.

181 Vezi, de exemplu, Erzsébet 1999, p. 131–132 şi Fig. 1a, 1b, unde se consideră că unele piese din lut cu perforaţii pe interior erau utilizate ca instrumente folosite în prelucrarea fibrelor textile.

182 Davidescu 1978, p. 76–86.

Încă din prima campanie de săpături au fost descoperite un craniu uman şi fragmente ceramice neolitice pe care M. Davidescu le atribuia culturii Vinča[183].

În campania din 1977, în zona turnului de nord-vest au fost identificate alte două morminte de inhumaţie[184] în poziţie chircită, fără inventar, la adâncimea de peste –1,40 m în nivelul de locuire neolitic.

În realitate este vorba de turnul de nord-est, întrucât derutat de cursul Dunării, autorul cercetărilor a marcat în mod greşit pe planurile generale ale săpăturilor direcţia nordului geografic. Astfel, latura de nord a fortificaţiei, după M. Davidescu, este de fapt latura de est; latura de sud, unde se afla poarta de acces în fortificaţie, coincide cu latura de vest; latura de vest cu cea de nord şi latura de est cu cea de sud. În continuare, pentru a nu crea confuzie, voi indica punctele cardinale corecte, iar în paranteze cele folosite de M. Davidescu.

Campania din 1978 va avea ca rezultate şi descoperirea altor materiale vinčiene, între care o reprezentare antropomorfă din lut întreagă (Pl. I/3a–3d), păstrată astăzi în colecţia Preistorie a Muzeului Regiunii Porţilor de Fier din Drobeta-Turnu Severin.

Piesa cu numărul de inventar I 5155 este singura pentru care dispunem de informaţii privind contextul arheologic în care a fost descoperită, în sensul că, pe un bilet alăturat acesteia au fost notate locul de provenienţă, anul descoperirii, precum şi detalii referitoare la suprafaţa, caroul şi adâncimea de unde a fost recuperată. Dacă pentru locul de provenienţă şi anul descoperirii nu există niciun fel de dubii, nu pot spune acelaşi lucru și despre zona unde aceasta a fost descoperită, respectiv suprafaţa B, după cum este notat pe biletul amintit, întrucât nu am reuşit să identific cu exactitate pe planurile generale ale săpăturilor[185] perimetrul exact în care a fost deschisă această suprafaţă.

Este de presupus totuşi ca suprafaţa B să fi fost deschisă pentru cercetarea laturii de nord (vest) a fortificaţiei[186], zonă în care M. Davidescu constata o concentrare a materialelor caracteristice culturii Vinča la adâncimi ce depăşeau 1,40 m[187].

Ceea ce se ştie însă cu siguranţă este că piesa a fost recuperată din caroul 20 al suprafeţei B, la adâncimea de 0,65m.

Succesiunea stratigrafică înregistrată în urma săpăturilor efectuate la Hinova a permis plasarea acestei descoperiri în nivelul de cultură roman cu

---

183 Davidescu 1989, p. 24.

184 Davidescu 1982, p. 6; Davidescu 1989, p. 24.

185 Davidescu 1978, p. 78. Singurele planuri publicate cu indicarea secţiunilor cercetate sunt cele referitoare la campania din 1976 când au fost deschise trei secţiuni S1, S2, S3; ulterior, deşi autorul săpăturilor mai publică şi alte rapoarte ale cercetărilor de la Hinova, inclusiv o monografie, nu mai apar alte planuri pe care să fie înregistrate toate suprafeţele şi secţiunile deschise.

186 Această supoziţie este întărită de informaţiile verbale primite de la domnul Dr. Ion Stângă, membru în colectivul de cercetare de la Hinova, căruia îi mulţumim în mod deosebit.

187 Davidescu 1989, p. 24.

dărâmături[188] cuprins între 0,50–0,80 m, ceea ce denotă poziţia secundară a obiectului în momentul descoperirii. Situaţia este explicabilă, întrucât fundaţiile fortificaţiei romane au deranjat în unele locuri stratul de cultură preistoric afectând, de exemplu, unul din mormintele de inhumaţie în poziţie chircită[189] în zona turnului de nord-est (nord-vest).

Revenind la piesa care ne interesează, aceasta are înălţimea de 7 cm, iar în zona braţelor dispuse orizontal (Pl. I/3a, 3c), o lăţime de 5,5 cm. A fost lucrată dintr-o pastă bine omogenizată, având în compoziţie ca degresant nisip fin, care după ardere a căpătat o cromatică maro închis cu nuanţe de negru. Capul reprezentării este stilizat şi de formă triunghiulară, având pe partea din faţă sugerat nasul printr-o mică proeminenţă sub care o incizie orizontală scurtă poate fi considerată, în acest caz, drept gura figurinei, deşi acest element anatomic apare ceva mai rar reprezentat în plastica antropomorfă vinčiană. De regulă, cu ajutorul inciziilor sunt indicaţi ochii, iar în unele cazuri aceste incizii sunt vizibile pe micile proeminenţe care reprezintă nasul figurinelor[190]. Corpul este uşor aplatizat, braţele sunt scurte şi schematizate, lăţite mult la extremităţi, iar partea inferioară este conică. Piesa nu prezintă elemente decorative, dar pe interior, o perforaţie verticală cu diametrul de 0,4 cm străbate întreaga piesă.

Între descoperirile provenind din alte aşezări vinčiene şi care prezintă asemănări în privinţa manierei de reprezentare, mi-a reţinut atenţia un fragment din partea terminală a braţului unei figurine antropomorfe descoperite la Fratelia[191], judeţul Timiş, modelată în aceeaşi manieră în care au fost modelate braţele figurinei de la Hinova.

De asemenea, am sesizat unele similitudini morfologice cu câteva piese descoperite în alte aşezări din Banat[192] şi Serbia[193].

Cele mai apropiate analogii sunt oferite de două figurine antropomorfe, cu toate că există sensibile diferenţe în ceea ce priveşte caracterul morfologic al acestora.

Prima piesă provine dintr-o descoperire întâmplătoare făcută undeva în regiunea Balcanilor[194], fără să se cunoască cu exactitate locul de provenienţă. Cu exceptia capului de formă circulară[195] şi fără detalii anatomice, această figurină a fost modelată într-un mod asemănător celei de la Hinova.

---

188 *Ibidem*, p. 80.

189 Davidescu 1985, p. 6.

190 În aşezarea de la Parţa a fost descoperit un idol tesalic cu corp cilindric, cap triunghiular şi nas sugerat printr-o proeminenţă incizată orizontal (Lazarovici *et alii* 1995, p. 13 and Pl. 15/3.)

191 Lazarovici 1979, pl. XXI/ I/ 7.

192 Comşa, Răuţ 1969, p. 5, 6 şi Fig. 1/17, Fig. 2/2: Lazarovici 1979, Pl. XXI/A/1–3, 5; C/3, 5; Pl. XXII/A/16; Radu 1979, Pl. I/4a-c; Draşoveanu *et alii* 1996, p. 20 şi fig X/1.

193 Vasić 1936, Pl. VIII/30.

194 Schier 2005, p. 70 şi abb. 22.

195 S-a sugerat că doar acest gen de piese se pretau la adăugarea unui cap mobil, presupunere

Cea de-a doua piesă a fost descoperită la Vrbica[196] şi a făcut parte din patrimoniul fostului muzeu Dr. C. I. Istrati-Capşa.

În urma acestor observaţii, o consider singura piesă care ar putea fi inclusă cu rezervele de rigoare în tipul B, varianta III e[197] după tipologia propusă de Gh. Lazarovici.

Din punct de vedere cronologic, propun o încadrare corespunzătoare fazei Vinča B2 bazându-mă, în special, pe analogiile oferite de piesele descoperite în alte staţiuni[198] aparţinând acestei culturi.

În acest sens, am ţinut cont şi de observaţiile făcute în ceea ce priveşte forma măştilor pe care se presupune că le purtau personajele reprezentate.

Unii autori[199] au stabilit câteva criterii de încadrare cronologică a figurinelor din lut, bazându-se pe acest element. Astfel, pentru faza Vinča A, forma capului reprezentărilor antropomorfe este în general triunghiulară, alungită şi cu marginile rotunjite.

Pentru faza Vinča B se constată o modificare a formei triunghiulare care nu mai este aşa de alungită, păstrând totuşi marginile rotunjite şi mult prelungite, sub forma unor lobi la cele două extremităţi.

În sfârşit, fazelor C-D le sunt caracteristice alte modificări care transformă forma capului acestor figurine într-una aproximativ pentagonală.

Chiar dacă nu se poate contesta existenţa[200] sau asocierea unor astfel de măşti în mediul Vinča[201] cu figurine antropomorfe, au fost exprimate şi rezerve în ceea ce priveşte interpretarea tuturor acestor reprezentări ca fiind mascate[202].

Observaţii interesante de natură antropologică vin să confirme că în zona de răspândire a complexului Vinča domină tipul fizic armeno-hato-dinaric[203], cu diverse variante datorate metisajelor ulterioare, ale cărui trăsături sunt identice cu cele observate în cadrul reprezentărilor antropomorfe din lut, ceea ce sugerează posibilitatea ca majoritatea reprezentărilor antropomorfe caracteristice acestei culturi să înfăţişeze indivizi aparţinând unor variante arhaice ale tipului amintit[204].

---

care nu poate fi valabilă în niciun caz pentru piese la care se constată redarea feţei, uneori într-o manieră realistă (Lazarovici *et alii* 2001, fig. 49/4), deşi prezintă şi perforaţii verticale.

196 Berciu 1953, p. 594. În două rânduri (Neagoe 2009a, p. 21 și Neagoe 2011, p. 62) am indicat, în mod greșit, ca loc de proveniență a respectivei figurine, localitatea Vrbica din Serbia. Revizuirea informațiilor mi-a permis să constat că piesa provine din localitatea Verbița, județul Dolj.

197 Lazarovici 1979, p. 97–99.

198 *Ibidem*, Pl. XXI/A/1–3, C/2, 3; Nica 1991, p. 309 şi fig. 2/6a, 6b.

199 Garašanin 1951, p. 15–65; Korošec 1959, p. 80–117; Comşa 1991, p. 125–128 şi fig. 1/a-e.

200 Schier, Draşovean 2004, p. 41–48 şi fig. 1, 2.

201 Luca, Dragomir 1987, p. 31–42 şi fig. 1–5.

202 Hansen 2004, p. 29–31.

203 Poruciuc 1995, p. 26.

204 *Ibidem*, p. 26–27 şi notele 8, 9.

Astfel, interpretarea majorităţii figurinelor antropomorfe ca purtând măşti[205] nu poate fi justificată nici în privinţa pieselor realist executate, nici a celor al căror cap este puternic stilizat.

Aceasta nu înseamnă excluderea ipotezei ca unele figurine să fie reprezentate cu mască, din moment ce în aşezarea neolitică de la Achileion în Tesalia, s-au descoperit măşti din lut şi un cap de figurină de formă cilindrică, pe care apărea ca piesă aparte o mică mască din lut[206], cu reprezentarea detaliilor anatomice ale feţei.

Împărtăşind convingerea că nu toate figurinele Vinča trebuie privite ca purtând măşti, consider atât piesa de la Hinova *„Pichetul de grăniceri”* (Pl. I/3a–3d), cât şi cea de la Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”* (Pl. I/1a–1c) drept reprezentarea unor personaje probabil masculine la care nu poate fi sesizată prezenţa unui asemenea accesoriu.

Piesa descoperită în aşezarea de la Hinova *„Pichetul de grăniceri”*, rămâne singura reprezentare antropomorfă de factură Vinča cunoscută până în prezent din acest sit. Pe baza ei, chiar dacă este un caz singular deocamdată, se poate presupune prezenţa în această staţiune a unei comunităţi Vinča şi în cursul fazei B.

Figurine antropomorfe, faza Vinča C

Prima piesă de la Ostrovul Corbului atribuită acestei faze, este un fragment (partea superioară stângă) dintr-o figurină antropomorfă feminină (Pl. II/1a, 1b) modelată dintr-o pastă care are în compoziţie lut şi nisip fin. Are bustul plat, braţul stâng schematizat (braţul drept lipseşte) redat orizontal, prezentând două perforaţii cu diametrul de 0,1 cm, la o distanță de 0,5 cm una de cealaltă. Sânul stâng este redat printr-o proeminenţă. În partea inferioară este vizibilă pe o porţiune de 1 cm, urma unei perforaţii cu diametrul de 0,5 cm care pornea de la baza piesei şi se oprea aproximativ la jumătatea bustului. În zona pieptului prezintă un decor incizat, constând din meandre care mai păstrează urme de incrustaţie cu pastă albă, iar pe partea din spate, de sub braţ porneşte o bandă incizată îngustă, împărţită de linii incizate în cinci dreptunghiuri mici.

Modelat şi decorat într-un mod asemănător este şi un fragment (parte superioară) dintr-o figurină antropomorfă feminină (Pl. II/2a–2c), confecţionat din lut în amestec cu nisip fin. Capul este schematizat, nasul obţinut prin presarea lutului între două degete, iar braţele, redate orizontal, sunt prevăzute cu câte o perforaţie cu diametrul de 0,1 cm. Bustul este aplatizat şi uşor arcuit pe spate, având sânii reprezentaţi prin două proeminenţe. Decorul constă din meandre incizate pe piept, iar pe spate din mici dreptunghiuri incizate, care mai păstrează urme de incrustaţie cu pastă albă. Piesa prezintă pe interior o

205 Gimbutas 1996, p. 57–66.
206 Gimbutas 1997, p. 52; Bailey 2005, p. 147–149.

perforaţie cu diametrul de 0,6 cm, care pornea din partea inferioară ajungând până aproape de jumătatea bustului.

Următoarea piesă este un fragment (partea inferioară) dintr-o figurină antropomorfă feminină (Pl. IV/3a–3c), confecţionată din lut în amestec cu nisip fin. Picioarele sunt separate de o incizie adâncă. Abdomenul este uşor pronunţat, la fel ca şi fesele. Două proeminenţe indică genunchii, iar alte două gleznele. Degetele picioarelor sunt sugerate prin mici crestături. Prezintă un decor spiralic incizat, cu urme de incrustaţie cu pastă albă care acoperă zona coapselor şi a feselor. În partea superioară este vizibilă o perforaţie cu diametrul de 0,4 cm care urcă pe o porţiune de 1,5 cm.

O altă piesă interesantă este şi fragmentul reprezentând bazinul şi membrele inferioare ale unei figurine antropomorfe (Pl. II/3a–3c), confecţionate dintr-un amestec de lut fin cu nisip. Are şoldurile în relief, picioare lipite, fesele proeminente. Pe interior prezintă o perforaţie cu diametrul de 0,7 cm care porneşte de la baza piesei şi urcă pe o porţiune de 2 cm până aproape de genunchi. Decorul spiralic este incizat pe coapse şi fese, iar pe partea din spate gambele sunt decorate cu linii incizate dispuse în unghi. Sunt vizibile slabe urme de incrustaţie cu pastă albă.

Un alt fragment (partea superioară) provine de la o figurină antropomorfă feminină (Pl. II/74a–4c), confecţionată din lut în amestec cu nisip fin. Lipsesc capul, braţele şi picioarele. Corpul este aplatizat şi uşor arcuit pe spate, sânii reprezentaţi prin două proeminenţe aplatizate, şoldurile şi pântecul sunt proeminente. În partea superioară prezintă pe interior o perforaţie cu diametrul de 0,4 cm care coboară pe o porţiune de 1,6 cm până aproape de sâni. Pieptul este decorat cu meandre incizate şi incrustate cu pastă albă, iar pe spate în zona bazinului se pot distinge: două linii paralele incizate, un triunghi cu vârful în jos şi un fragment de spirală care acoperă fesa dreaptă. În partea inferioară prezintă de asemenea o perforaţie cu diametrul de 0,4 cm, care urcă pe o porţiune de 2,3 cm până în dreptul abdomenului.

Cea mai frumos lucrată piesă este fără îndoială, fragmentul reprezentând partea inferioară a unei figurine feminine (Pl. II/1a–1c), în cromatică neagră, confecţionată din lut în amestec cu nisip fin. Are înălţimea de 10 cm, şoldurile, fesele şi pântecul proeminente, picioare separate printr-o canelură adâncă şi lată.

Întreaga suprafaţă a piesei a fost acoperită de un decor spiralo-meandric incizat şi incrustat cu pastă albă şi roşie. Pe interior, o perforaţie cu diametrul de 0,3 cm porneşte din partea inferioară şi urcă spre zona genunchilor, pe o porţiune de 2 cm.

Este una din puţinele reprezentări antropomorfe vinčiene pe care se poate observa utilizarea incrustaţiei albe şi a celei roşii, folosite pentru evidenţierea motivelor decorative sau chiar vopsirea integrală a pieselor[207].

---

[207] Dumitrescu 1992, p. 36.

Recent, în urma unor analize minuţioase asupra unui lot de materiale descoperite în aşezarea de la Vinča[208], s-a constatat folosirea hematitei, cinabrului şi a ocrului roşu ca pigmenţi[209] pentru decorul ceramicii după arderea vaselor, produsă la temperaturi mai mici de 900°C[210]. În ceea ce priveşte cinabrul, de exemplu, schimbarea culorii sale în negru la temperaturi mai mari de 344°C, indică utilizarea acestui pigment după ardere. Ca sursă pentru aceste materii prime, autorii indică cel mai probabil mina de la Šuplja-Stena, situată la o distanţă de 20 km faţă de aşezarea de la Vinča.

Aceleaşi caracteristici tipologice şi stilistice le prezintă şi un fragment (parte superioară) de figurină antropomorfă feminină (Pl. II/2a–2c), în cromatică neagră acoperită de un strat subţire de lut cu nuanţe de brun deschis şi confecţionată din lut în amestec cu nisip fin. Lipsesc capul, jumătate din braţul drept şi picioarele. Bustul este aplatizat şi uşor arcuit pe spate, braţul stâng schematizat şi redat orizontal, sânii reprezentaţi prin două proeminenţe aplatizate, şolduri proeminente. Pe partea din faţă a piesei, talia este marcată de puncte realizate prin impresiune, dispuse circular, dedesubtul cărora s-a realizat un decor de linii incizate în unghi. În partea inferioară prezintă pe interior o perforaţie, cu diametrul de 0,7 cm care urcă pe o porţiune de 1,9 cm, până la linia de puncte care marchează talia.

Un alt fragment (parte inferioară) care provine de la o figurină antropomorfă feminină (Pl. IV/2a–2c), a fost lucrat din lut în amestec cu nisip fin şi are o cromatică neagră, fiind acoperit cu un strat subţire de lut fin, puternic lustruit. Piesa prezintă fese şi pântec proeminente, iar picioarele şi fesele sunt separate printr-o incizie adâncă şi lată. Pe pântec se observă un decor realizat din meandre incizate, iar în zona genunchilor, două spirale incizate. Fesele sunt decorate cu meandre incizate, iar talia marcată de două linii incizate orizontale, paralele. Între aceste linii şi meandrele de pe fese a fost incizat un triunghi cu vârful în jos. Decorul prezintă urme de incrustaţie cu pastă albă. Piesa prezintă pe interior o perforaţie cu diametrul de 0,3 cm, care pornea din partea inferioară, păstrându-se pe o porţiune de 1,3 cm.

Acest tip de figurine, decorate cu motive spiralo-meandrice este cunoscut şi din alte situri vinčiene, cum sunt cel din aşezarea eponimă, Potporanj, Gomolova sau Rast[211].

Argumentul pentru care înclin să le atribui fazei **C** are legătură cu ideea exprimată anterior, deşi Vl. Dumitrescu preciza cu referire la figurinele de la Ostrovul Corbului, că nu pot fi puse, cu exactitate, în legătură cu vreunul din

---

[208] Mioč *et alii* 2004, p. 843–846.
[209] *Ibidem*, p. 844.
[210] *Ibidem*, p. 845.
[211] Dumitrescu 1980, p. 97, Pl. LVII/1, 2; Pl. LX/17, 19, Pl. LXI/25; Pl. LXII/31; Pl. LXIV/37, Pl. LXVI/49 şi bibliografia.

nivelurile de locuire din aşezarea de pe Grindul Ţifarului, cu atât mai mult cu cât chiar pentru figurinele descoperite aici (atât cele recuperate din nivelul I corespunzător fazei Vinča B2, cât şi cele din nivelul II atribuit fazei Vinča C) este dificil de făcut o distincţie în privinţa formelor şi a elementelor decorative[212].

Chiar dacă din punct de vedere stilistic acest gen de piese decorate cu motive spiralo-meandrice incizate şi incrustate pot fi apropiate mai mult de aspectul cultural Vinča-Dudeşti sau de complexul Dudeşti-Vădastra, nu trebuie uitat faptul că aceste elementele decorative pătrund în mediile culturale amintite prin filieră vinčiană, cunoscând ulterior o evoluţie deosebită, mai ales în mediul culturilor Vădastra şi Boian, unde vor fi transpuse în tehnica inciziei, exciziei şi incrustaţiei cu substanţă albă sau roşie.

Alte două piese atribuite fazei **C** sunt un cap, respectiv un picior, care provin de la două figurine antropomorfe.

Prima piesă are înălţimea de 5 cm şi lăţimea de 9 cm (Pl. III/3a–3c), fiind confecţionată din lut în amestec cu nisip cu bobul mare. Faţa este redată în formă triunghiulară, lăţită mult la cele două extremităţi, nasul prelung, iar ochii reliefaţi prin două incizii alungite. Este ruptă atât în partea superioară cât şi în cea inferioară, unde se poate observa o perforaţie cu diametrul de 0,3 cm, care urcă pe o porţiune de 2 cm până în dreptul nasului.

Cea de-a doua piesă este înaltă de 4 cm şi lată de 2 cm, are formă patrulateră (Pl. IV/1a–1c) şi este confecţionată din lut în amestec cu nisip fin. Prezintă patru incizii verticale în partea inferioară, care indică degetele, este decorată pe partea din faţă cu o spirală incizată, iar pe spate cu linii incizate dispuse în unghi. Luând în calcul dimensiunile la care s-au păstrat este absolut evident că, în integralitatea lor, aceste reprezentări au avut iniţial o mărime considerabilă, probabil de ordinul a câtorva zeci de centimetri.

Categoria aşa-numiţilor idoli tesalici cuprinde, după cum aminteam, o varietate extraordinară de reprezentări cu caracteristici antropomorfe mai mult sau mai puţin evidente, elementul definitoriu pentru includerea unor piese în această categorie fiind prezenţa unei perforaţii pe interiorul pieselor în cauză, fie că aceasta străbate întreaga piesă, fie că nu, sau în unele cazuri avem de-a face chiar cu două perforaţii, una în partea superioară, alta în partea inferioară, fără ca acestea să comunice între ele. Pe de altă parte, există diferenţe şi în privinţa diametrului, lungimii şi chiar a formei acestor perforaţii, determinate în ultimă instanţă de instrumentul cu care s-a realizat această operaţie. Astfel, la unele piese am constatat că diametrul perforaţiei este de numai 2 mm, lungimea de

[212] *Ibidem*, p. 98. *„But as we have shown, no distinction can be made in terms of form or decoration between the statuettes found in different levels at Rast, so we consider that it is impossible to relate the statuette found at Korbovo to a precise level at Rast. ...the settlements at Ostrovul Corbului and Rast indicate two different stages. ... it seems possible that one level at Ostrovul Corbului dates from an earlier stage than the settlement at Rast.”*

aproximativ 2 cm, iar forma este cilindrică, în vreme ce altele prezintă perforaţii cu un diametru mult mai mare, ajungând în unele cazuri la 1–2 cm, având forma tubulară, sau chiar la 5–6 cm şi forma conică.

Originea acestui tip de reprezentări a fost propusă iniţial ca fiind Tesalia[213], apoi zona dunăreană[214], unde fusese documentat un număr mare de asemenea piese.

Vl. Dumitrescu considera că cel mai probabil în mediul vinčian acest tip de figurine îşi face apariţia datorită influenţelor venite dinspre Grecia, unde ele apar în orizonturi culturale sincrone complexului Starčevo-Criş. Pe de altă parte, autorul amintit nu excludea posibilitatea ca astfel de reprezentări să fi apărut independent şi în acelaşi timp cu cele din Tesalia, cu condiţia ca între regiunile şi mediile culturale diferite legăturile culturale să fi fost inexistente sau accidentale[215].

În mediul vinčian, idolii tesalici sunt documentaţi începând cu faza B1[216], după cum demonstrează cele mai multe din descoperirile de până acum. Există un singur caz, în nivelul IV al aşezării de la Grivac[217] corespunzător fazei Vinča A[218], unde a fost recuperat un fragment de figurină antropomorfă perforată vertical în partea superioară, aşa cum se poate observa din desenul piesei respective. Din nefericire, în text, această piesă nu este descrisă de autor, motiv pentru care avem rezerve în ceea ce priveşte apartenenţa figurinei respective la tipul idolilor tesalici.

Nu trebuie uitat însă că Orientul Apropiat a furnizat în ultimii ani numeroase asemenea reprezentări identificate în aşezări neolitice timpurii, cum este cazul unora din cele aproximativ o sută de reprezentări antropomorfe de la Höyücek[219] în Anatolia, recuperate din nivelul corespunzător fazei altarelor, datat prin metoda radiocarbonului la mijlocul mileniului VII BC[220].

---

213 Dumitrescu 1941, p. 97–102.

214 Vlassa 1966, p. 13–14.

215 Dumitrescu 1960b, p. 451. „*...taking account of the fact that the 1st Neolithic period in Thessaly is generally synchronic with the Starčevo-Criş culture, which precedes the Vinča culture, one can generally accept thet the statuette discovered at Vinča at the deep of 7.30m is not older than Thessalian statuettes of the special type. ... However, in order to refer also to the last aspect of this problem, let us see whether it is possible to admit that Danubian group at Vinća must be considered a local, independent one, without any direct or indirect connection with the Thessalian group... . Taking into account the elements which distinguish the Vinča group from the Thessalian one, we could possibly think ourselves justified to see in them two independent and relatively synchronic phenomena*".

216 Lazarovici 1979, p. 95. Pentru unele piese, încadrate iniţial în faza B, (Radu 1979, p. 73 şi Pl. I/1–3) s-a propus, ulterior, atribuirea lor fazei C a culturii Vinča (Draşovean 1991, p. 63).

217 Zorbić 2008, Pl. 318/fig. 10.7/e.

218 Bogdanović 2008, p. 454–456.

219 Duru 1999, p. 178–179.

220 *Ibidem*, p.179.

Apariţia unor astfel de piese este generată după toate probabilităţile de anumite concepţii religioase, de vreme ce în sanctuarele de la Höyücek apar în număr ridicat. Depunerea acestor figurine în interiorul sanctuarelor a fost interpretată ca ofrande aduse zeilor de către persoane diferite la momente diferite de timp. Descoperirile de aici sunt deocamdată mai vechi decât cele din Tesalia şi regiunea dunăreană, ceea ce înseamnă că, cel mai probabil, originile acestui tip de reprezentări antropomorfe ar trebui plasate în regiunea Anatoliei[221], de unde, ulterior, se vor răspândi în Thesalia, zona balcano-dunăreană, dar şi în nordul Caucazului[222]. Ceva mai târziu, piese de acest gen apar, izolat este drept, şi în alte părţi ale continentului european[223], ajungând chiar în sudul peninsulei Iberice, după cum o dovedeşte o figurină antropomorfă descoperită la Cueva de Nerja[224] (Málaga), în mediul culturii campaniforme[225] datată prin metoda termoluminiscenţei în a doua jumătate a mileniului III a. Chr.[226].

[221] În special zona de sud-vest a Anatoliei este văzută drept focarul expansiunii demografice şi a difuziunii civilizaţiei neolitice spre Balcani (van Andel, Runnels 1995, p. 481–500), acest model fiind confirmat şi de o serie de studii din domeniul geneticii (Cavalli-Sfoza, Minch 1997, p. 247–251; Richards *et alii* 2000, p. 1251–1276; Rosser *et alii* 2000, p. 1526–1543). Corelând datele arheologice cu cele furnizate de studierea frecvenţei haplotipurilor cromozomului Y, P. King şi P. A. Underhill (King, Underhill 2002, p. 709–714) stabilesc că apariţia reprezentărilor antropomorfe şi a vaselor pictate, ca produse simbolice şi ideologice în neolitic, poate fi pusă în legătură cu persoane de sex masculin care au purtat haplogrupul Eu9 al cromozomului Y a cărui frecvenţă ridicată (40%) poate fi identificată în probele din Konya, Turcia. Aceste grupuri au participat la fenomenele migraţiei sau a unor interacţiuni demografice dintre comunităţile Orientului Apropiat şi populaţia locală din zona de sud-est a Europei la începutul epocii neolitice (King, Underhill 2002, p. 712–714).

[222] Dumitrescu 1960a, p. 248; Dumitrescu 1960b, p. 446.

[223] Hansen 2007, p. 275–280 şi Abb. 168, 169, Taf. 474/1–5, Taf. 475/1, Taf. 478/1, Taf. 480/ 1, Taf. 480/2; p. 308–313 şi Abb.185, Taf. 510/2, Taf. 511/ 3, 4, 528/3.

[224] Vallejo, Cortés Sánchez 2007, 157–159 şi fig. 2/A-F, fig. 3/A-J, fig. 4/A-D.

[225] *Ibidem*, p. 169.

[226] *Ibidem*, p. 161–162.

CAPITOLUL IV.
REPREZENTĂRI ANTROPOMORFE APARȚINÂND CULTURII GUMELNIȚA

În colecţia Preistorie a Muzeului Regiunii Porţilor de Fier sunt înregistrate şi douăsprezece piese aparţinând culturii Gumelniţa[227] care iniţial au făcut parte din colecţia Istrati-Capşa[228].

Lotul de piese gumelniţene este alcătuit din patru vase, dintre care două antropomorfe, trei capace de vase cu mâner antropomorf, un fragment dintr-un vas antropomorf, două figurine feminine, o reprezentare zoomorfă şi o casă miniaturală. Toate piesele sunt confecţionate din lut, cu excepţia uneia dintre cele două figurine feminine care a fost lucrată din os.

Pentru început, precizăm faptul că absolut toate piesele au fost descoperite în primii ani ai secolului XX în tell-ul gumelniţean de la Măgura Jilava[229], situat pe raza comunei Jilava, judeţul Ilfov, sit distrus între timp de exploatările de pietriş întreprinse în această zonă. Detaliile referitoare la condiţiile descoperirii lipsesc cu desăvârşire, însă ştim sigur că dr. C. I. Istrati a achiziţionat sau a primit ca donaţii[230] pentru colecţia sa un mare număr de piese, unele descoperite în această aşezare, fie întâmplător de localnici[231], fie graţie unor amatori de antichităţi.

Din cele zece reprezentări plastice aflate acum în colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, doar şase au fost amintite de-a lungul timpului în literatura de

[227] Andrieşescu 1924, p. 51–107; Dumitrescu 1924, p. 325–342; Dumitrescu 1925, p. 29–102; Ştefan 1925, p. 138–197; Rosetti 1934, p. 6–60; Morintz 1961, p. 71–78; Berciu 1961, p. 415–478; Dumitrescu 1966, p. 51–99.

[228] Moisil 1911, p. 135–145.

[229] Comşa 1976, p. 105–127.

[230] Istrati 1908, p. 58–59.

[231] Spre exemplu, într-un registru, unde au fost inventariate toate piesele colecţiei intrate în patrimoniul Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, este menţionat faptul că o parte a pieselor de la Măgura Jilava au fost achiziţionate de la un anume I. Marinescu, în 1915.

specialitate, respectiv cele două vase antropomorfe[232], figurina feminină din lut[233], figurina feminină din os[234], casa miniaturală[235] şi reprezentarea zoomorfă (arici) din lut[236].

Între 1929–1931, D. V. Rosetti efectua săpături în tell-ul de la Măgura Jilava, publicând parţial informaţii cu referire la rezultatele acestor cercetări[237].

Ulterior, în 1939, acelaşi cercetător publica un studiu referitor la reprezentările plastice neolitice şi eneolitice descoperite în aşezări din preajma Bucureştiului, analizând sumar şi câteva din piesele provenite din descoperirile mai vechi efectuate în situl de la Măgura Jilava[238], respectiv cele două vase antropomorfe şi două figurine feminine din lut, piese care se aflau la acea dată în colecţia Muzeului Dr. C. I. Istrati din Drobeta-Turnu Severin. Una dintre figurinele din lut[239] prezentate în acest studiu figurează astăzi între piesele pierdute ale fostului muzeu.

Suntem mai mult ca siguri că lotul de piese gumelniţene care a făcut parte din colecţia amintită a fost unul mult mai numeros. Acest lucru îl putem deduce azi fie din câteva fotografii[240] în care se observă unele din piesele gumelniţene din patrimoniul fostului muzeu Dr. C. I. Istrati, fie din informaţiile sumare cuprinse într-un catalog[241] publicat după reorganizarea acestui muzeu întreprinsă de Theodor Costescu şi Dumitru Tudor.

Cert este faptul că până în 1976 în literatura de specialitate nu mai sunt menţionate între descoperirile aparţinând culturii Gumelniţa şi alte piese din

---

232 Dumitrescu 1934, p. 53 şi Pl. 13/2,3; Rosetti 1939, p. 41 şi Taf. 29/8, 9; Comşa 1976, p. 122 şi fig. 23/a,b; Crăciunescu 2000, p. 199–203. Pl. I şi Pl. II; Andreescu 2002, p. 73 şi Pl. 54/ 3; p. 75 şi Pl. 57/2; Pl. VIII/1A; Voinea 2005, p. 67 şi Pl. 108/7, p. 71 şi Pl. 110/2a, 2b.

233 Rosetti 1939, p. 41 şi Taf. 29/6.

234 Comşa 1976, p. 120 şi fig. 21/8.

235 *Ibidem*, p. 109 şi fig. 5. În primul volum dedicat arhitecturii neoliticului şi eneoliticului din România, această piesă este trecută de autori între descoperirile aparţinând culturii Vădastra (Lazarovici, Lazarovici 2006, p. 514). După toate probabilităţile, această confuzie a fost posibilă ca urmare a decorului incizat şi incrustat cu alb, care apare reprezentat pe acestă piesă, tehnică atât de caracteristică culturii Vădastra, dar care nu lipseşte nici din repertoriul culturii Gumelniţa (Voinea 2005, p. 55). În lucrarea amintită am sesizat că tell-ul gumelniţean de la Măgura Jilava (comuna Jilava, judeţul Ilfov) este plasat în teritoriul localităţii Vădastra, judeţul Olt (Lazarovici 2006, p. 510). Aceleaşi inadvertenţe se constată şi în cazul a două planuri ale unor locuinţe gumelniţene, identificate la Măgura Jilavei (Comşa 1976, p. 107–108 şi fig. 2, 3), care sunt prezentate drept locuinţe vădăstrene (Lazarovici, Lazarovici 2006, p. 513 şi fig IVb. 8) sau a unui profil, reprezentând şanţul fortificaţiei tell-ului gumelniţean, „transferat” tot la Vădastra (Lazarovici, Lazarovici 2006, p. 511, p. IVb. 3).

236 Hansen 2007, p. 259 şi fig 157/2.

237 Rosetti 1929, p. 28–36; Rosetti, 1932, p. 96–102.

238 Rosetti 1939, p. 41 şi Pl. 29/5, 6, 8, 9.

239 *Ibidem*, p. 41 şi Pl. 29/5.

240 Moisil 1911, p. 136; Costescu 1933, p. 736.

241 Catalog 1932.

tell-ul de la Măgura Jilava. În acest an, Eugen Comşa publica un articol[242] referitor la rezultatele sondajelor efectuate în această aşezare în campania din anul 1929, însă aducea în discuţie şi piese rezultate din descoperirile mai vechi, între care cele două vase antropomorfe[243], casa miniaturală din lut[244], figurina feminină din lut şi cea din os[245], fără a oferi prea multe informaţii cu referire la aceste piese.

În anul 2000, apărea un scurt material[246] în care erau analizate trei dintre piesele aparţinând culturii Gumelniţa din colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, unde erau prezentate cele două vase antropomorfe[247], precum şi un al treilea vas descris doar de autor.

Nu putem încheia această scurtă retrospectivă în literatura de specialitate fără a menţiona şi alte lucrări apărute relativ recent, în cuprinsul cărora se regăsesc informaţii referitoare la piese descoperite la Măgura Jilava.

Prima lucrare care are de altfel un caracter monografic şi tratează chiar tema reprezentărilor plastice aparţinând culturii Gumelniţa[248] nu aduce în discuţie decât cele două vase antropomorfe[249] din colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, situaţie care nu se explică decât prin lipsa de informare de care a dat dovadă autorul.

Cea de-a doua lucrare, deşi tratează problematica ceramicii gumelniţene[250] – fazele A1 şi A2, cuprinde şi scurte referiri la alte categorii de obiecte și chiar un capitol dedicat vaselelor de cult[251]. Şi aici apar binecunoscutele de acum vase antropomorfe de la Măgura Jilava, însă autoarea încadrează una dintre aceste piese în faza A2[252] a culturii Gumelniţa, deşi citează articolul lui E. Comşa în care este precizat foarte clar că în această aşezare a fost documentat un singur nivel de locuire, atribuit fazei Gumelniţa B1[253].

În anul 2007 era publicată la Mainz o lucrare monumentală[254] în două volume ce tratează problematica reprezentărilor antropomorfe din paleolitic până în eneolitic într-un spaţiu extrem de vast cuprinzând vestul, centrul şi sud-estul continentului european, centrul şi vestul Anatoliei, vestul Asiei.

---

242 Comşa 1976, p. 105–127.
243 *Ibidem*, p. 121.
244 *Ibidem*, p. 109.
245 *Ibidem*, p. 120.
246 Crăciunescu, 2000b, p. 199–203.
247 *Ibidem*, p. 200, Pl. I, II.
248 Andreescu 2002.
249 *Ibidem*, p. 73 şi Pl. 54/3; p. 75 şi Pl. 57/2, Pl. VIII/1A.
250 Voinea 2005, p. 67 şi Pl. 108/7, p. 71 şi Pl. 110/2a, 2b.
251 *Ibidem*, p. 63–76.
252 *Ibidem*, p. 68.
253 Comşa 1976, p. 105–106.
254 Hansen 2007.

Într-un subcapitolul unde sunt tratate reprezentările antropomorfe eneolitice din estul Balcanilor[255] apare şi imaginea uneia dintre piesele descoperite la Măgura Jilava. Este vorba de reprezentarea zoomorfă (arici)[256] despre care autorul spune că provine din sudul României, fără a i se cunoaşte locul de provenienţă.

Revenind la lotul propriu-zis de piese din colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, am considerat indicat să prezentăm informaţiile referitoare la fiecare piesă în parte din dorinţa de a oferi un suport minim şi date exacte pentru cei interesaţi de reprezentările antropomorfe neolitice şi eneolitice în general, şi cele ale culturii Gumelniţa în special, cu atât mai mult cu cât referirile din literatura de specialitate la aceste piese sunt disparate, de foarte multe ori sumare sau confuze.

A. Reprezentările antropomorfe feminine

Din lotul de piese gumelniţene doar două sunt reprezentări antropomorfe feminine.

Prima piesă, reprezentând o figurină din os (Pl. V/1a,1b), are înălţimea de 8 cm şi a fost confecţionată prin tăierea a patru mici triunghiuri de pe părţile laterale ale materialului pentru evidenţierea capului şi a bustului, după care aceste zone au fost şlefuite, ca de altfel întreaga suprafaţă a piesei. Ochii figurinei sunt reprezentaţi prin două puncte perforate. Două perforaţii apar şi în zona abdomenului, deasupra unui triunghi incizat cu vârful în jos care indică sexul feminin al acestei reprezentări.

Asemenea figurine executate din os sunt documentate într-un număr destul de mare în mediul complexului cultural Gumelniţa-Kodjadermen-Karanovo VI[257].

Cea de-a doua figurină antropomorfă (Pl. V/2a, 2b) este confecţionată din lut, având o înălţime de 8,3 cm. Capul şi braţele sunt schematizate, acestea din urmă fiind dispuse orizontal; corpul este aplatizat, sânii indicaţi de două mici proeminenţe. Braţul stâng şi piciorul drept sunt fragmentare. Culoarea piesei este brun închis cu nuanţe gri, iar decorul a fost executat prin incizie şi constă în linii orizontale simple, două „V” – uri dispuse în zona bazinului şi un triunghi cu vârful în jos, incizat pe abdomen.

B. Vase sau fragmente de vase antropomorfe

Această categorie de reprezentări este şi cea mai numeroasă, curprinzând şase piese: două vase antropomorfe, un fragment dintr-un vas antropomorf şi trei capace cu mâner antropomorf.

---

255 *Ibidem*, p. 224–273.
256 *Ibidem*, p. 259 şi fig. 157/2.
257 Andreescu 2002, p. 55–67.

Primul vas antropomorf (Pl. VI/1a, 1b), reprezentând un personaj feminin, a fost confecţionat din lut având în compoziţie nisip fin. Piesa are o înălţime de 16 cm, diametrul maxim de 13 cm şi o culoare roşiatică. Partea inferioară este plată, corpul bombat, iar în partea superioară este prevăzută cu un cap modelat schematic prin strângerea lutului cu două degete, perforat apoi în părţile laterale. Braţele au fost modelate separat sub forma unor tuburi amplasate ulterior pe umărul vasului. Pe corp, piesa a fost decorată cu incizii verticale, dispuse neregulat.

Cel de-al doilea vas, (Pl. VII/1a,1b) confecţionat de asemenea din lut cu nisip fin, are culoare roşiatică, înălţimea de 22 cm şi diametrul maxim de 11 cm. În partea inferioară care este plată, au fost modelate şi tălpile picioarelor personajului care redau câte trei degete despărţite. Corpul uşor bombat a fost prevăzut cu trei proeminenţe aproximativ la jumătatea vasului pentru a se indica sexul masculin al acestei reprezentări. În partea superioară, sub buza propriu-zisă a vasului, a fost modelată gura personajului, iar în părţile laterale urechile care prezintă fiecare câte două perforaţii. Braţele au fost modelate separat şi lipite de corpul vasului, cu palmele aşezate pe piept.

Fragmentul de vas antropomorf (Pl. V/3a, 3b), cu dimensiunile de 9,5 cm X 5 cm X 4,3 cm, reprezintă talpa piciorului unui personaj, probabil masculin ţinând cont de anumite detalii anatomice precum reliefarea gleznelor prin două proeminenţe circulare situate de-o parte şi de alta a piciorului, redarea degetelor prin şase incizii adânci, dar şi de dimensiunile considerabile ale acestui fragment. Piesa are o culoare gri, având în compoziţia pastei ca degresant nisip fin; este nedecorată, dar prezintă o incizie lată verticală care coboară până aproape de inciziile adânci ce marchează degetele.

Într-un studiu recent unde este abordată problema plasticii antropomorfe din lut a culturii Sălcuţa[258], fragmentul de vas antropomorf anterior prezentat este atribuit în mod eronat acestei culturi, cu toate că l-am informat verbal pe autor în legătură cu locul descoperirii şi apartenenţa culturală a obiectului în cauză şi i-am oferit o serie de alte date referitoare la câteva reprezentări antropomorfe din colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier[259].

Din acelaşi lot de piese descoperite la Măgura Jilava fac parte şi trei capace de vase prevăzute cu mâner antropomorf[260].

Primul capac de vas (Pl. VIII/1)este înalt de 8 cm, diametru de 13 cm, de formă conică, uşor aplatizată, fiind prevăzut cu un mâner antropomorf în formă de cap uman stilizat de formă circulară; nasul proeminent este lucrat în aceeaşi manieră ca şi precedentele.

Cel de-al doilea capac (PL. VIII/2) are o înălţime de 6,5 cm şi un diametru de 13 cm, formă bitronconică, iar în centru un mâner cilindric cu terminaţie

---

[258] Pătroi 2008, p. 10, Pl. IX/1a-b,

[259] *Ibidem*, p. 10.

[260] Neagoe 2009b, 252–253 şi Fig. 7–9.

antropomorfă, reprezentată de un cap uman stilizat, cu nas modelat prin strângerea lutului cu două degete.

Ultima piesă pe care o aducem în discuţie este tot un capac de vas (Pl. VIII/3) cu partea inferioară plată, dimensiunile de 6 cm înălţime şi 8 cm diametru, fiind prevăzut în centru cu un mâner antropomorf sub forma unui cap uman stilizat cu nasul modelat prin strângerea lutului cu două degete.

Toate cele trei capace au fost confecţionate din lut cu nisip fin în compoziţie şi au fost arse în cuptor într-un mediu oxidant, prezentând o cromatică roşie.

Vasele antropomorfe reprezintă, fără îndoială, una dintre cele mai spectaculoase categorii de obiecte ale culturii materiale, chiar dacă ne referim la prezenţa acestor artefacte în culturile arheologice preistorice sau în cadrul unor civilizaţii antice.

Aminteam în capitolul al II-lea de unele comunităţi din nordul Camerunului de astăzi, unde tradiţia confecţionării ceramicii s-a păstrat neschimbată de generaţii. Interesant este faptul că producerea vaselor din lut este apanajul unei caste denumită *ngwazla*[261], alcătuită din femei care pe lângă această activitate îndeplineau şi funcţia de moaşe şi tămăduitoare.

Produsele ceramice ale acestor comunităţi au fost clasificate ţinând cont de funcţionalitatea şi importanţa lor în trei categorii[262] denumite convenţional tehnomic, sociotehnic şi ideotehnic.

Prima categorie include vase utilizate pentru gătitul mâncărurilor vegetale, pentru depozitarea sau servitul berii şi apei sau pentru prepararea berii.

Vasele din cea de-a doua categorie sunt asociate fie cu personaje masculine în ipostaza de cap al familiei, fie cu femei în calitatea lor de soţii, şi sunt utilizate pentru prepararea cărnii, peştelui şi a ouălor, în vreme ce a treia categorie este reprezentată de vase despre care se crede că adăpostesc spirite: vase care reprezintă sufletul decedat al mamei (*mama*), al tatălui (*baba*), vase ale spiritelor de gemeni (*tsakaliy*), vase ale zeului (*Zhikile*).

În acest sens, nu ni se pare întâmplătorare existenţa în culturile neolitice şi eneolitice a vaselor antropomorfe[263] care ar fi putut avea funcţii asemănătoare şi erau probabil destinate fie preparării, fie păstrării anumitor alimente[264]. Plecând de la această idee, interesantă este şi observaţia legată de perpetuarea

[261] David *et alii 1988*, p. 367.

[262] *Ibidem*, p. 369.

[263] Naumov 2008, p. 93–101.

[264] O descoperire elocventă în acest sens provine din aşezarea vinčiană de la Limba *„Şesul Orzii”* (Daisa 2000, p. 21–29), unde în cadrul unui complex denumit L1/1996 (Daisa 2001, p. 21–25) interpretat ca un spaţiu cu semnificaţie cultică, a fost recuperat un vas cu capac antropomorf despre care s-a considerat a fi un recipient cu rol cultic, destinat păstrării şi protejării cerealelor în perioada iernii (Daisa 2000, p. 29). O astfel de ipoteză am formulat şi eu în cazul unei statuete Vădastra, goală pe interior (Neagoe 2001, p. 17 şi fig. 4/1), presupunând că ar fi putut îndeplini funcţia unui vas antropomorf utilizat pentru păstrarea cerealelor.

în tradiţia orală populară, în basme şi legende din folclorul românesc, a identificării anumitor părţi din vase cu elemente anatomice antropomorfe[265]: buza vasului, umărul vasului, corpul vasului, mânuşa vasului, fundul vasului, conturând şi mai mult imaginea omului văzut ca recipient al sufletului sau al vaselor care pot înmagazina sufletele celor decedaţi, diferite spirite sau pot reprezenta întruchiparea divinităţii.

În mod evident, astfel de analogii de ordin etnografic[266] nu constituie neapărat un argument definitoriu pentru acceptarea stabilirii unor funcţii şi simbolistici similare reprezentărilor antropomorfe preistorice, însă pot fi cu siguranţă indicii care să lărgească sfera percepţiilor actuale asupra acestor categorii de obiecte.

În concluzie, putem aprecia că acest lot de piese gumelniţene provenite din tell-ul de la Măgura Jilava îmbogăţeşte repertoriul pieselor descoperite aparţinând acestei culturi, dacă ne gândim doar la faptul că până în prezent erau cunoscute, spre exemplu, un număr de doar 34 capace cu mâner antropomorf[267]. Pe de altă parte, includerea acestor piese în circuitul ştiinţific va oferi posibilitatea extragerii din anonimatul în care s-au aflat mai bine de un secol şi studierea lor alături de alte produse ale culturii materiale specifice complexului cultural Gumelniţa-Kodjadermen-Karanovo VI.

[265] Evseev 1997, p. 29.
[266] Dragoman 2009, p. 95–112.
[267] Andreescu, 2002, p. 76.

CAPITOLUL V.
REPREZENTĂRI ANTROPOMORFE APARȚINÂND CULTURII CUCUTENI

Din actuala colecţie a muzeului severinean fac parte şi câteva reprezentări antropomorfe fragmentare aparţinând culturii Cucuteni. Aceste piese au fost achiziţionate de dr. C. I. Istrati contra sumei de 120 de lei[268] de la profesorul N. Beldiceanu, cel care între 1885–1887[269], efectua primele săpături în situl de la Cucuteni.

Este foarte greu astăzi să ne dăm seama dacă aceste figurine antropomorfe provin din săpăturile efectuate de N. Beldiceanu şi D. Butculescu, sau au fost descoperite întâmplător de săteni, fiind apoi cumpărate de la aceştia, după cum mărturisea N. Beldiceanu într-un material apărut în 1885[270] în care prezintă schematic întreaga colecţie de artefacte adunate de pe Cetăţuia de la Cucuteni, făcând precizarea că la acea dată avea deja 32 de idoli din lut[271].

Dintre piesele păstrate care acum fac parte din patrimoniul Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, amintim două vase miniaturale întregi pictate cu negru pe fond roşu şi câteva figurine antropomorfe fragmentare[272].

Pentru încadrarea tipologică am încercat să găsesc corespondenţe pentru fiecare piesă în parte în sistemul tipologic propus de Dan Monah[273], sistem complicat la prima vedere, dar care reprezintă totuşi o modalitate completă de realizare a unei înserieri tipologice cuprinzătoare.

În privinţa încadrării pieselor într-una din fazele evolutive ale culturii Cucuteni, acest lucru este mai dificil de realizat, deoarece piesele provin din

[268] Istrati 1908, p. 58.
[269] Monah, Cucoş 1985, p. 16; Petrescu-Dîmboviţa 1984, p. 19; Monah 1997, p. 21.
[270] Beldiceanu 1885, p. 187–192.
[271] *Ibidem*
[272] Neagoe 2009c, p. 19–30.
[273] Monah 1997, p. 66–67.

săpăturile făcute la sfârşitul secolului al XIX-lea, eventuale informaţii cu privire la condiţiile şi contextul descoperirilor lipsind cu desăvârşire.

Tipul A1[274]

Doar două piese din lotul supus atenţiei pot fi încadrate acestui tip.

Prima piesă adusă în discuţie este un fragment reprezentând partea superioară a unei figurine antropomorfe feminine (Pl. IX/1a,1b), cromatică maro deschis, modelată dintr-o pastă ce conţine în compoziţie nisip fin. Are înălţimea de 6,5 cm, faţa schematizată realizată prin strângerea lutului între două degete; braţele sunt schematizate, dispuse orizontal, bustul aplatizat şi uşor arcuit pe spate, iar sânii indicaţi de două proeminenţe aplicate pe piept la o distanţă de 2 cm una de cealaltă. În zona gâtului, prezintă două benzi aplicate de lut, ale căror capete se apropie unul de celălalt pe umărul drept. Prima bandă, mai scurtă, este dispusă în zona omoplatului drept, iar cea de-a doua pe piept, deasupra sânilor.

În mediul culturii Cucuteni, astfel de benzi din lut aplicate în zona gâtului se regăsesc pe figurine similare cu piesa noastră, fiind cunoscute din descoperirile efectuate în staţiunile de la Hăbăşeşti (două exemplare)[275], Truşeşti (un exemplar)[276], Moldova (un exemplar)[277] şi Scânteia (un exemplar)[278].

Între aceste piese există însă diferenţe notabile în ceea ce priveşte caracteristicile acestor aplicaţii, astfel că la una din piesele de la Hăbăşeşti aceasta este vizibilă doar pe spatele figurinei având o formă semicirculară, iar la cea de-a doua piesă, fragmentară, banda de lut se păstrează doar pe umărul drept şi pe o mică porţiune din zona pectorală dreaptă. Din desenul piesei se poate observa că banda de lut era probabil dispusă sub forma unui "V" pe pieptul figurinei.

Piesa de la Truşeşti are aplicate în zona gâtului două benzi de lut, care pornesc dinspre umeri, lipindu-se deasupra sânilor marcaţi de două mici proeminenţe.

Aplicaţia de lut a piesei de la Moldova înconjoară gâtul figurinei şi se uneşte pe piept, iar cea a piesei de la Scânteia este vizibilă doar pe spatele figurinei, alcătuind un "V" care porneşte din zona umerilor.

Plecând de la ideea lansată de Gh. Dumitroaia pentru una din figurinele cucuteniene descoperite la Răuceşti-Munteni[279] care are pe corp o aplicaţie din lut prevăzută cu împunsături şi interpretată ca reprezentând un şarpe, piesă cu

274 Monah 1997, p. 67–68.
275 Dumitrescu *et alii* 1954, p. 409, fig. 34/4, 6.
276 Monah 1997, p. 75, fig. 27/6.
277 Berlescu 1964, p. 69, pl. IV/3.
278 Monah 1997, p. 74, fig. 47/1.
279 Dumitroaia 1987, p. 23, fig. 4/1.

analogii în descoperirile de la Nevali Çori[280], D. Monah identifică şi în cazul altor piese aplicaţii din lut reprezentând imaginea plastică a şarpelui[281].

Asocierea unor reprezentări antropomorfe cu această reptilă mitologică, considerată a reprezenta unul dintre cele mai importante arhetipuri ale sufletului omenesc[282] este valabilă pentru piese a căror reprezentare nu poate fi pusă la îndoială[283].

De altfel, atât la nivelul neoliticului şi eneoliticului[284], cât şi pentru epocile ulterioare[285] există o bogată iconografie antropo-ofidiană, însă nu poate fi exclusă nici varianta ca unele dintre aceste aplicaţii să reprezinte accesorii de podoabă, aşa cum considera Vladimir Dumitrescu aplicaţiile de lut ale pieselor de la Hăbăşeşti, Natalia Berlescu pe cea a piesei din Moldova sau Harald Hauptmann în cazul piesei de la Nevali Çori.

În ceea ce priveşte piesa noastră, suntem de părere că aplicaţiile de lut din jurul gâtului reprezintă mai degrabă un accesoriu de podoabă[286].

Din aceeaşi grupă face parte şi un alt fragment (partea superioară) de figurină antropomorfă feminină (Pl. XII/4a, 4b) cu înălţimea 3,5 cm şi cromatică roşu deschis. Capul este schematizat, gâtul alungit, braţele scurte şi schematizate, corpul plat. Întreaga suprafaţă păstrată a piesei prezintă un decor bogat realizat prin incizare atât pe faţa, cât şi pe spatele piesei, constând din linii dispuse în unghi şi linii semicirculare, cu slabe urme de incrustaţie cu pastă albă.

Subtipul A1a[287]

Cea de-a doua piesă este reprezentată de un fragment din partea superioară a unei figurine antropomorfe feminine cu înălţimea de 4,2 cm. Faţa are formă circulară, nasul proeminent, ochii reprezentaţi de două perforaţii circulare. Braţele sunt schematizate, redate orizontal şi perforate, iar sânii redaţi sub forma a două proeminenţe aplatizate. Piesa este nedecorată (Pl. IX/2a,2b) şi aparţine subtipului A1a[288]. Îşi găseşte bune analogii atât în descoperirile din aria tripoliană[289], cât şi în cele din Moldova[290].

---

[280] Hauptmann 1999, p. 77 şi fig. 21.
[281] Monah 1997, p. 74–77.
[282] Chevalier, Gherbant 1993, p. 299.
[283] Hauptmann, p. 75–76 şi fig. 10.
[284] Gimbutas 1987, p. 102; Gimbutas 1996, p. 142–145; Gimbutas 1997, p. 46–47.
[285] Ionescu 1928, p. 4–15; Kernbach 1989, p. 565; Chevalier, Gherbant 1993, p. 298–313; Gimbutas 1996, p. 145–150.
[286] Asemenea accesorii sunt frecvent reprezentate pe corpul unor figurine antropomorfe şi reprezintă fie diverse tipuri de coliere (Monah 1997, Fig. 47/6, Fig. 61/1,2, Fig. 62/1,2, Fig. 63/4), fie piese utilizate pentru prinderea părului (Monah 1997, p. 102 şi Fig. 118/10, Fig. 174/2,4), unele având o formă suspectă a reprezenta o siluetă umană stilizată.
[287] *Ibidem*, p. 67.
[288] *Ibidem*, p. 67.
[289] Monah 1997, p. 356, fig. 104/2; p. 359, fig. 107/10; p. 362, fig. 110/2; p. 372, fig. 120/2.
[290] Berlescu 1964, p. 68–74, pl. IV/6–10; V/2–8, 10–12.

Este genul de piesă despre care s-a presupus că ar reprezenta un fel de amuletă[291] ce se purta agăţată în jurul gâtului cu scopul de a proteja pe cei care posedau asemenea piese. Această presupunere ar putea fi extinsă la majoritatea figurinelor antropomorfe ale căror braţe sau umeri, uneori şi capul în zona ochilor, prezintă perforaţii. Bineînţeles că aceste presupuneri se referă la piese de dimensiuni mici sau medii, cu o greutate de câteva zeci de grame. Piesele ceva mai mari şi cu o greutate apreciabilă care prezintă astfel de perforaţii erau utilizate în acelaşi scop, dar agăţate în diverse locuri din jurul sau chiar interiorul casei.

O altă piesă încadrată subtipului A1a este reprezentată de un fragment (partea inferioară) al unei figurine antropomorfe feminine (Pl. IX/3a-c), cu înălţimea de 11 cm. Piesa are şoldurile perforate vertical, fese şi pântec (perforat orizontal) proeminente. Picioarele şi fesele sunt separate printr-o incizie adâncă şi lată, iar genunchii reprezentaţi printr-o proeminenţă perforată orizontal. Decorul este realizat prin pictură cu negru constând din linii dispuse în unghi pe pântec şi linii dispuse oblic pe fese şi picioare. Astfel de piese sunt documentate prin descoperirile făcute în mai multe situri din Moldova[292].

Cea de-a două piesă (Pl. XII/1a,1b) este un fragment (partea inferioară) de figurină antropomorfă feminină având înălţimea de 12,5 cm, modelată din lut în amestec cu nisip fin. Pântecul este uşor proeminent, picioarele lipite, dar în zona coapselor sunt demarcate de o incizie verticală. Genunchii sunt sugeraţi printr-o bombare a zonei de la jumătatea membrelor inferioare. Fesele sunt uşor proeminente, separate de o incizie verticală. Piesa prezintă urme de pictură cu roşu sub forma unor linii oblice sau circulare.

Statuetele cu decor pictat în benzi realizat înainte de ardere sunt o prezenţă binecunoscută în cultura Cucuteni[293], această manieră decorativă fiind interpretată ca indicând benzile textile în care erau învelite cadavrele defuncţilor în vederea protejării corpului[294]. Bineînţeles că acest ritual nu se poate exclude chiar dacă dovezile directe lipsesc în acest sens, însă analizând cu atenţie reprezentările cucuteniene cu decor pictat în benzi, am remarcat unele aspecte interesante de care trebuie să se ţină cont atunci când se încearcă explicarea funcţională a acestui element decorativ. Este vorba în primul rând de sensibile diferenţe în ceea ce priveşte lăţimea acestor benzi pictate, în unele cazuri doar 1–2 mm (Pl. IX/3a–3c), în vreme ce la alte piese aceste benzi pictate sunt mult mai late, apropiindu-se în unele cazuri şi de 1 cm (Pl. XII/1a,1b). Pe de altă parte, dacă aceste benzi pictate reprezintă într-adevăr, benzi textile cu care erau înfăşurate cadavrele ca într-un giulgiu, de ce există un spaţiu suficient de mare

291 Buţureanu 1897, p. 20.
292 Berlescu 1964, p. 71–72, p. VIII/3–5, 8–10; Monah 1997, p. 124, fig. 135/1, 4; 136/2; 137/1, 5.
293 Monah 1997, p. 85–87.
294 Gheorghiu 1997, p. 727–734.

lăsat nepictat între aceste benzi, ca şi cum bandajarea defuncţilor nu avea loc integral, rămânând anumite zone ale corpului nebandajate, deci neprotejate?

În fine, există piese al căror decor pictat în benzi reprezintă forme geometrice greu de reprodus în cazul în care s-ar încerca bandajarea unui corp uman, cum ar fi de exemplu: benzile în spirală[295], benzi în unghi şi cele semicirculare[296] sau ovale[297] care sunt amplasate în anumite părţi ale corpului. Aceleaşi elemente decorative le regăsim şi pe vasele din lut, fie că au o formă evident antropomorfă, fie că datorită decorului se accentuează antropomorfismul acestor recipiente.

Subtipul A1b

Îi corespunde un singur exemplar, păstrat fragmentar, care provine de la o figurină antropomorfă masculină cu înălţimea de 7,2 cm, modelată din lut în amestec cu nisip fin. Figurina (Pl. X/1a, 1b) are capul şi membrele inferioare rupte, braţele schematizate redate orizontal şi perforate, corp aplatizat şi uşor arcuit pe spate, iar talia marcată de o incizie circulară. Sexul este indicat de o mică proeminenţă, fese uşor proeminente şi separate de o incizie verticală.

Tipul B1

Este reprezentat de un singur fragment de figurină antropomorfă cu înălţimea 4,3 cm. Capul şi braţele sunt schematizate, redate în poziţie orizontală şi perforate. Corpul este aplatizat şi decorat cu linii incizate paralele, atât pe partea din faţă, cât şi pe spate. Pe faţă, în partea inferioară, se observă între liniile incizate, trei impresiuni circulare dispuse vertical (Pl. X/2a, 2b).

Subtipul B2a

Primul exemplar este o figurină antropomorfă masculină nedecorată (Pl. X/3a, 3b) cu înălţimea de 6,5 cm, cromatică maro deschis, modelată din lut în amestec cu nisip fin. Piesa reprezintă un personaj în poziţie „şezândă”. Capul şi braţele sunt schematizate, acestea din urmă fiind redate orizontal. Corpul este aplatizat, picioarele lipite, dar coapsele sunt demarcate de o incizie verticală; în zona bazinului piesa prezintă o mică proeminenţă care sugerează sexul masculin, dar pe piept sunt reprezentaţi şi sânii prin două mici proeminenţe conice. Fesele sunt uşor proeminente, separate de o incizie verticală, scurtă.

---

[295] Monah 1997, fig. 86/1, 3, fig. 87/1, 3, fig. 88/1, fig. 89/1, fig. 108/2, 4, fig. 109/5, fig. 135/1, 3, fig. 137/1.

[296] *Ibidem*, fig. 146/1, 2, 9, fig. 108/3, fig. 110/7, fig. 124/3, fig. 129/2, fig. 132/2, 3

[297] Diaconescu 2007, p. 173–178 şi Fig. 1, 2.

Asemenea figurine care prezintă atât elemente anatomice masculine, cât şi feminine sunt cunoscute într-un număr ridicat în mediul culturii Cucuteni, fiind considerate reprezentări ale unor personaje bisexuate, androgine[298].

Un alt fragment (partea inferioară) provine de asemenea de la o figurină antropomorfă, probabil masculină (Pl. XII/3a, 3b), cu înălţimea de 5 cm, modelată din lut în amestec cu nisip fin. Lipsesc capul, braţele şi bustul; talia prezintă două perforaţii verticale şi este marcată de o incizie circulară; picioarele sunt separate, piciorul stâng fiind ceva mai lung.

O altă piesă din subtipul B2a reprezintă o figurină antropomorfă fragmentară (Pl. X/4a, 4b) cu înălţimea de 6,3 cm, modelată din lut în amestec cu nisip fin. Îi lipsesc membrele inferioare de la genunchi în jos. Faţa are formă ovală, nasul proeminent, braţe schematizate, dispuse orizontal, corp aplatizat şi uşor arcuit pe spate, şolduri uşor proeminente. Coapsele sunt separate de o incizie verticală. În zona bazinului, prezintă o mică proeminenţă care sugerează sexul masculin. Fesele sunt proeminente, separate de o incizie verticală. Pe piept şi pe spate se observă un decor realizat dintr-o incizie oblică mărginită de două rânduri de împunsături deasupra unor linii incizate oblic în partea stângă a abdomenului.

Ultima piesă din subtipul amintit este reprezentată de un fragment (parte inferioară) de figurină antropomorfă feminină în poziţie „şezândă” (Pl. XI/1a, 1b) cu înălţimea 9 cm. Figurina are pântecul aplatizat, picioarele lipite, dar zona coapselor şi a genunchilor sunt demarcate de o incizie verticală; genunchii sunt sugeraţi de două mici proeminenţe. Fesele sunt proeminente şi separate de o incizie lată, verticală. Nu prezintă elemente decorative.

Subtipul KIVB[299]

Acestui subtip i se poate atribui un fragment (cap) de figurină antropomorfă (Pl. XI/2) cu înălţimea de 4,3 cm. Piesa reprezintă probabil o aplicaţie plastică întrucât pe spate prezintă trei pastile de lut aplatizate. Ochii au fost realizaţi prin două incizii oblice, nasul este proeminent, gura realizată printr-o incizie orizontală. Pe frunte se observă o bandă de lut aplicată pentru a sugera probabil faptul că reprezentarea avea capul acoperit.

Aplicaţiile antropomorfe pe ceramica neolitică şi eneolitică sau chiar vase cu reprezentarea feţei umane sunt documentate într-un număr mare şi în medii culturale diferite[300].

Ultima reprezentare pe care o aducem în discuţie este un fragment (cap) de figurină antropomorfă, cu înălţimea de 4,2 cm (Pl. XII/3). Fragmentul provine de la o figurină probabil masculină. Faţa este de formă ovală, nasul proeminent,

---

298 *Ibidem*, p. 89.

299 Berlescu 1964, p. 67.

300 László 1970, p. 39–74.

dar rupt, ochii reprezentaţi de două impresiuni circulare, iar gura de o incizie scurtă dispusă orizontal. În partea dreaptă a feţei o mică proeminenţă sugerează urechea. Partea superioară a capului este împărţită în două zone de o incizie adâncă. În partea stângă se observă şapte mici împunsături, cu un diametru ce variază între 0,1 cm şi 0,3 cm, realizate înainte de ardere.

Pentru cultura Cucuteni nu avem cunoştinţă de figurine antropomorfe care să prezinte astfel de împunsături în zona capului, cu excepţia câtorva piese descoperite în aşezarea de la Hăbăşeşti[301]. Aceste figurine, incluse în categoria idolilor *en violon* sau de tip *troian*[302], prezintă şi mici împunsături dispuse pe partea din faţă a pieselor în zona frunţii, având un evident rol decorativ, indicând probabil că personajele reprezentate purtau un accesoriu de podoabă (diademă) sau ceva în acest gen.

În aşezarea tripoliană de la Koszylowce[303] a fost descoperită o reprezentare antropomorfă care prezintă în zona capului o creastă perforată orizontal, însă aceste perforaţii nu pot avea aceeaşi semnificaţie cu împunsăturile prezente pe piesa în discuţie, fiind probabil utilizate pentru agăţarea figurinelor cu ajutorul unor fibre textile, cum par a indica câteva piese cu perforaţii similare descoperite în aşezarea vinčiană de la Divostin[304].

Asemănarea cea mai elocventă în privinţa împunsăturilor în zona capului este oferită de două piese care provin din medii culturale diferite. Prima piesă este o reprezentare antropomorfă fragmentară descoperită în aşezarea neolitică de la Rug Bair[305] (Macedonia), încadrată marelui complex cultural Starčevo-Körös-Criş. Această figurină prezintă pe cap nu mai puţin de 15 împunsături realizate de asemenea înainte de ardere pe toată suprafaţa calotei craniene.

Cea de-a doua figurină, tot fragmentară, a fost descoperită în aşezarea de la Střelice[306] şi aparţine fazei I a culturii Lengyel. În zona calotei craniene figurina prezintă trei mici împunsături dispuse în formă de triunghi, iar alte două sunt vizibile în partea stângă a capului. Cele cinci împunsături sunt separate de incizii scurte.

Există şi cazuri de figurine antropomorfe, cu împunsături intenţionate în alte părţi ale corpului şi al cărui rol nu constituie neapărat un element decorativ. Astfel de piese au fost descoperite atât în aşezări Starčevo-Criş, cum este figurina descoperită în aşezarea Gălăbnic[307], în apropiere de Sofia (Bulgaria), cât şi în aşezări aparţinând culturii Vinča[308]. Piese similare sunt cunoscute şi din aşezarea neolitică de la

[301] Dumitrescu *et alii* 1954, p. 414, 415 şi fig. 36/1, 2, 12.
[302] *Ibidem*, p. 417.
[303] Monah 1997, p. 132 şi fig. 210/2.
[304] Hansen 2007, p. 216 şi Taf. 254–256.
[305] *Ibidem*, p. 150, Taf. 152/1.
[306] *Ibidem*, p. 311, Taf. 514/10 şi nota 217.
[307] *Ibidem*, p. 163, Taf. 164/1.
[308] Draşovean 1998, p. 205–212, p. I–IV.

Höyucek[309] în Anatolia, unde în cadrul unuia dintre cele trei sanctuare identificate, au fost descoperite si câteva figurine din lut cu cap mobil din piatră prezentând împunsături pe corp. Două dintre acestea prezintă câte o astfel de împunsătură pe abdomen, iar alte două prezintă mici împunsături pe toată suprafaţa corpului.

Autorul acestor descoperiri consideră depunerea figurinelor în sanctuare drept ofrande aduse zeilor. De asemenea, a observat un fapt interesant şi anume repartiţia diferită a pieselor, situaţie care se explică prin depunerea acestor obiecte în cele trei sanctuare de către persoane diferite şi la anumite intervale de timp.

O altă interpretare interesantă a acestui gen de piese se referă la utilizarea lor în cadrul unor ritualuri magice[310] practicate probabil de unii membri ai comunităţii în anumite momente, a căror înţelegere o putem presupune doar pe baza unor analogii de ordin etnografic[311]. În orice caz, acest gen de piese reprezintă un procent destul de mic din totalul reprezentărilor plastice neolitice şi eneolitice cunoscute până în prezent, situaţie care este dificil de explicat dacă acceptăm ideea utilizării în cadrul unor ritualuri magico-religioase, deşi această ipoteză nu poate fi exclusă în totalitate.

Analizând cu atenţie piesa, am constatat că cele şapte împunsături au adâncimi cuprinse între 0,3 cm–0,5 cm, aceasta fiind o dovadă în plus pentru considerarea ca elemente intenţionate prin intermediul cărora cel care a confecţionat această piesă a încercat să reprezinte ceva. Ce anume este greu de dovedit, însă, am putea gândi câteva aserţiuni pentru o imagine completă asupra prezenţei acestor împunsături în zona craniului, cu atât mai mult cu cât ele sunt evident în legătură directă şi cu prezenţa acelei incizii late şi adânci care separă practic capul în două părţi egale.

O primă ipoteză la care ne putem gândi este aceea că prin intermediul acestor împunsături s-a dorit reprezentarea părului, întrucât se mai cunosc figurine cu podoaba capilară reprezentată printr-un decor constând din împunsături, deşi în majoritatea cazurilor acestea acoperă întreaga zonă a capului, lipsind totodată şi acea incizie[312]. Există şi piese care au calota împărţită printr-o incizie, iar prin grupuri de împunsături dispuse de-o parte şi de alta s-a încercat reprezentarea podoabei capilare[313].

---

309 Duru 1999, p. 178–179, fig. 23, 24.

310 Draşovean 1998, p. 206; Draşovean 2005a, p. 5–11.

311 Draşovean 2005b, p. 26–30.

312 S. Hansen consideră împunsăturile prezente pe capul figurinei de la Rug Bair ca fiind un element decorativ, prin care s-a încercat reprezentarea părului (Hansen 2007, p. 150). Referindu-se la aceeaşi piesă, G. Naumov vede în aceste împunsături reprezentarea în negativ a unui decor, iar piesa în sine este considerată un fel de unealtă folosită pentru imprimarea decorului respectiv (Naumov 2008, p. 195) întâlnit şi pe aşa-numitele pintadere din lut, un fel de ştanţe cu ajutorul cărora se puteau decora obiecte ceramice, materiale textile sau puteau fi folosite chiar la realizarea unor tatuaje temporare (Prijateli 2007, p. 231–256).

313 Ihde 1995, p. 84 şi Abb. 16/4.

Faptul că la piesa cucuteniană prezentată aceste împunsături sunt grupate doar în partea stângă a capului ar putea fi interpretat dacă acceptăm această ipoteză ca o renunţare a artistului la a reprezenta părul figurinei cu ajutorul acestor împunsături. Curios este totuşi că nu s-a apelat la niciun alt element decorativ pentru a se înlocui aceste împunsături şi, mai mult decât atât, acestea au fost păstrate după executarea în lutul moale fără a se încerca netezirea suprafeţei. Acest fapt ne demonstrează că împunsăturile respective au o cu totul altă conotaţie, iar linia lată incizată adânc nu poate reprezenta nicidecum intenţia artistului de a reprezenta părul personajului cu „cărare pe mijloc”[314].

În această situaţie, ne-am îndreptat atenţia spre o serie de dovezi care certifică intervenţii la nivelul craniului, cunoscute sub denumirea de trapanaţii[315].

Atestată încă din paleolitic[316], practicarea trepanaţiei fie în scop terapeutic, fie ritual[317], este cunoscută şi în mediul unor culturi aparţinând neoliticului şi eneoliticului.

Din perspectiva care mă interesează în legătură cu fragmentul de figurină cu împunsături în zona capului, o descoperire din situl de la Bolgrad (Ucraina) în mediul culturii Gumelniţa[318] ilustrează practicarea trepanaţiei printr-o metodă mai puţin cunoscută, constând prin executarea a trei mici perforaţii în calota craniană, cu scopul de a extrage creierul care urma a fi consumat ritual[319], după cum susţin autorii acestei descoperiri.

Prezenţa mai multor trepanaţii la nivelul unui singur craniu este atestată şi de unele descoperiri din peninsula Iberică, unde se cunosc cazuri în care, pe un singur craniu, apar trei[320], patru[321] sau cinci[322] orificii care au perforat calota craniană.

O descoperire senzaţională ce oferă în acelaşi timp şi o bună analogie pentru fragmentul de figurină cucuteniană este, fără îndoială, un craniu descoperit în necropola de la Mallorca, Son Real (Spania)[323], datată la sfârşitul epocii bronzului şi începutul epocii fierului. Acest craniu al unui copil în vârstă de cinci ani prezintă urmele a şapte perforaţii situate de-a lungul suturii coronare a calotei

---

[314] În mediul cucutenian apar figurine care prezintă o incizie mai puţin adâncă pe cap (Monah 1997, fig. 176/1, fig. 205/2); în aceste cazuri se pare că este vorba de încercarea de reprezentare a podoabei capilare.

[315] Vezi în mod deosebit Campillo 2007, unde sunt discutate atât tehnicile de trepanaţie, cât şi diferite descoperiri ale acestei practici chirurgicale empirice practicată neîntrerupt din paleolitic până în contemporaneitate.

[316] Vallois 1971, p. 485–495.

[317] Moldovan 2003, p. 5–24.

[318] Dambricourt Malassé *et alii* 2008.

[319] *Ibidem*.

[320] Campillo 2007, p. 97–99 şi Fig. 3.31, Fig. 3.32.

[321] *Ibidem*, p. 67–74 şi Fig. 3.3–3.7.

[322] *Ibidem*, p. 130–134.

[323] *Ibidem*, p. 63.

craniene. Cinci dintre acestea au o formă circulară şi două triunghiulare[324], însă, se pare că au fost realizate cu acelaşi instrument, iar din observaţiile făcute, niciunul dintre aceste orificii nu prezintă urme de regenerare a ţesutului osos. Acest aspect pare să indice că pacientul nu a supravieţuit intervenţiei sau aceasta a fost executată post-mortem. În acest caz s-ar putea accepta caracterul magic al acestui gen de trepanaţii[325].

Descoperirea unei gropi care conţinea resturi scheletice provenind de la aproximativ 100 de indivizi de diferite sexe şi vârste din perioada eneoliticului[326] în spaţiul românesc vine să întregească informaţiile cu privire la intervenţii intenţionate asupra craniului uman produse fie prin lovirea cu obiecte contondente, fie prin abraziune cu ajutorul unor unelte din piatră[327].

Autorul acestei descoperiri, efectuate în situl de la Alba Iulia „Lumea Nouă", consideră că acest mormânt colectiv a fost funcţional într-un interval de aproximativ 90–100 de ani, la mijlocul mileniului V a. Chr[328] şi este urmarea unor evenimente nefaste prin care a trecut respectiva comunitate (epidemii, masacre) sau poate fi chiar vorba de existenţa în această zonă a unui centru ritualic unde se aplicau astfel de tratamente la nivelul calotei craniene[329], a căror semnificaţie este departe de a fi elucidată.

În concluzie, prezenţa împunsăturilor sau a inciziilor adânci, în zona capului unor figurine antropomorfe, atunci când acestea nu alcătuiesc un element decorativ, ar putea fi considerate elemente care ilustrează aplicarea unor tratamente de genul trepanaţiilor, indiferent de caracterul lor sau a loviturilor intenţionate produse la nivelul craniului.

Există şi posibilitatea să putem considera asemenea figurine obiecte produse în cadrul unui ritual desfăşurat înaintea efectuării operaţiei de trepanare propriu-zisă, cu scopul de a se asigura într-un fel succesul acestor intervenţii.

Pe de altă parte nu putem exclude folosirea acestor artefacte în cadrul unor ritualuri magice practicate pe scară largă în diferite perioade istorice[330].

---

324 *Ibidem*, p. 88 şi fig. 3.22.
325 Moldovan 2003, p. 12.
326 Gligor 2009, p. 117–132.
327 *Ibidem*, p. 122.
328 *Ibidem*, p. 118–122.
329 *Ibidem*, p. 131.
330 Faraone 1991, p. 165–219.

CAPITOLUL VI.
CATALOGUL REPREZENTĂRILOR ANTROPOMORFE NEOLITICE ȘI ENEOLITICE DIN COLECȚIA PREISTORIE A MUZEULUI REGIUNII PORȚILOR DE FIER

Pentru o prezentare uniformă şi sintetică a datelor cunoscute referitoare la aceste materiale provenite din surse şi culturi arheologice diferite, am stabilit ca metodologie de lucru criterii de prezentare care să cuprindă următoarele informaţii:

1. Tipul piesei.
a) Numărul de inventar.
b) Dimensiuni: H – înălţimea.
c) Locul descoperirii.
d) Cromatica piesei.
e) Descrierea piesei.
f) Încadrarea culturală şi cronologică.
g) Locul de păstrare a materialelor.
h) Bibliografie.

Alăturat textului fiecărei fișe a obiectului, am considerat indicat să ilustrez piesele prin fotografii, întrucât anumite elemente precum: forma, cromatica sau motivele decorative pot fi sesizate mult mai ușor decât în cazul descrierilor făcute în text sau al desenelor cuprinse în planșe.

1. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 3

b) H – 5,5 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Negru.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (partea superioară). Bust plat, braţul stâng schematizat (braţul drept lipseşte) redat orizontal, prezentând două perforaţii. Sânul stâng redat printr-o proeminenţă. În partea inferioară este vizibilă pe o porţiune de 1 cm, urma unei perforaţii cu diametrul de 0,5 cm care pornea de la baza piesei şi se oprea aproximativ la jumătatea bustului. Pe corp prezintă un decor incizat constând din meandre, care mai păstrează urme de incrustaţie cu pastă albă.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 593; Nica 1991, p. 309, fig. 2/1a-c.

1. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 3

b) H – 5.5 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinţi County.

d) Black.

e) Fragment of anthropomorphic female figurine (upper part). Flat bust, schematized left arm (right arm missing), horizontally placed with two perforationss. Left breast marked as a prominence. on the lower part, on a portion of 1 cm, the trace of a 0.5 cm diameter perforation that started at the base of the piece and stopped about halfway of the bust is visible. The body presents an incised decoration consisting of meanders, which retains traces of white paste incrustation.

f) Neolithic, Vinč culture, C1 phase, 6th millennium BC
g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.
h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 593; Nica, 1991, p. 309, Fig. 2/1-c.

2. Reprezentare antropomorfă.
a) Inv. – I 4
b) H – 5,5 cm.
c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.
d) Negru cu nuanţe de gri.
e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (partea superioară), tip tesalic. Faţa este schematizată, braţele redate orizontal şi perforate, bust aplatizat şi uşor arcuit pe spate, sânii reprezentaţi prin două proeminenţe. Decor meandric incizat pe piept, iar pe spate decor constând în mici dreptunghiuri incizate care mai pastrează urme de incrustaţie cu pastă albă. Piesa prezintă pe interior o perforaţie cu diametrul de 0,6 cm, care pornește din partea inferioară ajungând până în dreptul braţelor.
f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.
g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.
h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 593.

2. Anthropomorphic representation.
a) Inv. – I 4
b) H – 5.5 cm.
c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinți County.
d) Black with shades of grey.
e) Fragment of anthropomorphic female figurine (upper part), Thessalian type. The face is schematic, arms are horizontally modelled, bust flattened and slightly arched back, breasts represented by two prominences. Meanders

incised decoration on the chest and back incised decoration consisting of small rectangles that still retain traces of white paste incrustation. The piece presents on the inside a perforation with a diameter of 0.6 cm, which started from the bottom and up to the reaching of the arms.

f) Neolithic, Vinč culture, C1 phase, 6th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 593.

3. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 5

b) H – 6,5 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Maro închis cu nuanţe de negru.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (partea inferioară), tip tesalic. Picioarele sunt separate de o incizie adâncă. Două proeminenţe conice indică genunchii, iar degetele picioarelor sunt sugerate de mici crestături. Decorul constă în spirale incizate care acoperă coapsele şi fesele.

În partea superioară este vizibilă o perforaţie cu diametrul de 0,4 cm, care urcă pe o porţiune de 1,5 cm.

f) Neolitic, cultura Vinča, C1 phase, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 593; Nica 1991, p. 309, fig. 2/2a-c.

3. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 5

b) H – 6.5 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinţi County.

d) Dark brown with shades of black.

e) Fragment of anthropomorphic female figurine (the lower part), Thessalian type. The legs are separated by a deep incision. Two tapered protuberances

indicate knees and toes which are suggested by small indentations. The decor consists of a spiral incision that covers the thighs and the buttocks. In the lower part it is visible a perforation with a diameter of 0.4 cm, which is up to a portion of 1.5 cm.

f) Neolithic, Vinč culture, C1 phase, 6th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 593; Nica, 1991, p. 309, Fig. 2 / 2a-c.

4. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 6

b) H – 6 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Gri.

e) Fragment de figurină antropomorfă (partea inferioară), tip tesalic. Şolduri indicate de două proeminenţe, picioare lipite, fese proeminente. Pe interior, prezintă o perforaţie cu diametrul de 0,7 cm, care porneşte de la baza piesei şi urcă pe o porţiune de 2 cm, până aproape de genunchi. Decor spiralic incizat pe coapse şi fese, iar pe partea din spate, gambele sunt decorate cu linii incizate dispuse în unghi. Sunt vizibile slabe urme de incrustaţie cu pastă albă.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 593.

4. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 6

b) H – 6 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinţi County.

d) Grey.

e) Fragment of anthropomorphic female figurine (the lower part), Thessalian type. Hips indicated by two prominences, feet stuck together, prominent buttocks. The interior has a perforation of 0.7 cm diameter, beginning at the base and climbing on a stretch of almost 2 cm to the knees. Spiral incised decoration on thighs and buttocks and on the back side, the legs are decorated with incised angled lines. Poor traces of white paste incrustation are stil visible.

f) Neolithic, Vinč culture, C1 phase, 6th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 593.

5. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 8

b) H – 6 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Negru.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (partea superioară), tip tesalic. Lipsesc capul, braţele şi picioarele. Corpul este aplatizat şi uşor arcuit pe spate, sânii reprezentaţi prin două proeminenţe aplatizate, şolduri şi pântec proeminente. În partea superioară prezintă pe interior o perforaţie, cu diametrul de 0,4 cm, care coboară pe o porţiune de 1,6 cm până aproape de sâni. Pieptul este decorat cu meandre incizate şi incrustate cu pastă albă. Pe spate, în zona bazinului, se pot distinge două linii paralele, incizate, un triunghi cu vârful în jos şi un fragment de spirală, care acoperă fesa dreaptă.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 593; Nica 1991, p. 302, fig. 2/3a-c.

5. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 8

b) H – 6 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinţi County.

d) Black.

e) Fragment of anthropomorphic female figurine (the upper part), Thessalian type. Missing the head, arms and legs. The body is flattened and slightly arched back, the flattened breasts represented by two projections, hips and prominent belly. In the upper part, on the interior there is a perforation with a 0.4 cm diameter that descends on a portion of 1.6 cm, closing up to the breasts. The chest is decorated with incised and incrusted meander with white paste. On the back, in the pelvis area, there can be distinguished two parallel lines, incised, a downward pointing triangle and a spiral fragment covering the right buttock.

f) Neolithic, Vinča culture, C1 phase, 6th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 593; Nica, 1991, p. 302, Fig. 2/3-c.

6. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 9

b) H – 10 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Negru cu nuanţe de gri.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (partea inferioară), tip tesalic. Şoldurile, fesele şi pântecul sunt proeminente. Picioarele sunt separate printr-o canelură adâncă şi lată. Decorul constă în meandre incizate, incrustate cu pastă albă şi roşie (pântec, picioare, şolduri şi fese). Piesa prezintă pe interior o perforaţie cu diametrul de 0,3 cm, care porneşte din partea inferioară pe o porţiune de 2 cm.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 594.

6. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 9

b) H – 10 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinţi County.

d) Black with shades of grey.

e) Fragment anthropomorphic female figurine (the lower part), Thessalian type. Hips, buttocks and belly are prominent. Feet are separated by a deep and broad groove. The decor consists in incised meanders encrusted with white and red paste (belly, legs, hips and buttocks). The piece presents an inner perforation with a 0.3 cm diameter, beginning from the bottom of a portion of 2 cm.

f) Neolithic, Vinč culture, C1 phase, 6th millennium BC.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 594.

7. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 10

b) H – 7 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Negru cu nuanţe de gri.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (partea superioară), tip tesalic. Lipsesc capul, braţul drept şi picioarele. Bustul este aplatizat şi uşor arcuit pe spate, braţul stâng schematizat şi redat orizontal. Sânii sunt reprezentaţi prin două proeminenţe aplatizate, iar şoldurile sunt uşor profilate. Pe partea din faţă a piesei, talia este marcată de puncte realizate prin impresiune, dispuse circular, dedesubtul cărora s-a realizat un decor de linii incizate în unghi. În partea inferioară prezintă o perforaţie interioară, cu diametrul de 0,7 cm, care urcă pe o porţiune de 1,9 cm, până la linia de puncte care marchează talia.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 594.

7. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 10

b) H – 7 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinţi County.

d) Black with shades of gray.

e) Fragment of anthropomorphic female figurine (upper part), Thessalian type. Missing head, right arm and legs. The bust are flattened and slightly arched back, left arm schematized and horizontally modelled. Breasts are represented by two flattened prominences and hips are slightly profiled. On the front of the piece waistline points are marked, made by circularly impression, which was conducted under a decor of angle incised setting lines. At the lower part it presents an inner perforation, with a 0.7 cm diameter, which climbs to a portion of 1.9 cm, up to the point which marks the waist line.

f) Neolithic, Vinč culture, stage C1, 6th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 594.

8. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 11

b) H – 6 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Gri.

e) Figurină antropomorfă masculină fragmentară, tip tesalic. Lipsesc capul şi braţele. Bustul este plat, fese proeminente, picioare lipite, suport oval. În faţă, în zona bazinului, prezintă o proeminenţă care indică sexul masculin. Pe piept, prezintă un decor din triunghiuri incizate dispuse cu vârful în jos, iar pe spate, triunghiuri incizate, dispuse cu vârful în sus. În partea superioară prezintă pe interior o perforaţie cu diametrul de 0,1 cm, care coboară pe o porţiune de 1,5 cm până la jumătatea bustului.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza B2, mileniul VII a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 594; Nica 1991, p. 309, fig2/5a-c.

8. Anthropomorphic representations.

a) Inv. – I 11

b) H – 6 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinţi County.

d) Grey.

e) Fragmentary anthropomorphic male figurine, Thessalian type. Head and arms are missing. The bust is flat, prominent buttocks, legs glued on an oval support. To the front, in the pelvis area, it presents a prominence that indicates the male gender. On the chest, it has a decor of incised triangles arranged upside down and backwards, incised triangles arranged upside down. The top interior presents a perforation with a 0.1 cm diameter, which descends on a portion of 1.5 cm up to half bust.

f) Neolithic, Vinč culture, B2 phase, 7th millennium BC.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 594; Nica, 1991, p. 309, fig2 / 5a-c.

9. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 16

b) H – 5 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Gri cu nuanţe de negru.

e) Cap de figurină antropomorfă, tip tesalic. Faţa este modelată în formă de triunghi. Nasul este prelungit, iar ochii in formă de migdală sunt reliefaţi prin două incizii alungite. Este ruptă în partea superioară, cât şi în cea inferioară, unde se poate observa o perforaţie cu diametrul de 0,3 cm, care urcă pe o porţiune de 2 cm din înălțimea totală a piesei.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 594; Nica 1991, p. 309, fig. 2/7a.

9. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 16

b) H – 5 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinti County.

d) Grey with black shades.

e) Head of anthropomorphic figurine, Thessalian type. The face is modelled as a triangle. The nose is prolonged and almond shaped eyes are emphasised through two incisions. It is broken at the top and the bottom, where it can be seen a perforation with a 0.3 cm diameter, which climbs on a 2 cm portion of the total height of the piece.

f) Neolithic, Vinča culture, stage C1, 6th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 594; Nica, 1991, p. 309, Fig. 2/7a.

10. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 20

b) H – 5,5 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, jud. Mehedinţi.

d) Gri cu nuanţe de negru.

e) Picior de figurină antropomorfă, tip tesalic. Formă schematică cu degetele sugerate de patru linii incizate adânc, scurte şi verticale. Prezintă în talpă o perforaţie, cu diametrul de 0,3 cm şi înălțimea de 0,5 cm. Decorat cu meandre incizate.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 595; Nica 1991, p. 309, fig. 2/8a-c.

10. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 20

b) H – 5,5 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinţi County.

d) Gray with black shades.

e) Foot of anthropomorphic figurines, Thessalian type. Schematic shape with four fingers suggested by short and vertical deep incised lines. In the sole there is a perforation with a 0.3 cm diameter and the height of 0.5 cm. Decorated with incised meanders.

f) Neolithic, Vinč culture, stage C1, 6th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 595; Nica, 1991, p. 309, Fig. 2/8 a-c.

11. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 26

b) H – 4,5 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Maro deschis.

e) Fragment de figurină antropomorfă masculină (partea superioară), tip tesalic. Lipsesc picioarele, jumătatea dreaptă a bustului şi braţul drept. Faţa este triunghiulară, corpul aplatizat, iar braţele erau redate schematic, îndoite pe lângă corp. Piesa prezintă o perforaţie verticală în interior, cu diametrul de 0,3 cm, care porneşte din partea inferioară, pe o porţiune de 2 cm şi se opreşte la mijlocul bustului. Fără elemente decorative.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza B2, mileniul VII a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu 1953, p. 595; Nica 1991, p. 309, fig. 2/6a, b.

11. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 26

b) H – 4.5 cm.

c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinti County.

d) Light brown.

e) Fragment of anthropomorphic male figurine (upper part), Thessalian type. Missing legs, the right half of the torso and right arm. The face is triangular, flattened body and arms were shown schematically, folded against the body. The piece has a vertical perforation inside, with a 0.3 cm diameter, beginning from the bottom, on a portion of 2 cm and stops in the middle of the breast. No decorative elements.

f) Neolithic, Vinč culture, B2 phase, 7th millenniums B.C.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Bărcăcilă 1924, p. 293; Berciu, 1953, p. 595; Nica, 1991, p. 309, Fig. 2/6, b.

12. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 4195

b) H – 5,5 cm.

c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.

d) Negru cu nuanţe de maro închis.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (partea inferioară), tip tesalic. Fesele şi pântecul sunt proeminente, iar picioarele separate printr-o incizie adâncă şi lată. Decorul constă în meandre incizate pe pântec, iar genunchii cu două spirale incizate. Fesele sunt decorate cu meandre incizate şi talia marcată de două linii incizate, orizontale şi paralele. Între aceste linii şi meandrele de pe fese a fost incizat un triunghi cu vârful în jos. Decorul prezintă urme de incrustaţie cu pastă albă. Piesa prezintă pe interior o perforaţie cu diametrul de 0,3 cm, care porneşte din partea inferioară şi urcă pe o porţiune de 1,3 cm.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza C1, mileniul VI a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.
h) Bărcăcilă 1924, p. 293.

12. Anthropomorphic representation.
a) Inv. – I 4195
b) H – 5,5 cm.
c) Ostrovul Corbului village, Hinova commune, Mehedinți County.
d) Black with dark brown shades.
e) Fragment of anthropomorphic female figurine (lower part), Thessalian type. Buttocks and belly are prominent and legs separated by a deep and broad incision. The decoration consists of incised meanders on the belly, and the knees with incised spirals. The buttocks are decorated with incised meanders and the waistline is marked by two horizontal and parallel incised lines. Between these lines and the buttocks twists there was incised a downward pointing triangle. The decor presents traces of white paste incrustation. On the inside, the piece presents a perforation with a 0.3 cm diameter, which starts at the bottom and climbs to a portion of 1.3 cm.
f) Neolithic, Vinč culture, stage C1, 6th millenniums B.C.
g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.
h) Bărcăcilă 1924, p. 293.

13. Reprezentare antropomorfă.
a) Inv. – I 5155
b) H – 5,5 cm.
c) Sat Ostrovul Corbului, comuna Hinova, judeţul Mehedinţi.
d) Negru cu nuanţe de maro închis.
e) Figurină antropomorfă, tip tesalic. Capul reprezentării este stilizat şi de formă triunghiulară, având pe partea din faţă sugerat nasul, printr-o mică proeminenţă sub care se află o incizie orizontală. Pe interior prezintă o perforaţie

verticală, cu diametrul de 0,4 cm. Corpul este uşor aplatizat, braţele scurte şi schematizate, lăţite mult la extremităţi. Partea inferioară este conică. Fără elemente decorative.

f) Neolitic, cultura Vinča, faza B2, mileniul VII a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009a, p. 18–31 şi Pl IV/1a-d, 2.

13. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 5155

b) H – 5,5 cm.

c) Hinova village, Hinova commune, Mehedinti County.

d) Black with dark brown shades.

e) Anthropomorphic figurine, Thessalian type. The head of the representation is stylized and has a triangular shape, with the front of nose suggested by a small prominence in which there is a horizontal incision. On the inside, it presents a vertical perforation with a 0.4 cm diameter. The body is slightly flattened, short arms and sketchy, widened even more at the extremities. The lower part is conical. No decorative elements.

f) Neolithic, v culture, B2 phase, 7th millenniums B.C.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009a, p. 18–31 and Pl IV / 1a-d 2.

14. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 2250

b) H – 8 cm.

c) Sat Măgura Jilava, comuna Măgura Jilava, judeţul Ilfov.

d) Maro deschis.

e) Figurină antropomorfă din os, cu braţele redate în poziţie orizintală. Ochii sunt reprezentaţi prin două puncte adâncite. Alte două asemenea puncte apar şi pe abdomen, deasupra unui triunghi incizat cu vârful în jos.

f) Eneolitic, cultura Gumelniţa, faza B2, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Comşa 1976, Fig. 21/8; Neagoe 2009b, p. 250 şi Fig. 1/1a-b.

14. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 2250

b) H – 8 cm.

c) Măgura Jilava village, Măgura Jilava commune, Ilfov County.

d) Light brown.

e) Anthropomorphic figurine of bone, with arms represented horizontally. The eyes are indicated by two deepened points. Two points are also on the abdomen over an incised pointing down triangle.

f) Eneolitic, Gumelniţa culture, B2 phase, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Comşa 1976, Fig. 21/8; Neagoe 2009b, p. 250 and Fig. 1 / 1a-b.

15. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 2340

b) H – 8,3 cm.

c) Sat Măgura Jilava, comuna Măgura Jilava, judeţul Ilfov.

d) Maro închis cu nuanţe de gri.

e) Figurină antropomorfă feminină, având capul şi braţele dispuse orizontal, schematizate. Corpul este aplatizat, iar sâni indicaţi de două proeminenţe. Lipsesc braţul stâng şi piciorul drept. Piesa este decorată cu două semne incizate, în forma literei„V" şi un triunghi dispus cu vârful în jos.

f) Eneolitic, cultura Gumelniţa, faza B1, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Rosetti 1939, Taf. 29/6; Comşa 1976, p. 120 şi Fig. 21/7; Neagoe 2009b, p. 250 şi Fig. 2/2a-b.

15. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 2340

b) H – 8.3 cm.

c) Măgura Jilava village, Măgura Jilava commune, Ilfov County.

d) Dark brown with grey shades.

e) Female anthropomorphic figurine, with its sketchy head and horizontally placed arms. The body is flattened, and the breasts are indicated by two prominences. Missing left arm and right leg. The piece is decorated with two incised signs in the shape of the "V" letter and a pointing downward ordered triangle.

f) Eneolitic, Gumelniţa culture, B1 phase, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Rosetti 1939, Taf. 29/6; Comşa 1976, p. 120 and Fig. 21/7; Neagoe 2009b, p. 250 and Fig. 2/2-b.

16. Vas antropomorf.

a) Inv. – I 2289

b) H – 22 cm.

c) Sat Măgura Jilava, comuna Măgura Jilava, judeţul Ilfov.

d) Roşu.

e) Vas antropomorf reprezentînd un personaj masculin. În partea superioară este sugerată gura, sub forma unei proeminenţe alungite și incizate orizontal. Urechile prezintă câte două perforaţii. Braţele modelate separat, au fost lipite de corpul vasului. Pe corp apar trei mici proeminenţe, care indică sexul acestei reprezentări. Tălpile picioarelor sunt modelate cu trei degete despărţite.

f) Eneolitic, cultura Gumelniţa, faza B1, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Dumitrescu, 1934, p. 53 şi Taf. 13/3; Rosetti 1939, p. 44 şi Taf. 29/9; Comşa 1977, p. 122 şi Fig. 23/b; Crăciunescu 2000, p. 200 şi Pl. II; Andreescu 2002, p. 73 şi Pl. 54/3, Pl. VI/3; Voinea 2005, p. 71 şi Pl. 110/2a–2b; Neagoe 2009b, p. 252 şi Fig. 5a-b.

16. Anthropomorphic vessel.

a) Inv. – I 2289

b) H – 22 cm.

c) Măgura Jilava village, Măgura Jilava commune, Ilfov county.

d) Red.

e) Anthropomorphic vessel representing a male character. In the upper part is suggested the mouth, in the form of elongated prominence and the horizontal incision. The ears present two perforations. The separated arms, were glued to the body of the vessel. Three small prominences on the body appear, indicating

the gender of this representation. The soles are modelled with three separated fingers.

f) Eneolitic, Gumelniţa culture, B1 phase, 4th millenium B.C.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Dumitrescu, 1934, p. 53 and Taf. 13/3; Rosetti, 1939, p. 44 Taf. 29/9; Comsa 1977, p. 122 and Fig. 23 / b; Crăciunescu 2000, p. 200 Pl. II; Andreescu 2002, p. 73 and Pl. 54/3, Pl. VI / 3; Voinea 2005, p. 71, Pl. 110 / 2a–2b; Neagoe 2009b, p. 252 and Fig. 5a-b.

17. Vas antropomorf.

a) Inv. – I 2290

b) H – 16 cm.

c) Sat Măgura Jilava, comuna Măgura Jilava, judeţul Ilfov.

d) Roşu.

e) Vas antropomorf, reprezentând un personaj feminin. Capul este modelat schematic, având nasul indicat de o proeminență rezultată prin strângerea lutului cu două degete. Capul prezintă perforaţii şi împunsături. Braţele au fost modelate separat, sub forma unor tuburi, amplasate pe umărul vasului. Pe corp piesa prezintă două mici proeminențe care indică sânii. Decorul constă din linii inciziate dispuse neregulat.

f) Eneolitic, cultura Gumelniţa, faza B1, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Dumitrescu, 1934, p. 53 şi Pl. 13/2; Rosetti, 1939, p. 41 şi Taf. 29/8, 9; Comşa, 1976, p. 122 şi fig. 23/a; Crăciunescu, 2000, p. 199–200. Pl. I; Andreescu, 2002, p. 75 şi Pl. 57/ 2, Pl. VIII/1A; p. 75 şi Pl. 57/2; Pl. VIII/1A; Voinea, 2005, p. 67 şi Pl. 108/7; Neagoe 2009b, p. 252 şi Fig 4a-b.

17. Anthropomorphic vessel.

a) Inv. – I 2290

b) H – 16 cm.

c) Măgura Jilava village, Măgura Jilava commune, Ilfov County.

d) Red.

e) Anthropomorphic vessel, representing a female character. The head is schematically represented, indicating a nose by squeezing clay, resulting protrusions with the two fingers. The head presents perforations and stitching. The arms have been separately modelled as a shape of tubes, placed on the shoulder of the vessel. The body has two small prominences that indicate breasts. The decoration consists of irregular incised lines.

f) Eneolitic, Gumelniţa culture, B1 phase, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Dumitrescu, 1934, p. 53 and Pl. 13/2; Rosetti 1939, p. 41 and Taf. 29/8, 9; Comsa 1976, p. 122 and fig. 23 / a; Crăciunescu, 2000, p. 199–200. Pl. I; Andreescu, 2002, p. 75 and Pl. 57/2, Pl. VIII / 1A; p. 75 and Pl. 57/2; Pl. VIII / 1A; Voinea, 2005, p. 67, Pl. 108/7; Neagoe 2009b, p. 252 and Fig 4a-b.

18. Vas antropomorf.

a) Inv. – I 2761

b) H – 4,3 cm.

c) Sat Măgura Jilava, comuna Măgura Jilava, judeţul Ilfov.

d) Negru cu nuanţe de gri.

e) Fragment de vas antropomorf, reprezentând piciorul unui personaj. Gleznele sunt marcate de două proeminenţe conice, iar degetele de şase incizii adânci, scurte şi verticale. Piesa este nedecorată, dar prezintă o incizie verticală lată, care coboară până aproape de inciziile adânci ce marchează degetele.

f) Eneolitic, cultura Gumelniţa, faza B1, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Pătroi 2008, Pl. IX/1a-b; Neagoe 2009b, p. 252, Fig. 6a-b.

18. Anthropomorphic vessel.

a) Inv. – I 2761

b) H – 4.3 cm.

c) Măgura Jilava village, Măgura Jilava commune, Ilfov County.

d) Black with grey shades.

e) Fragment of anthropomorphic vessel, representing a character's foot. The ankles are marked by two conic prominences and the fingers by six deep incisions, short and vertical. The piece is undecorated, but has a wide vertical incision, reaching down near the deep incisions that mark the fingers.

f) Eneolithic, Gumelniţa culture, B1 phase, 4th millennium B.C.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Pătroi 2008 Pl. IX / 1-b; Neagoe 2009b, p. 252, Fig. 6a-b.

19. Capac de vas.

a) Inv. – I 2306

b) H – 6,5 cm.

c) Sat Măgura Jilava, comuna Măgura Jilava, judeţul Ilfov.

d) Roşu deschis.

e) Piesa este conică, prezentând în centru un mâner modelat în formă de cap cap uman stilizat, cu nasul proeminent obţinut prin strângerea lutului cu două degete. Nu prezintă elemente decorative.

f) Eneolitic, cultura Gumelniţa, faza B1, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009b, p. 252–253, Fig. 7.

19. Cover of vessel.

a) Inv. – I 2306

b) H – 6,5 cm.

c) Măgura Jilava village, Măgura Jilava commune, Ilfov County.

d) Light red.

e) The piece is conical, presenting a central handle, modelled as a stylized human head with prominent nose obtained by squeezing clay with two fingers. It has no decorative elements.

f) Eneolithic, Gumelniţa culture, B1 phase, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009b, p. 252–253, Fig. 7.

20. Capac de vas.

a) Inv. – I 2422

b) H – 6 cm.

c) Sat Măgura Jilava, comuna Măgura Jilava, judeţul Ilfov.

d) Roşu deschis.

e) Piesa este plată și are formă circulară, având în centru un mâner modelat în formă de cap uman stilizat, cu nasul proeminent obţinut prin strângerea lutului cu două degete. Nu prezintă elemente decorative.

f) Eneolitic, cultura Gumelniţa, faza B1, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009b, p. 253, Fig. 8.

20. Cover of vessel.

a) Inv. – I 2422

b) H – 6 cm.

c) Măgura Jilava village, Măgura Jilava commune, Ilfov County.

d) Light red.

e) The piece is flat and it has a circular shape, having a central handle modelled as a stylized human head with prominent nose obtained by squeezing clay with two fingers. It has no decorative elements.

f) Eneolithic, Gumelniţa culture, B1 phase, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009b, p. 253, Fig. 8.

21. Capac de vas.

a) Inv. – I 2428

b) H – 8 cm.

c) Sat Măgura Jilava, comuna Măgura Jilava, judeţul Ilfov.

d) Roşu deschis.

e) Capac de vas, de formă conică, uşor aplatizată, cu reprezentare antropomorfă, cap uman stilizat, de formă circulară, nasul proeminent obţint prin strângerea lutului cu două degete. Nedecorat.

f) Eneolitic, cultura Gumelniţa, faza B1, mileniul IV p. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009b, p. 253, Fig. 9.

21. Cover of vessel.

a) Inv. – I 2428

b) H – 8 cm.

c) Măgura Jilava village, Măgura Jilava commune, Ilfov County.

d) Light red.

e) Bowl cover, conical, slightly flattened with anthropomorphic representation, stylized human head, circular, prominent nose obtained by squeezing clay with two fingers. Undecorated.

f) Eneolithic, Gumelniţa culture, B1 phase, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009b, p. 253, Fig. 9.

22. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 5309

b) H – 3,5 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Roșu deschis.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (parte superioară), cu cap schematizat. Gâtul este alungit, braţele scurte şi schematizate, iar corpul plat. Decor incizat şi cu slabe urme de incrustaţie cu pastă albă, atât pe faţa, cât şi pe spatele piesei, constând din linii dispuse în unghi şi linii curbe.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, faza?, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Inedit.

22. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 5309

b) H – 3.5 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Light red.

e) Fragment of anthropomorphic female figurine (upper part) with schematic head. The neck is long, the arms are short and schematic, and body is flat. Incised decor with slight traces of white paste incrustation on the front and back side, consisting of angled and curved lines.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Inedited.

23. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 17

b) H – 11,5 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Roșu deschis.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (parte inferioară). Şoldurile pântecul sunt proeminente și perforate. Picioarele şi fesele sunt separate printr-o incizie adâncă şi lată. Genunchii sunt reprezentaţi printr-o proeminenţă

perforată orizontal. Decorul este realizat prin pictură cu roşu, constând din linii dispuse în unghi (pe pântec) şi linii dispuse oblic (pe fese şi picioare).

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, faza?, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 22, Pl. I/3a-c.

23. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 17

b) H – 11,5 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Light red.

e) Fragment of anthropomorphic female figurine (lower part). The hips and the abdomen are prominent and perforated. Legs and buttocks are separated by a deep and broad incision. Knees are represented by a horizontally perforated prominence. The decor was done by painting with red, consisting of angled lines (the womb) and oblique lines (buttocks and legs).

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millennium B.C.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 22, Pl. I / 3 a-c.

24. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 1551

b) H – 4,3 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Maro deschis.

e) Fragment de figurină antropomorfă (partea superioară). Capul şi braţele sunt schematizate, redate în poziţie orizontală şi perforate. Corpul este aplatizat şi decorat cu linii incizate, paralele, atât pe partea din faţă, cât şi pe spate.

Pe faţă, în partea inferioară a piesei, se observă, între liniile incizate, trei impresiuni circulare, dispuse vertical.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, faza?, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. II/2a-b.

24. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 1551

b) H – 4,3 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iași County.

d) Light brown.

e) Fragment of anthropomorphic figurines (top). The head and arms are schematic, modelled and horizontally perforated. The body is flattened and decorated with parallel incised lines, both on the front and the back. On the bottom of the piece there can be observed between the incised lines, three circular impressions, vertically arranged.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. II / 2-b.

25. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 1655

b) H – 9 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Maro deschis.

e) Fragment de figurină antropomorfă feminină (partea inferioară). Abdomenul este aplatizat, picioarele sunt lipite, dar demarcate de o incizie verticală. Genunchii sunt sugeraţi de două mici proeminenţe. Fesele sunt proeminente, separate de o incizie lată, verticală. Piesa nu are decor.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, faza?, mileniul IV a. Chr.
g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.
h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. III/1a-b.

25. Anthropomorphic representation.
a) Inv. – I 1655
b) H – 9 cm.
c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.
d) Light brown.
e) Fragment of anthropomorphic female figurine (lower part). The abdomen is flattened, the legs are glued, but marked by a vertical incision. Knees are suggested by two small prominences. The buttocks are prominent, separated by a vertical wider incision. The piece does not have any decoration.
f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millennium BC
g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.
h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. III/1a-b.

26. Reprezentare antropomorfă.
a) Inv. – I 1661
b) H – 6,5 cm.
c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.
d) Maro deschis.
e) Fragment figurină antropomorfă masculină. Capul și brațele sunt schematizate, acestea din urmă modelate orizontal. Corpul este aplatizat, iar picioarele sunt lipite, dar demarcate de o incizie verticală. În zona bazinului piesa prezintă o mică proeminenţă, care sugerează sexul masculin. Fesele sunt uşor proeminente, separate de o incizie verticală. Piesa nu are decor.
f) Eneolitic, cultura Cucuteni, faza?, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. II/4a-b.

26. Anthropomorphic representations.

a) Inv. – I 1661

b) H – 6,5 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Light brown.

e) Fragment of anthropomorphic figurine. The head and arms are schematic, and the latter horizontally modelled. The body is flattened and the legs are glued, but marked by a vertical incision. The pelvis area has a small prominence that suggests male sex. The buttocks are slightly prominent, separated by a vertical incision. The piece does not have any decoration.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millennium B.C.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. II / 4-b.

27. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 1667

b) H – 5 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Gri.

e) Figurină antropomorfă fragmentară. Capul lipseşte, iar braţele schematizate sunt modelate orizontal. Corpul este aplatizat, picioare sunt lipite şi fesele uşor proeminente. La partea inferioară prezintă un suport oval. Piesa nu are decor.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Inedit.

27. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 1667

b) H – 5 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Grey.

e) Fragmentary anthropomorphic figurine. The head is missing, and the schematic arms are horizontally modelled. The body is flattened, the legs are glued and the buttocks slightly prominent. The lower part presents an oval support. The piece has no decoration.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millennium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Inedited.

28. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 1671

b) H – 7,2 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Maro deschis.

e) Figurină antropomorfă fragmentară. Lipsesc capul şi membrele inferioare. Braţele sunt schematizate, modelate orizontal şi perforate. Corpul este aplatizat şi uşor arcuit pe spate, iar talia marcată de o canelură circulară. Sexul masculin este indicat de o mică proeminenţă. Fesele sunt uşor proeminente şi separate de o incizie lată, verticală. Piesa nu are decor.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 22, Pl. II/1a-b.

28. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 1671

b) H – 7,2 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Light brown.

e) Fragmentary anthropomorphic figurine. Head and legs are missing. The arms are sketchy, horizontally modelled and perforated. The body is flattened and slightly arched on the back, and the waistline marked by a groove. The male sex is indicated by a small prominence. The buttocks are slightly raised and separated by a wider vertical incision. The piece has no decoration.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millennium B.C.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 22, Pl. II/1a-b.

29. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 1676

b) H – 5 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Gri.

e) Fragment de figurină antropomorfă (partea inferioară). Lipsesc capul, braţele şi bustul. Talia prezintă două perforaţii verticale şi este marcată de o incizie circulară. Picioarele sunt separate, piciorul stâng fiind ceva mai lung. Fesele sunt uşor proeminente, iar în zona bazinului prezintă un triunghi incizat cu vârful în jos. Piesa nu are decor.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Inedit.

29. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 1676

b) H – 5 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Grey.

e) Fragment of anthropomorphic figurines (bottom), missing the head, arms and torso. The waist has two vertical perforations and it is marked by a circular incision. The legs are separated, its left leg slightly longer. Slightly prominent buttocks; the pelvic area presents an incised pointing down triangle. The piece has no decoration.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millennium BC

g) Porţile de Fier Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Inedited.

30. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 1681

b) H – 4,2 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Maro deschis.

e) Fragment de figurină antropomorfă (partea superioară). Lipsesc bustul, braţele şi membrele inferioare. Faţa are formă ovală, nasul proeminent, dar rupt, ochii sunt reprezentaţi de două impresiuni circulare, iar gura de o incizie scurtă, dispusă orizontal. În partea dreaptă a feţei o mică proeminenţă sugerează urechea. Partea superioară a capului este împărţită în două de o incizie lată şi adâncă. În partea stângă se observă şapte mici împunsături realizate înainte de ardere. Piesa nu are decor.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 22, Pl. III/3.

30. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 1681

b) H – 4,2 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Light brown.

e) Fragment of anthropomorphic figurines (upper part), missing bust, arms and legs. The face is oval, prominent but broken nose, the eyes are represented by two circular impressions and the mouth by a short horizontal incision. In the right side of the face, a little prominence suggests the ear. The top of the head is divided into two parts by a deep and broad incision. On the left part there can be observed seven small stitches made before firing. The piece has no decoration.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millenium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 22, Pl. III / 3.

31. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 1747

b) H – 4,2 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Maro închis.

e) Fragment de figurină antropomorfă (partea superioară). Lipsesc picioarele şi bazinul. Faţa are formă circulară, cu nasul proeminent obţinut prin strângerea lutului cu două degete. Ochii sunt indicaţi de două perforaţii circulare. Braţe sunt schematizate orizontal şi perforate. Două mici proeminenţe aplicate pe piept indică sexul feminin. Piesa nu are decor.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.
h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. I/2a-b.

31. Anthropomorphic representation.
a) Inv. – I 1747
b) H – 4,2 cm.
c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.
d) Dark brown.
e) Fragment of anthropomorphic figurine (upper part). Missing the legs and pelvis. The face has a circular shape with prominent nose obtained by tightening the clay with two fingers. The eyes are indicated by two circular perforations. Arms are horizontally schematized and perforated. Two small prominence applied on the chest indicates female sex. The piece has no decoration.
f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millenium B.C.
g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.
h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. I / 2a-b.

32. Reprezentare antropomorfă.
a) Inv. – I 1811
b) H – 4,3 cm.
c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.
d) Gri.
e) Fragment de figurină antropomorfă (partea superioară). Ochi sunt realizaţi prin două incizii oblice. Nasul este proeminent, iar gura sugerată printr-o incizie orizontală. Pe frunte se observă o bandă de lut aplicată, pentru a indica, probabil, faptul că figurina avea capul acoperit. Pe spate, piesa prezintă trei pastile de lut aplatizate, rezultate în urma aplicării ei pe un suport.
f) Eneolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.
g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.
h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. III/2.

32. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 1811

b) H – 4,3 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Grey.

e) Fragment of anthropomorphic figurines (upper part). Eyes are made by two oblique incisions. The nose is prominent and the mouth suggested by a horizontal incision. On the forehead there is a strip of clay applied to indicate, perhaps, that figure had his head covered. On the back, the piece presents three clay pills flattened, resulting from its application on a support.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millenium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. III / 2.

33. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 2233

b) H – 12,5 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Maro.

e) Fragment de figurină antropomorfă (parte inferioară). Abdomenul este uşor proeminent, picioare lipite, dar în zona coapselor sunt demarcate de o incizie verticală. În zona genunchilor se observă o profilare accentuată. Fesele sunt uşor proeminente, separate de o incizie verticală. Decorul constă în linii oblice sau circulare pictate cu roşu închis.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Inedit.

33. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 2233

b) H – 12,5 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Brown.

e) Fragment of anthropomorphic figurines (lower part). The abdomen is slightly prominent, feet are stuck, but bounded by a vertical incision. In the knees area there is a pronounced profiling. The buttocks are slightly prominence, separated by a vertical incision. The decor consists of circular oblique lines made by dark red painting.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millenium BC

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Inedited.

34. Reprezentare antropomorfă.

a) Inv. – I 2329

b) H – 6,3 cm.

c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.

d) Maro deschis.

e) Figurină antropomorfă masculină fragmentară. Lipsesc membrele inferioare de la genunchi în jos. Faţa are formă ovală, nasul schematizat obţinut prin strângerea lutului cu două degete. Braţele sunt schematizate, dispuse orizontal. Corpul este aplatizat şi uşor arcuit pe spate, iar şoldurile uşor proeminente. Coapsele sunt separate de o incizie verticală. În zona bazinului, prezintă o mică proeminenţă, care sugerează sexul. Fesele sunt proeminente, separate de o incizie verticală. Pe piept şi pe spate se observă un decor realizat dintr-o incizie oblică, mărginită de două rânduri de împunsături.

f) Eneolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.
g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.
h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. II/4a-b.

34. Anthropomorphic representation.
a) Inv. – I 2329
b) H – 6,3 cm.
c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.
d) Light brown.
e) Fragmentary anthropomorphic figurine. Missing the legs from the knees down. The face is oval with schematic nose, obtained by tightening the clay with two fingers. The arms are schematized and horizontal modeled. The body is flattened and slightly arched on back and the hips slightly prominence. The thighs are separated by a vertical incision. In the pelvis area a small prominence suggesting the male sex. The buttocks are prominent, separated by a vertical incision. On the chest and on the back is observed decor made from an oblique incision, bordered by two rows of stitches.
f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millenium B.C.
g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.
h) Neagoe 2009c, p. 23, Pl. II/4a-b.

35. Reprezentare antropomorfă.
a) Inv. – I 2770
b) I – 6,5 cm.
c) Sat Băiceni, comuna Cucuteni, judeţul Iaşi.
d) Maro deschis.
e) Fragment de figurină antropomorfă (parte superioară). Faţa şi braţele sunt schematizate. Corpul este aplatizat, două pastile de lut aplicate sunt sânii.

Pe umeri și piept apare o bandă aplicată de lut, care sugerează, probabil, un accesoriu de podoabă. Piesa este nedecorată.

f) Neolitic, cultura Cucuteni, mileniul IV a. Chr.

g) Muzeul Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 21, Pl. I/1a-b.

35. Anthropomorphic representation.

a) Inv. – I 2770

b) l – 6,5 cm.

c) Băiceni village, Cucuteni commune, Iaşi County.

d) Light brown.

e) Fragment of anthropomorphic figurine (upper part). The face and arms are schematized. The body is flattened, with two applied clay pills to indicate the breasts. On the shoulders and chest appears a clay band applied, suggesting perhaps an accessory adornment. The piece is undecorated.

f) Eneolithic, Cucuteni culture, phase?, 4th millenium B.C.

g) Iron Gates Region Museum, Drobeta-Turnu Severin.

h) Neagoe 2009c, p. 21, Pl. I / 1a-b.

ABSTRACT

INTRODUCTION

I considered necessary this work[331], on the topic of the anthropomorphic Neolithic and Eneolithic plastic art pieces from the collections of the Museum of the Iron Gates Region from Drobeta-Turnu Severin, taking into account at least two aspects. The first aspect refers to the fact that a part of the pieces are not known in the archaeological literature, while others were published in an indirect manner; the second one aims at the astonishing artistic manner of execution of some of them but also, at the presence of certain items which singularise them.

Also, through these works I pursued in a way the removal of the most of these objects from the obscurity of the museum warehouses, giving the possibility to all the people concerned with the subject to gain access to information regarding a series of anthropomorphic representations belonging to the following cultures: Vinča, Gumelniţa and Cucuteni.

The work structure was generated, first of all, by the stylistic variety and the cultural attribution of the objects falling into the category of the anthropomorphic plastic representations.

From the methodologic perspective, I established a few criteria according to which the analysis of these pieces should be developed.

The first criterion I had in view was the one referring to the morpho-technological analysis, so as to discuss issues regarding the raw material used in the manufacturing, the establishing of the manufacturing techniques and the sizes.

Based on the morphologic features, I included in the category of the anthropomorphic plastic representations those pieces which show obvious anthropomorphic features, falling, in their turn, into two subcategories, as follows:

A. Feminine and masculine anthropomorphic representations

B. Anthropomorphic vessels or vessel fragments

331 This work represents an upgraded version of the author's dissertation thesis, obtained at the "1 Decembrie 1918" University of Alba Iulia, July 2010.

The second analysis criterion refers to the stylistic features, for the purpose of establishing the used techniques and decorative motifs, analysis which can also provide other types of information apart from those related to the suggested aesthetic valences at first view by the representation manner of the different decorative motifs.

The analysis of the archeologic contexts also represents an important criterion providing objective information with regard to the placing of these artefacts within the archaeological features (settlements, tombs, graves), thus establishing the existence of certain dogmata regarding the exhibition of these pieces within the domestic space, of funeral or worship settlements or features. Unfortunately, the same as for the batch of pieces from the collection of the Iron Gates Regional Museum, forming the object of this debate, I cannot provide accurate data regarding the discovery context since, except for one figurine in Hinova, Mehedinţi county, the rest originated from arbitrary discoveries or field surveys.

In order to benefit from an overall view regarding the way in which this cultural and archaeological goods category has developed, I have dedicated the Ist chapter of the work to the museum and archaeological activity in Drobeta-Turnu Severin. Within this chapter there can be found information regarding the concerns related to the safety and preservation of the archaeological patrimony, both mobile and immobile one and the efforts to set up a museum institution in the town especially known due to its Roman castrum ruins, the Roman bridge and the medieval citadel of Severin.

In addition, I also inserted some aspects from the history of the archaeological activity, a presentation of the field surveys, the archaeological sondages and excvations aimed mostly at a series of prehistorical sites from the Iron Gates Region, the Mehedinţi Danube valley or other areas in the Mehedinţi County. the study of these sites contributed through the achieved results, to a better knowledge of the Neolithic and Eneolithic ages in the south-western area of Romania.

The 2nd chapter approaches a series of aspects related to the interpretation of the anthropomorphic plastic representations, both from the functional perspective and that of symbolic character, with deep implications at the level of the collective perceptions in the Neolithic and Eneolithic ages. In treating this theme, I resorted to a series of analogies in various cultural spaces, in order to make up a clearer picture regarding the conveyance and perpetuation of the cultural influences on wider spaces in the prehistorical times.

The 3rd chapter is dedicated to a batch of plastic representations belonging to the Vinča culture, originating from discoveries made in the Mehedinţi county.

Obviously, the category of the Vinča plastic art which distinguishes itself by stylistic and decorative genuineness represents one of the richest, most varied and expressive creations of the whole European Neolithic and Eneolithic. The

unitary status of the Vinča plastic art is easy to approach, despite the fact I analysed discoveries from distinct parts of the spreading region of this culture. In the same time certain items specific to each region can be identified, such items completing the image of the diversity of plastic representations, with not fracturing in this unitary status.

The Vinča plastic representations from the collection of the Iron Gates Regional Museum enrol – from the typological and stylistic perspective – in the large mass of the known representations of this kind from the discoveries made in other sites belonging to the Vinča culture and pay their contribution, through specific aesthetic and plastic items, to the shaping of a style specific to the south-western area of modern Romania.

The 4th chapter addresses the theme of anthropomorphic representations of the Gumelniţa culture, through items discovered at the beginning of the 20th century at Jilava Hill, Ilfov county, pieces entered into the heritage of the Iron Gates Regional Museum after the transfer to the latter of the patrimony of the former Dr. C. I. Istrati-Capşa museum (which opened in Drobeta-Turnu Severin, over the period 1924–1950).

The archaeological literature briefly mentions some of the pieces included in this batch, a good reason for the present author to offer specific information regarding the origin and modalities through which these objects entered the the museum collections in Drobeta-Turnu Severin.

The 5th chapter is dedicated to a few anthropomorphic representations discovered at the end of the 19th century in the eponymous settlement of the Cucuteni culture, follwoing the excavations of N. Beldiceanu.

Some of these pieces were recently introduced in the archaeological literature, while others are novelties. The remarkable representation or decorative modalities make of these objects true works of art, specific to the Cucuteni culture masters, standing easily apart from other products of the material culture, representative for this cultural manifestation, considered as the most spectacular Eneolithic civilisation in the space of the old Europe.

As for some other pieces, they show a series of elements which can be interpreted as clothing items, tattoos or even possible surgical interventions at the skull level (trepanations).

I have designed the 6th chapter as a catalogue of the Neolithic and Eneolithic anthropomorphic representations from the collection of the Iron Gates Regional Museum, including as a synthesis, all the available information for each piece separately.

I cannot end up this introduction without expressing my gratitude towards those who encouraged me in this endeavour, providing me with moral support, suggestions in approaching this important theme or valuable bibliographic information, without which this work would have been less informative.

Therefore, I would like to thank my spouse Oana Minodora Neagoe, both for the final proof-reading of the text, and for her moral support, so necessary for the finishing of this work.

I would also like to express my appreciation and gratitude towards my regretted colleague and friend dr. Emil Moldovan, the man whom I conferred with, countless times, with regard to the different aspects of the prehistorical plastic art, and who providided me, whenever he had the chance, with bibliographic material t, I would have never had acces without his help .

I also often think of the regretted Constantin Para, together with whom I worked for a few years within the Museum, and who shared with me many of his artistic visions related to the prehistorical plastic art – an unsuspected source of inspiration for his own creations impregnated by a gushing momentousness.

I would particularly like to thank dr. Mihai Gligor, who in his capacity of my dissertation superviser, permanently guided me through, and provided valuable advice for this volume.

I would also like to thank to the Manager of the Iron Gates Regional Museum, Mrs. Doinița Mariana Chircu, for her effort to ensure the financial resources necessary for the publication of this material, as well as to my colleagues Lidia Dondesi and Eugen Văcuţă who helped me in achieving some of the drawings of the pieces included in the work.

I would also like to thank Mrs. Varvara Măneanu for facilitating my access to the inventory registry of the pieces from the former Istrati-Capşa collection a source of valuable information.

Drobeta-Turnu Severin

May 2014

1ST CHAPTER. Aspects of the Curatorial and Archaeological Activity in Drobeta

The Iron Gates Regioal Museum represents nowadays one of the most important profile institutions in Romania, first of all taking into account the value of the museum heritage as well as the advantages offered by the huge historical and tourist potential represented by the ancient and medieval monuments – atheir ruins still visible in today's Drobeta.

The interest for the study of these ruins, their recording and even their reconstruction started in the 17th century when Luigi Ferdinando Marsigli[332] initiated the first "scientific research" actions of the Roman ruins from Drobeta and of the medieval citadel of Severin – monument he also attributed to the Roman age.

[332] Davidescu 1980, p. 14–15.

The first concerns related to the protection of the Drobeta monuments took place in 1835, when the teacher Grigore Pleşoianu undertook restoration works at the Citadel of Severin and a few excavations in the ruins' area, but very little information survived to this day.

Briefly after, the Ban Mihalache Ghica showed his intention to gather a series of archaeological objects in one place requesting, in 1836[333] for these monuments *"to be respected and tpreserved"* .

But the actual curatorial measures would be taken at the second half of the 19th century (1852) when at the initiative of the Mehedinţi County prefect at that period, N. A. Nicolescu, a series of ancient artifacts were gathered and exhibited in the Severin public garden[334].

Later on, August Treboniu Laurian was charged with the execution of archaeological excavations at Drobeta[335] and in his research report submitted by the Minister were also included indications with regard to the preservation of the ruins, as well as the recommendations for a museum to be set up in the public garden of the town[336].

An important initiative was the one of the creation in 1881 of an Historical and Archaeological Society and that of a museum in Severin, both founded by the school teacher V. Dimitrescu and the Prefect, P. Quintescu, this act standing for the first museum institution in Severin[337].

This museum appears to have activated in the Public Garden of the town (where funeral monuments, inscriptions etc. were exhibited) and in two rooms inside the Prefect's building (meant for the exhibition of smaller sizes pieces[338]). Unfortunately, this collection disintegrated very quickly, as a result of the carelessness shown by the local authorities. Thus, in 1882, the rooms in the Prefecture's space were decommissioned[339] and in the next year many pieces in the patrimony of this museum would be transferred to the National Museum in Bucharest.

After three decades of interruption of museum activity, on May 03rd 1912, another museum institution was founded in Drobeta-Turnu Severin, "The Historical Museum of Traian High School" respectively, on the initiative of Alexandru Bărcăcilă[340] – initially a classical languages teacher, then the principle of the high school.

Beginning with 1924, two museum institutions were operational in Drobeta, as a result of the setting up that year of the the **Dr. C. I. Istrati Museum**,

---

333 Davidescu 1985, p. 13.
334 Dimitrescu 1881, p. 5.
335 *Ibidem*, p. 7.
336 Demetrescu 1883, p. 39–43.
337 Măneanu 2000, p. 8–9.
338 *Ibidem*, p. 9.
339 Davidescu 1985, p. 17.
340 Berciu, Davidescu 1974, p. 272–276.

simultaneously with the bringing from Bucharest to Turnu Severin of the Istrati-Capşa collection and its installation in the Cultural Palace.

The Iron Gates Regional Museum also passed through a few evolutional stages. A first stage took place over the period 1926–1948, when the museum was operational under the patronage of the Historical Monuments Commission. The second stage in the museum development comprised the period between 1948 and 1972 and coincided with the period when the full procurement of the building of the Traian High School boarding house was achieved for the exhibition of the museum collections[341]. Beginning with 1969 the elaboration activities for the exhibition themes started, followed on May 15th 1972 by the opening of the Iron Gates Regional Museum with the sections: Natural Sciences, Aquarium and History, while the Ethnography section was opened in 1982.

The Collections of the Iron Gates Regional Museum enriched with new pieces, from donations or purchases, but also out of the intense archaeological research carried out beginning with the second decade of the 20th century by Al. Bărcăcilă, the one who since 1915 had carried out archaeological sondages in the ruins of Severinului Citadel.

In parallel, Al. Bărcăcilă carried out important surface researches near Drobeta, identifying countless prehistorical archaeological sites at Şimian Island, Hinova, Ostrovul Corbului, Izvorul Frumos, Balta Verde, Ostrovul Mare.

Over the period 1932–1933, I. Nestor together with D. Berciu organised surface researches in the sector of Dr. Turnu Severin – Balta Verde and carried out stratigraphic verifications with sondages at *“Botul Piscului”* from Ostrovul Corbului[342], Şimian Island[343] and Balta Verde *“La morminţi”*[344]. These researches were continued in 1935 when D. Berciu investigated the Danube sector between Balta Verde and Salcia. In the latter locality D. Berciu discovered, as result of the archaeological surface investigations he carried out in 1934, Vinča Neolithic pottery[345] but also Sălcuţa materials.

In 1961, the first large scale research project of safeguarding archaeological objectives from the Iron Gates Region were initiated as a result of the construction of the artificial lake and the Iron Gates I Hydropower Station at Gura Văii. Thus, ample surface researches started in the Danube sector comprised between Baziaş and Drobeta-Turnu Severin, researches that had as a result the identification of approximately 100 archaeological objectives[346]. In 1964 opened the first archaeological excavations, and they especially aimed at the most

341 Măneanu 2000, p. 13.
342 Berciu 1939, p. 25 and note 73.
343 *Ibidem*, p. 70–72.
344 Berciu, Comşa 1956, p. 256–257.
345 Berciu 1939, p. 26 and note 74.
346 Atlas 1972, p. 194.

vulnerable points which were to be covered by the Danube waters after the construction of the lake, certain low terraces and isles. Archaeological excavations focused around the Dubova locality, the Mehedinţi County, where a series of caves[347] (Climente I, Climente II, Cuina Turcului, Peştera Fluturilor, Peştera lui Carafil, Ponicova, Veterani) were investigated, but also around the localities Icoana[348], Răzvrata[349], Ostrovul Banului (Gura Văii), Schela Cladovei[350].

The following important period, from the perspective of the archaeological research, started at the beginning of the 70's of the 20th century, as a result of the construction of the artificial lake and of the Iron Gates II Hydropower Station (at Ostrovul Mare). Practically, the whole from Turnu Severin down to Ostrovul Mare formed the object of ample surface research, sondages and rescue excavations.

Within this stage a few areas were seen as more important, and the rescue excavationsfocused on them such as o the territory of Hinova locality, where, between 1976–1982, a research team from the Iron Gates Regional Museum, led by Mişu Davidescu, carried out rescue excavations in the area of the Roman quadriburgium[351] at the *"Pichetul de grăniceri"* locality.

Another important area from the archaeological perspective was Ostrovul Mare Island, placed at a distance of approximately 50 km down river from Turnu Severin. As the greatest island on the Danube, with a length of 17 km and a width of 4 km (located between the Riverine Kms. 878–861), Ostrovul Mare provided favourable conditions for the human habitatation, both in prehistory and over the following periods, the proof being the countless archaeological sites identified either as a result of the surface research carried out by Al. Bărcăcilă in the 20–30's of the 20th century, or of the research undertaken over the period 1970–1980.

Apart from the ample research from the Mehedinţi Danube Valley mentioned above, the specialists of the Iron Gates Regional Museum were also involved in a series of sondages, rescue or systematic research in other prehistorical archaeological sites[352] in their county, of which we mention those at Buiceşti[353], Valea Anilor[354], Bistreţ[355], Bucura[356], Oreviţa Mare[357], Dobra[358] and Rogova[359].

347 Boroneanţ 2000a, p. 82–91.
348 Boroneanţ 2000b, p. 98, 99.
349 *Ibidem*, p. 99–100.
350 Boroneanţ 1973, p. 10.
351 Davidescu 1989, p. 12–90.
352 Roşu 1974, p. 311–314.
353 Roşu 1968, p. 541–542.
354 Stângă 1988, p. 36–40.
355 Crăciunescu 2006, p. 203–209.
356 Crăciunescu 1999, p. 7–24
357 Crăciunescu 2003, p. 55–102.
358 Crăciunescu 2002, p. 78–104
359 Crăciunescu 2000, p. 9–64; Crăciunescu 2002, p. 19–61; Manea 2003, p. 48–54; Crăciunescu 2004.

The results of this research obviously contributed to a better knowledge of the prehistorical and historical civilisations in the south-western area of modern Romania, while the recovered archaeological materials entailed the enriching of the mobile cultural patrimony of the Iron Gates Regional Museum.

2ND CHAPTER. Anthropomorphic representations of the Vinča Culture

The first Vinča discoveries took place on the island from Gârla Mare, where, between 1917 and 1918, C. Schuchhardt carried out a few archaeological sondages, following the discoveries made by the German major L. Dubensky[360]. Unfortunately, the very brief publication of their results made that only two Vinča pieces – a fragmentary anthropomorphic figurine[361] and a miniature home model respectively[362] – were mentioned among the discoveries originating from this spot.

Later on, as a result of the research undertaken by Al. Bărcăcilă on the territory of the Ostrovul Corbului *"Botul Piscului"* village, an important Vinča Culture was identified. In the settlement many pottery and anthropomorphic figurine fragments were found. This site, destroyed nowadays as result of the increase of the Danube level, was intensely investigated both through surface surveyss and test pits, the first carried out in 1921 and resumed later between 1932 and 1934.

On the territory of the Hinova Commune were documented two spots with discoveries belonging to this culture: the first was within the Hinova locality, on a Danube terrace, behind the building of the former rangers building, where the foundations of the Roman quadriburgium from the beginning of the IVth century[363] can still be seen. The Roman construction superposed an incineration necropolis from the end of the Bronze Age and the beginning of the first Iron Age and a Neolithic habitation horizon respectively; the second location was at a distance of approximately 1,5 km to the south-west on a straight line from the first one, on the territory of the Ostrovul Corbului Village, the "Botul Piscului" locality, nowadays flooded by the Danube waters as result of the construction of the lake of the Iron Gates II Hydropower station.

After analysing the batch of materials discovered by Al. Bărcăcilă at the *"Botul Piscului"* Ostrovul Corbului kept nowadays in the Prehistory collection of the Iron Gates Regional Museum, I documented the existence of several fragmentary anthropomorphic representations, perforated across on the inside,

---

360 Franz 1922, p. 89–98.
361 *Ibidem*, p. 92 and Taf. I/2.
362 *Ibidem*, p. 93 and Abb. 2.
363 Davidescu 1989, p. 31.

among which some show stylistic and typological features specific to the Vinča Culture. The presence of these perforations determined their assignment to the type of the “Thessalian idols”[364], known in the archaeological literature under various different names.

Within the Vinča area the Thessalian idols are represented by a numerous range of versions, many of these being also found within other manifestations belonging to the Neolithic and Eneolithic, both in the Middle East[365] but also in the central and south-eastern area[366].

The one who established for the first time a typology of this type of representations for the Vinča finds was Gh. Lazarovici[367] who, after analysing the discoveries in Banat identified three main groups with several versions based on the shape of the body of these representations, as well as the presence or absence of certain anatomic elements.

Starting from typological scheme proposed by Gh. Lazarovici, I observed that for the 12 anthropomorphic figurines of Thessalian type discovered at Ostrovul Corbului *“Botul Piscului”*, it is difficult to assign them into the groups and versions defined by the mentioned author. In this situation I considered useful to present them taking into account only the affiliation of each of them to one of the evolutional phases of the Vinča culture.

The category of the so-called Thessalian idols included, as mentioned above, an extraordinary variety of representations with anthropomorphic characters more or less obvious, the defining element for the inclusion of some pieces into this category being the presence of a perforation on the inside of the piece in question, regardless if it penetrates the whole piece or not. In some cases, there were two perforations, one of them to the upper part, the other to the lower part, and no communication between them. On the other hand, there are also differences with regards to the diameter, the length and even of the shape of these perforations, depending on the instrument used for this operation. Thus, on some pieces I have found that the diameter of the perforation is only 2 mm, its length of approximately 2 cm and its shape cyllindrical, while other pieces show perforations with a much larger diameter, in some cases reaching 1–2 cmand a tubular shape or n 5–6 cm and a conical shape.

---

364 Lazarovici 1979, p. 94.

365 Hansen 2007, taf. 80/5, taf. 83/6.

366 Dumitrescu 1941, p. 98–99 and fig. 1, 2; Vlassa 1966, p. 9–16 and Pl. A/ 1–5, Pl. B/6–8, 10; Aldea 1968, p. 11–13 and fig. a, b; Makkay 1968, p. 9–22 and Pl. 4/3, Pl. 5/12; Lazarovici 1979, Pl. XXI/A/1–8; C, D, E, F, Pl. XXII/A/ 16–18, B/10, C-H; Radu 1979, p. 74–75 and Pl. I/4a-c; Luca 1990, p. 6–44 and fig. 4/ 5, 6; fig. 5/ 3a, b; Andreescu 2002, p. 31 and Pl. 23/6, p. 48 and Pl. 32/1–4; Andreescu 2004, p. 56 and Pl. 2/9, Pl. 5/8; Pătroi 2008, p. 5–22 and Pl. II/ 1; Pl. 3/2–5; Pl. 4/1, 2, 4, 6.

367 Lazarovici 1979, p. 91–98.

The origin of this type of representations was initially seen as Thessaly[368], then the Danube area[369], where a large number of such pieces had been documented.

In the Vinča area, the Thessalian idols were documented beginning with phase B1[370], as proved by most of the discoveries made so far. There is only one case, in the 4th level of the Grivac settlement[371], corresponding to the Vinča A[372] phase, where a fragment of anthropomorphic figurine vertically perforated on its upper part (as seen from the drawing) was recovered. Unfortunately, in the text, this piece was not described by the author, a reason to regard to the affiliation of the respective figurine to the type of Thessalian idols with some reluctance.

But one must not forget that the Middle East has provided in the recent years numerous such representations from Early Neolithic settlements, as it is the case of some of ca. 100 anthropomorphic representations from Höyücek[373] in Anatolia, recovered from the level corresponding to the altars phase, dated by radiocarbon to the middle of the 7th millennium BC[374].

The appearance of such pieces is entailed, in all probability, by certain religious concepts, since in the sanctuaries in Höyücek they appear in large numbers. The deposition of these figurines inside the sanctuaries was interpreted as sacrifices to the gods made by certain people at specific moments of time. These discoveries are at this point earlier than those in Thessaly and the Danube region, meaning most probably, that the origins of this type of anthropomorphic representations should be placed in the Anatolian region[375],

---

368 Dumitrescu 1941, p. 97–102.

369 Vlassa 1966, p. 13–14.

370 Lazarovici 1979, p. 95. For some pieces initially set within phase B (Radu 1979, p. 73 and Pl. I/1–3) there was a subsequent assignment to phase C of the Vinča Culture (Draşovean 1991, p. 63).

371 Zorbić 2008, Pl. 318/fig. 10.7/e.

372 Bogdanović 2008, p. 454–456.

373 Duru 1999, p. 178–179.

374 *Ibidem*, p.179.

375 Especially the south-western area of Anatolia is seen as the focus of the demographic expansion and of the Neolithic civilisation spread to the Balkans (van Andel, Runnels 1995, p. 481–500), this model being also confirmed by a series of studies from the genetics field (Cavalli-Sfoza, Minch 1997, p. 247–251; Richards *et alii* 2000, p. 1251–1276; Rosser *et alii* 2000, p. 1526–1543). Correlating the archaeological data with those supplied by the studying of the frequency of the Y chromosome haplotypes, P. King and P. A. Underhill (King, Underhill 2002, p. 709–714) established that the appearance of the anthropomorphic representations and of the painted bowls as symbolic and ideological products, in the Neolithic, can be put into relation with male persons who wore the Eu9 haplogroup of the Y chromosome of which high frequency (40%) can be identified in the samples from Konya, Turkey and which participated in the migration phenomena or of some demographic interactions between the Middle East communities and the local population from the South-eastern area of Europe, at the beginning of the Neolithic age (King, Underhill 2002, p. 712–714).

from where, subsequently they spread to Thessaly, the Balkan-Danubian area and also to the North of Caucasus[376]. Later on, pieces of this kind appeared, in an isolated context though, in other parts of the European continent[377] also, reaching even the south of the Iberian Peninsula, as showed by an anthropomorphic figurine discovered in Cueva de Nerja[378] (Málaga), in the Bell-Beaker cultural area[379], dated through thermoluminescence to the second half of the 3rd millennium BC[380].

IIIRD CHAPTER. Anthropomorphic representations belonging to the Gumelniţa Culture

In the Prehistory collection of the Iron Gates Regional Museum twelve pieces belonging to Gumelniţa Culture[381] were also recorded which, initially, were part of the Istrati-Capşa collection[382]. The batch of Gumelniţa culture pieces is made up of four bowls – among which two anthropomorphic, three bowl lids with anthropomorphic handles, a fragment from an anthropomorphic bowl, two feminine figurines, a zoomorphic representation and a miniature house. All the pieces were manufactured of clay, except one of the two feminine figurines which was made of bone.

From the beginning, we must specify that absolutely all the pieces were discovered in the first years of the 20th century in the Gumelniţa tell from the Măgura Jilava[383], located on the radius of the Jilava commune, the Ilfov county. The site was destroyed in meantime by the gravel excavations undertaken in this area. The details regarding the discovery conditions lack completely, but we know for sure that Dr. C. I. Istrati acquired or received as donations[384], for his collection, a large number of pieces, some of them discovered in this settlement, either by coincidence by the natives[385], or thanks to antiquaries.

---

376 Dumitrescu 1960a, p. 248; Dumitrescu 1960b, p. 446.
377 Hansen 2007, p. 275–280 and Abb. 168, 169, Taf. 474/1–5, Taf. 475/1, Taf. 478/1, Taf. 480/ 1, Taf. 480/2; p. 308–313 and Abb.185, Taf. 510/2, Taf. 511/ 3, 4, 528/3.
378 Vallejo, Cortés Sánchez 2007, 157–159 and fig. 2/A-F, fig. 3/A-J, fig. 4/A-D.
379 *Ibidem*, p. 169.
380 *Ibidem*, p. 161–162.
381 Andrieşescu 1924, p. 51–107; Dumitrescu 1924, p. 325–342; Dumitrescu 1925, p. 29–102; Ştefan 1925, p. 138–197; Rosetti 1934, p. 6–60; Morintz 1961, p. 71–78; Berciu 1961, p. 415–478; Dumitrescu 1966, p. 51–99.
382 Moisil 1911, p. 135–145.
383 Comşa 1976, p. 105–127.
384 Istrati 1908, p. 58–59.
385 For instance, in a register where there were catalogued all the pieces of the collection entered into the patrimony of Iron Gates Regional Museum, it was mentioned the fact that some of the pieces from Măgura Jilava were acquired by a person called I. Marinescu in 1915.

Of the ten plastic representations currently in the collection of the Iron Gates Regional Museum, only six of them were mentioned, over the course of time, in the archaeological literature, respectively the two anthropomorphic vessels[386], the feminine figurine made of clay[387], the feminine figurine made of bone[388], the miniature house[389] and the clay hedgehog[390].

Between 1929 and 1931 D. V. Rosetti carried out excavations in the Măgura Jilava tell, publishing partial information with regard to the results of these researches[391]. Subsequently, in 1939, the same researcher published a study regarding the Neolithic and Eneolithic plastic representations discovered in settlements around Bucharest, briefly analysing also a few of the pieces originating from the earlier discoveries carried out on the site from the Măgura Jilava[392], respectively the two anthropomorphic bowls and the two clay feminine figurines, pieces which at that date were in the collection of Dr. C. I. Istrati Museum from Drobeta-Turnu Severin. One of the figurines made of clay[393], presented in this study, has been marked and can be found nowadays among the lost pieces of the former museum.

We are more than certain that the batch of pieces from Gumelniţa Culture which formed part of the above mentioned collection was much more numerous. We can deduce this from a few pictures[394] in which appear some of the Gumelniţa pieces part of the Dr. C. I. Istrati museum heritage, and from the

[386] Dumitrescu 1934, p. 53 and Pl. 13/2,3; Rosetti 1939, p. 41 and Taf. 29/8, 9; Comşa 1976, p. 122 and fig. 23/a, b; Crăciunescu 2000, p. 199–203. Pl. I and Pl. II; Andreescu 2002, p. 73 and Pl. 54/ 3; p. 75 and Pl. 57/2; Pl. VIII/1A; Voinea 2005, p. 67 and Pl. 108/7, p. 71 and Pl. 110/2a, 2b.

[387] Rosetti 1939, p. 41 and Taf. 29/6.

[388] Comşa 1976, p. 120 and fig. 21/8.

[389] *Ibidem*, p. 109 and fig. 5. Recently, in the first volume dedicated to the architecture of the Neolithic and Eneolithic in Romania, the authors included this piece among the discoveries belonging to the Vădastra culture (Lazarovici, Lazarovici 2006, p. 514). In all probability, this confusion was possible as a result of the background ripped and inlaid in white which appears represented on this piece, which is a technique so characteristic to the Vădastra culture, but which does not miss either from the repertoire of the Gumelniţa culture (Voinea 2005, p. 55). More difficult to explain are the confusions made by the authors in the case of the Gumelniţa Culture tell from Măgura Jilava (the Jilava Commune, the Ilfov County) placed on the territory of the Vădastra locality, the Olt County (Lazarovici 2006, p. 510). The same confusion was made also in the case of two plans of some Gumelniţa culture dwelling places identified in the Jilava Hill (Comşa 1976, p. 107–108 and fig. 2, 3) which the authors claimed to be actually Vădastra culture dwelling places (Lazarovici, Lazarovici 2006, p. 513 and fig IVb. 8). It is also the case of a section plan for the ditch of the Gumelniţa culture tell fortification (Lazarovici, Lazarovici 2006, p. 511, p. IVb.3).

[390] Hansen 2007, p. 259 and fig 157/2.

[391] Rosetti 1929, p. 28–36; Rosetti, 1932, p. 96–102.

[392] Rosetti 1939, p. 41 and Pl. 29/5, 6, 8, 9.

[393] *Ibidem*, p. 41 and Pl. 29/5.

[394] Moisil 1911, p. 136.; Costescu., 1933, p. 736.

brief information included in a catalogue[395] published after the reorganisation of this museum, undertaken by Theodor Costescu and Dumitru Tudor.

It is for sure though the fact that, before the year 1976, in the archaeological literature there was no longer any mention among the discoveries belonging to the Gumelniţa culture about other pieces from the tell at Măgura Jilava. That year Eugen Comşa published an article[396] regarding the results of the sondages carried out in this settlement iduring 1929, but he also brought up pieces from earlier discoveries, among which the two anthropomorphic vessels[397], the miniature clay house[398], the feminine clay figurine and the one made of bone[399], but without providing too much information.

In 2000 a brief paper appeared[400] discussing three of the pieces belonging to the Gumelniţa culture from the collection of the Iron Gates Regional Museum, presenting the two anthropomorphic ceramic vessels[401] as well as a third vessel which was only described by the author.

We cannot end up this brief retrospective of the archaeological literature without also mentioning other recent works providing information regarding the pieces discovered in the Măgura Jilava.

The first work, otherwise of a monographic character, addressed the very theme of the plastic representations belonging to the Gumelniţa culture[402]. It discussed only the two anthropomorphic bowls[403] from the collection of the Iron Gates Regional Museum, a situation which can only be explained through the lack of information showed by the author.

The second work, although addressing issues of the Gumelniţa culture ceramics[404] of phases A1 and A2, also included brief references to other object categories, among which a chapter dedicated to ritual vessels[405]. The well-known by now anthropomorphic vessels from Măgura Jilava were mentioned, but the author attributted one of these pieces within the phase A2[406] of the Gumelniţa culture, misquoting the article of E. Comşa clearly mentioning only one habitation level assigned to the phase Gumelniţa B1[407] for this settlement.

395 Catalog 1932.
396 Comşa 1976, p. 105–127.
397 *Ibidem*, p. 121.
398 *Ibidem*, p. 109.
399 *Ibidem*, p. 120.
400 Crăciunescu, 2000b, p. 199–203.
401 *Ibidem*, p. 200, Pl. I, II.
402 Andreescu 2002.
403 *Ibidem*, p. 73 and Pl. 54/3; p. 75 and Pl. 57/2, Pl. VIII/1A.
404 Voinea 2005, p. 67 and Pl. 108/7, p. 71 and Pl. 110/2a, 2b.
405 *Ibidem*, p. 63–76.
406 *Ibidem*, p. 68.
407 Comşa 1976, p. 105–106.

In 2007 a monumental work[408] in two volumes was published in Mainz, addressing a set of issues regarding the anthropomorphic representations from the Palaeolithic until Eneolithic covering an extremely large area including the west, centre and south-east of the European continent, the centre and west of Anatolia, the west of Asia. In a sub-chapter dealing with the Eneolithic anthropomorphic representations in the eastern Balkans[409], appeared the image of one of the pieces discovered at Măgura Jilava. It was a zoomorphic representation (hedgehog)[410], the author indicating its place of origin as the southern part of Romania without a more precise location.

Coming back to the actual batch of pieces from the collection of the Iron Gates Regional Museum, I considered fit to present the information regarding each piece separately, so as to provide the minimum support and specific data for those interested by the Neolithic and Eneolithic anthropomorphic representations in general and of the Gumelniţa culture, in particular, especially as the references for these pieces in the archaeological literature are at times erroneous and lacking details.

4ND CHAPTER. Anthropomorphic representations of the Cucuteni Culture

To the current collection of the Severin museum also belong a few fragmentary anthropomorphic representations of the Cucuteni Culture. These pieces were acquired by Dr. C. I. Istrati for the amount of 120 Lei [411], from Professor N. Beldiceanu who between 1885 and 1887[412] carried out the first excavations at Cucuteni. Nowadays it is very difficult decide whether these anthropomorphic figurines originated from the excavations of N. Beldiceanu and D. Butculescu or whether they were chance finds of the villagers, and later purchased from them, as suggested by N. Beldiceanu in a paper from 1885[413]. There he presented schematically the whole collection of artefacts gathered from the Cetăţuie (Cucuteni), mentioning thatat that particular time he already had 32 idols made of clay[414].

Among the preserved pieces and nowadays part of the Iron Gates Regional Museumţs collections, we mention two complete miniature bowls, painted in black on a red background and a few fragmentary anthropomorphic figurines[415].

408 Hansen 2007.
409 *Ibidem*, p. 224–273.
410 *Ibidem*, p. 259 and fig. 157/2.
411 Istrati 1908, p. 58.
412 Monah, Cucoş 1985, p. 16; Petrescu-Dîmboviţa 1984, p. 19; Monah 1997, p. 21.
413 Beldiceanu 1885, p. 187–192.
414 *Ibidem*
415 Neagoe 2009c, p. 19–30.

For the typological attribution the present author attempted to find a match for each individual piece in the typological system proposed by Dan Monah[416], a system that appears complicated at a first sight, but which represents nevertheless a complete modality to achieve a broad typological serial numbering.

In what their attribution to one or the other of the evolutional phases of the Cucuteni culture, the task is more difficult, as these items originated from excavations that took place at the end of the 19th century, and we lack all the information on the conditions and context of the discoveries.

416 Monah 1997, p. 66–67.

EXPLICAȚIA PLANȘELOR/EXPLANATION OF THE PLATES

Pl. I. Figurine antropomorfe din lut, cultura Vinča: 1a–2c, Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*; 3a–3d, Hinova *„Pichetul de grăniceri”*.
Anthropomorphic clay figurines, Vinča culture: 1a–2c, Ostrovul Corbului *“Botul Piscului”* 3a–3d, Hinova *„Pichetul de grăniceri”*.

Pl. II. Figurine antropomorfe din lut, cultura Vinča: 1a–4b, Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*.
Anthropomorphic clay figurines, Vinča culture: 1a–4b, Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*.

Pl. III. Figurine antropomorfe, cultura Vinča: 1a–3c, Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*.
Anthropomorphic clay figurines, Vinča culture: 1a–3c, Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*.

Pl. IV. Figurine antropomorfe din lut, cultura Vinča: 1a–3c, Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*.
Anthropomorphic clay figurines, Vinča culture: 1a–3c, Ostrovul Corbului *„Botul Piscului”*.

Pl. V. Reprezentări antropomorfe, cultura Gumelniţa: 1a,1b, figurină din os; 2a, 2b, figurină din lut; 3a, 3b, fragment vas antropomorf, Măgura Jilava, judeţul Ilfov.
Anthropomorphic clay figurines, Gumelniţa culture: 1a, 1b, bone figurines; 2a, 2b, clay figurines; 3a, 3b, anthropomorphic vessel fragment, Măgura Jilava, Ilfov County.

Pl. VI. Vas antropomorf feminin, Măgura Jilava, Judeţul Ilfov (apud Crăciunescu, 2000, Pl. I).
Anthropomorphic female vessel, Măgura Jilava, Ilfov County (apud Crăciunescu, 2000, Pl. I).

Pl. VII. Vas antropomorf masculin, Măgura Jilava, Judeţul Ilfov (apud Crăciunescu, 2000, Pl. II).
Anthropomorphic male vessel, Măgura Jilava, Ilfov County (apud Crăciunescu 2000, Pl. II).

Pl. VIII. Capace de vase cu mâner antropomorf, cultura Gumelniţa: 1–3, Măgura Jilava, judeţul Ilfov.
Covers with anthropomorphic handle, Gumelniţa culture: 1–3, Măgura Jilava, Ilfov County.

Pl. IX. Figurine antropomorfe din lut, cultura Cucuteni: 1a–3c, Cucuteni, judeţul Iaşi.
Anthropomorphic clay figurines, Cucuteni culture: 1a–3c, Cucuteni, Iaşi County.

Pl. X. Figurine antropomorfe din lut, cultura Cucuteni: 1a–4b, Cucuteni, judeţul Iaşi.
Anthropomorphic clay figurines, Cucuteni culture: 1a–4b, Cucuteni, Iaşi County.

Pl. XI. Reprezentări antropomorfe din lut, cultura Cucuteni: 1a, 1b, Figurină antropomorfă; 2, Aplicaţie plastică antropomorfă; 3, Figurină antropomorfă – Cucuteni, judeţul Iaşi.
Anthropomorphic clay representations, Cucuteni culture: 1a, 1b, anthropomorphic figurines; 2, Anthropomorphic plastic application; 3 Anthropomorphic figurines – Cucuteni, Iaşi County.

Pl. XII. Figurine antropomorfe din lut, cultura Cucuteni: 1a–4b, Cucuteni, judeţul Iaşi.
Anthropomorphic clay figurines, Cucuteni culture: 1a–4b, Cucuteni, Iaşi County.

BIBLIOGRAFIE/BIBLIOGRAPHY

Aldea 1968	Al. Aldea, „O statuetă cu cap mobil de la Petreşti”, în *Sargeţia*, V, 1968, p. 11–13.
Andreescu 2002	R. R. Andreescu, *Plastica antropomorfă gumelniţeană. Analiză primară*, Bucureşti, 2002.
Andreescu 2004	R. R. Andreescu, „Valea Teleormanului – Consideraţii asupra plasticii antropomorfe”, în *StPre*, 4, 2004, p. 53–56.
Andrieşescu 1924	I. Andrieşescu, „Les fouilles de Sultana”, în *Dacia*, I, 1924, p. 51–107.
Asandei 2006	R. M. Asandei, „Gemenii siamezi între viaţă şi moarte”, în *Bioetica*, 4, 1, 2006, p. 68–72.
Atlas 1972	*Atlasul Complex „Porţile de Fier”,* Bucureşti 1972.
Bailey 2005	D. E. Bailey, *Prehistoric figurines*, New York, 2005.
Bărcăcilă 1924	Al. Bărcăcilă, „Antiquités pré et protohistoriques des environs de Tr. Séverin”, în *Dacia*, I, 1924, p. 3–12.
Bărcăcilă 1937	Al. Bărcăcilă, „Cetatea Severinului. Început de cercetări arheologice”, în *BCMI*, XXXI, 1937, p. 149–165.
Bărcăcilă 1938	Al. Bărcăcilă, „Les thermes roumains de Drobeta”, în *AO*, an XVII, ian-apr. 1938, p. 41–52.
Bărcăcilă 1939	Al. Bărcăcilă, „Cetatea Severinului. Raport sumar cu rezultatul săpăturilor din 1938, 1939”, în *BCMI*, XXXII, 1939, p. 74–88.
Bărcăcilă 1957	Al. Bărcăcilă, „Monede de la Cetatea medievală a Severinului”, în *SCN*, I, 1957, p. 173–188.
Bărcăcilă 1968	Al. Bărcăcilă, „Muzeul Regiunii Porţilor de Fier (Turnu Severin)”, în *Rev. Muz.*, V, 1968, p. 135–137.
Beck 2000	M. Beck, „Female figurine in the European Upper Paleolithic”, în *Reading the Body. Representation and remains in archaeological record*, ed. A. E. Rautman, Philadelphia, 2000, p. 202–214.
Berciu 1934	D. Berciu, „Generalităţi asupra preistoriei Olteniei şi angrenarea ei în problemele Europei centrale şi sud-estice”, în *BCMI*, XXVII, fasc. 79, 1934, p. 30–38.

Berciu 1937	D. Berciu, „Antichităţi medievale din Oltenia”, în *BCMI,* XXX, fasc. 92, 1937, p. 72–83.
Berciu 1939	D. Berciu, *Arheologia preistorică a Olteniei*, Craiova, 1939.
Berciu 1953	D. Berciu, „Catalogul arheologic al Muzeului din Turnu Severin”, în *MA*, I (1953), p. 589–689.
Berciu 1961	D. Berciu, *Contribuţii la problemele neoliticului în România în lumina noilor cercetăr*i, Bucureşti, 1961.
Berciu, Davidescu 1974	I. Berciu, M. Davidescu, „Profesorul şi arheologul Alexandru Bărcăcilă 31.03.1876–06.02.1970”, în *Drobeta*, I, 1974, p. 272–276.
Berlescu 1964	N. Berlescu, Plastica cucuteniană din vechile colecţii ale Muzeului de *istorie a Moldovei*, în *Arheologia Moldovei*, IIIII, 1964, p. 67–104.
Bogdanovič 2008	M. Bogdanović, „Relative and absolute chronology”, în *Grivac. Settlements of Proto-Starčevo and Vinča culture*, ed. N. Tasić, Kragujevac, 2008, p. 441–460.
Boghian, Mihai 1987	D. Boghian, C. Mihai, „La complexe de culte et le vase ornithomorphe peint découvertes á Buznea (dép. de Iaşi)”, în *La Civilisation de Cucuteni en contexte européene*, ed. M. Petrescu-Dâmboviţa, N. Ursulescu, D. Monah, V. Chirica, Iaşi, 1987, p. 313–324.
Bololoi 1985	O. Bololoi, „Din corespondenţa lui Alexandru Bărcăcilă”, în *Drobeta*, VI, 1985, p. 393–399.
Bonsall 2008	C. Bonsal „The mesolithic of the Iron Gates”, în *Mesolithic Europe*, ed, G. Bailey, P. Spikins, Cambrige, 2008.
Bonsall *et alii* 2008	C. Bonsall, I. Radovanović, M. Roksandic, G. Cook, T. Higham, C. Pickard, „Dating burials and arhitecture at Lepenski Vir”, în *The Iron Gates in Prehistory*, în *BAR International Series* 1893, 2008, p. 175–204.
Boroneanţ 1968	V. Boroneanţ, „Descoperiri gravettiene în peştera lui Climente”, în *Rev. Muz.*, 6, 1968. p. 542–546.
Boroneanţ 1973	V. Boroneanţ, „Recherches archéologiques sur la culture Schela Cladovei de la zone de Portes des Fer”, în *Dacia N. S.*, XVII, 1973, p. 5–39.
Boroneanţ 1980	V. Boroneanţ, „Probleme ale culturii Schela Cladovei-Lepenski-Vir în lumina noilor cercetări”, în *Drobeta*, IV, 1980, p. 31–33.
Boroneanţ 1983	V. Boroneanţ, „Cercetările arheologice de la Ostrovul Mare km. 873, Porţile de Fier II”, în *MCA*, XV, 1983, p. 17–18.
Boroneanţ 1990	V. Boroneanţ, „La site Schela Cladovei: Problems poses par la transition de la culture Criş-Starčevo a la culture Vinča”, în *Vinča and its world*, ed. D. Strejović, N. Tasić, Belgrad, 1990, p. 143–148.
Boroneanţ 2000a	V. Boroneanţ, *Arheologia peşterilor şi minelor din România*, Bucureşti, 2000.

Boroneanţ 2000b — V. Boroneanţ, *Le paleolithique superieur et epipaleolithique dans la zone des Portes de Fer*, Bucureşti, 2000.

Boroneanţ 2010 — A. Boroneanţ, „Ostrovul Corbului – o discuție asupra mormintelor mezolitice şi neolitice timpurii", în *BMTJ*, seria arheologie, 2, 2010, p. 5–27.

Boroneanţ 2009 — A. Boroneanţ, V. Boroneanţ, „Schela Cladovei 1965–1968. După 40 de ani", în *StPre*, VI, 2009, p. 15–34.

Boroneanţ, Crăciunescu 1985 — V. Boroneanţ, G. Crăciunescu, „Aşezarea şi necropola din secolele XIII–XIV de la Ostrovul Mare, km. 865", în *Drobeta*, VI, 1985, p. 119–134.

Boroneanţ, Stângă 1978 — V. Boroneanţ, I. Stângă, „Cercetări privind secolul al VIII-lea de la Ostrovul Mare, comuna Gogoşu, din zona Hidrocentralei „Porţile de Fier II", în *Drobeta*, III, 1978, p. 87–107.

Buţureanu 1897 — G. C. Buţureanu, *Preistoria şi popoarele arice*, Iaşi, 1897.

Cantacuzino 2001 — Gheorghe I. Cantacuzino, „Certaines problèmes concernant les vestiges Mèdiévaux de Drobeta-Turnu Severin", în *Dacia NS*, t. XLIII–XLV, 1999–2001, p. 159–182.

Campillo 2007 — D. Campillo, *La trepanación prehistórica*, Barcelona, 2007.

Cauvin 1994 — J. Cauvin, *Naissance de divinités. Naissance de l'agriculture. La révolution des symboles au Néolithique*, Paris, 1994.

Cavalli-Sforza 1997 — L. L. Cavalli-Sforza, E. Minch, „Paleolithic and Neolithic lineage in the european mitochondrial gene pool", în *Am. J. Hum. Genet.*, 61, 1997, p. 247–251.

Chapman 1981 — J. Chapman, The Vinča culture of South East Europe, în BAR, Oxford, 1981.

Chapman 2000 — J. Chapman, *Fragmentation in prehistory*, London, 2000.

Gheerbant, Chevalier 1993 — J. Chevalier, A. Gheerbant, *Dicţionar de simboluri*, vol. III Bucureşti, 1993.

Chirica, Văleanu 2008 — V. Chirica, M. C Văleanu, *Umanizarea taurului celest*, Iași, 2008.

Ciudad Ruiz, Ponce de Leon 2003 — A. Ciudad Ruiz, J. Iglesias Ponce de Leon, „La cerámica arqueológica vista por un artista: ilustraciones de Antonio Tejeda sobre los materiales la la finca El Paraíso (Quetzaltenango, Guatemala)", în *Rev. Esp. Ant. Am.*, 2003, vol. Extraordinario, p. 161–176.

Comşa 1995 — E. Comşa, *Figurine antropomorfe pe teritoriul României*, Bucureşti, 1995.

Comşa, Răuţ 1969 — E. Comşa, O. Răuţ, „Figurine antropomorfe aparţinând culturii Vinča descoperite la Zorlenţu Mare", în *SCIV*, 1, 20, 1969, p. 3–15.

Comşa 1976 — E. Comşa, „Considération sur la culture de Gumelniţa (L'agglomération de Măgura Jilavei)", în *Dacia NS*, XX, 1976, p. 105–127.

Costescu 1932 — P. Costescu, *Palatul Cultural din Turnu Severin. Muzeul „Dr. C. I. Istrati". Catalog Sumar*, Turnu Severin, 1932.

Costescu 1933 P. Costescu, „Palatul Cultural din Turnu Severin”, în *Boabe de grîu*, IV, 1933, p. 727–745.

Crăciunescu 1980 G. Crăciunescu, „Noi descoperiri arheologice din epoca bronzului la Ostrovul Mare”, în Drobeta, IV, 1980, p. 43–58.

Crăciunescu 1985 G. Crăciunescu, „Noi date despre locuirea de la km. 865 din Ostrovul Mare” în *Drobeta*, VI, 1985, p. 43–49.

Crăciunescu 1999 G. Crăciunescu, „Cercetări arheologice în satul Bucura” în *Drobeta*, IX, 1999, p. 7–24.

Crăciunescu 2000a G. Crăciunescu, „Cultura Verbicioara la Rogova, judeţul Mehedinţi” în *Drobeta*, X, 2000, p. 9–64.

Crăciunescu 2000b G. Crăciunescu, „Vase Gumelniţa la Drobeta Turnu Severin”, în *Drobeta*, X, 2000, p. 199–203.

Crăciunescu 2002a G. Crăciunescu, „Locuirea Coţofeni de la Rogova, judeţul Mehedinţi” în *Drobeta*, XI–XII, 2002, p. 19–61.

Crăciunescu 2002b G. Crăciunescu, „Staţiunea din epoca bronzului de la Dobra, judeţul Mehedinţi” în *Drobeta*, XI–XII, 2002, p. 78–104.

Crăciunescu 2003 G. Crăciunescu, „Descoperiri arheologice în zona localităţii Oreviţa Mare”, în *Drobeta*, XIII, 2003, p. 55–102.

Crăciunescu 2004 G. Crăciunescu, *Cultura Verbicioara în jumătatea vestică a Olteniei*, Craiova, 2004.

Crăciunescu 2006a G. Crăciunescu, „The eneolithic settlement of Bistreţ, Mehedinţi county”, în *AnB S. N. arh-ist.*, XIV, 1, 2006, p. 203–209.

Crăciunescu 2006b G. Crăciunescu, „La nécropole á crémation de l’Âge du Bronze de Gruia, département de Mehedinţi”, în *Pratiques funéraires, 2006, p. 67–78.*

Crăciunescu *et alii* 2007 G. Crăciunescu, M. I. Neagoe, C. Manea, „Tismana, comuna Devesel judeţul Mehedinţi”, în *CCA,* 2007, p. 323, 324.

Crăciunescu, Neagoe 2008 G. Crăciunescu, O. M. Neagoe, „Două morminte de incinerație de la Crivina, județul Mehedinți”, în *Drobeta,* seria Arheologie-Istorie, 2008, p. 87–96.

Crăcinescu *et alii* 2010 G. Crăciunescu, M. I. Neagoe, C. Manea, E. G. Văcuță, „O locuință din epoca bronzului în Insula Gârla Mare”, în *Drobeta,* seria Arheologie-Istorie, 2010, p. 99–110.

Csalog 1959 J. Csalog, „Rejtélyes dísítések újkőkori idolokon”, în *AntTan*, I, 1959, p. 5–16.

Daisa 2000 B. Daisa, „Contribuţii la cunoaşterea vieţii spirituale a comunităţilor neolitice. Un vas cultic descoperit la Limba-*Şesu Orzii*”, în *BCŞS*, VI, 2000, p. 21–29.

Daisa 2001 B. Daisa, „Practici magico-rituale la comunităţile de agricultori din perioada neoliticului dezvoltat”, în *BCŞS*, VII, 2001, 21–26.

Dambricourt *et alii* 2008	A. Dambricourt Malassé, Pavel Dolukhanow, M. Seferiades, L. Subbotin, „Funeral Meal and Anthropophagy in Gumelnita Chalcolithic Civilization in the North-western Black Sea area” http://halshs.archivesouvertes.fr/halshs00343023/PDF/Bolgrad-novembre_2008.pdf
David *et alii* 1988	N. David, J. Sterner, K. Gavua, „Why pots are decorated”, în *CA*, 29, 3, 1988, p. 365–389.
Davidescu 1966	M. Davidescu, „O aşezare de tip Criş la Turnu Severin” în *Rev. Muz.*, III, 1966, p. 547–549.
Davidescu 1974	M. Davidescu, „Drobeta romano-bizantină în istoriografia românească şi străină”, în *Drobeta*, I, 1974, p. 187–197.
Davidescu 1977	M. Davidescu, „Cercetările arheologice din Ostrovul Banului–Golu – Gura Văii (judeţul Mehedinţi)”, în *BMI*, 1, 1977, p. 37–42.
Davidescu 1978	M. Davidescu, „Raport asupra săpăturilor arheologice din castrul roman de la Hinova – Mehedinţi”, în *Drobeta*, III, 1978, p. 76–86.
Davidescu 1980	M. Davidescu, *Drobeta în secolele I–VII e.n.*, Craiova, 1980.
Davidescu 1981	M. Davidescu, „Tezaurul de podoabe tracice de la Hinova, judeţul Mehedinţi”, în *AO SN*, I, 1981, p. 41–44.
Davidescu 1982	M. Davidescu, „Un tezaur de podoabe tracice descoperit în castelul roman târziu de la Hinova – Mehedinţi”, în *Drobeta*, V, 1982, p. 5–48.
Davidescu 1985	M. Davidescu, „Cuvânt rostit cu ocazia sărbătoriri a 100 de ani de la înfinţarea muzeului”, în *Drobeta*, VI, 1985, p. 18–22.
Davidescu 1989	M. Davidescu, *Cetatea romană de la Hinova*, Bucureşti, 1989.
Davidescu, Vulpe 2010	M. Davidescu, Al. Vulpe, „Necropola de incineraţie de la Hinova”, în *Drobeta,* seria Arheologie-Istorie, XX, 2010, p. 117–179.
Demetrescu 1883	V. Demetrescu, *Istoria Oraşului Severin*, Severin, 1883.
Diaconu, Roman 1967	P. Diaconu, P. Roman, *Câteva urme de vieţuire din sec. al VII-lea în Insula Banului*, Craiova, 1967.
Diaconescu 2007	M. Diaconescu, „O statuetă antropomorfă cucuteniană de un tip deosebit”, în *Dimensiunea europeană a civilizaţiei eneolitice est-carpatice*, ed. N. Ursulescu, Iaşi, 2007, p. 173–178.
Dimitrescu 1881	V. Dimitrescu, *Muzeul Severinului sau Antichităţile judeţului Mehedinţi*, Severin, 1881.
Dimitrescu 1882	V. Dimitrescu, „Note asupra monumentelor, ruinelor şi locurilor însemnate istorice”, în *Revista pentru Istorie, Arheologie şi Filologie*, an I, vol. I, Bucureşti, 1882, p. 162–177.
Draşovean 1991	F. Draşovean, „Cultura Vinča, fazele C şi D, în Banat”, în *Cultura Vinča în România*, ed. Gh. Lazarovici, Fl. Draşovean, Timişoara, 1991, p. 59–70.

Draşovean 1998 — F. Draşovean, „Art and black magic in Vinča culture", în *The Late Neolithic of the Middle Danube Region*, Timişoara, 1998, p. 205–212.

Draşovean 2005a — F. Draşovean, „Despre unele practici de magie neagră din neoliticul bănăţean. O abordare etno-arheologică", în *AnB S.N. etno.*, nr. VI, 2005, p. 5–11.

Draşovean 2005b — Fl. Draşovean, „Zu einigen Praktiken der Schwarzwn Magie zur Zeit des Neolithikums im Banat", în *Masken, Menschen, Rituale*, Her. W. Schier, Würzburg, 2005, p. 26–30.

Draşovean *et alii* 1996 — F. Draşovean, D. Ţeicu, M. Muntean, Hodoni. *Locuirile neolitice şi necropola medievală timpurie*, Reşiţa, 1996.

Draşovean, Ciubotaru 2001 — F. Draşovean, D. Ciubotaru, *Neolithic art in Banat. Catalog of the exhibition*, Timişoara, 2001.

Dumitrescu 1924 — Vl. Dumitrescu, „Découvertes de Gumelniţa", în *Dacia*, I, 1924, p. 325–342.

Dumitrescu 1925 — Vl. Dumitrescu, „Fouilles de Gumelniţa", în *Dacia*, II, 1925, p. 29–102.

Dumitrescu 1934 — Vl. Dumitrescu, „La plastique anthropomorphe en argile de la civilisation énéolitique balkano-danubienne de type Gumelniţa", în *Jahrbuch für prähistorische und etnographische Kunst*, 8, Berlin, 1934, p. 49–72.

Dumitrescu 1937 — Vl. Dumitrescu, *L'art préhistorique en Roumanie*, Bucureşti, 1937.

Dumitrescu 1940 — Vl. Dumitrescu, „Une figurine de type thessalien découverte á Gumelniţa", în *Dacia*, VII–VIII, 1940, p. 97–102.

Dumitrescu 1956 — Vl. Dumirescu, „Semnificaţia şi originea unui tip de figurine feminine descoperite la Rast", în *SCIV*, VII, 1956, p. 95–115.

Dumitrescu 1960a — Vl. Dumitrescu, „O nouă statuetă de tip thesalic descoperită la Gumelniţa", în *SCIV*, XI, 1960, p. 245–260.

Dumitrescu 1960b — Vl. Dumitrescu, „A new statuette of thessalian type discovered at Gumelniţa", în *Dacia NS*, IV, 1960, p. 444–453.

Dumitrescu 1966 — Vl. Dumitrescu, „Gumelniţa sondajul stratigrafic din 1960", în *SCIV*, 17, 1, 1966, p. 51–99.

Dumitrescu 1968 — Vl. Dumitrescu, *Arta neolitică în România*, Bucureşti, 1968.

Dumitrescu 1980 — Vl. Dumitrescu, The neolithic settlement at Rast, în *BAR International Series*, 72, Oxford, 1981.

Dumitrescu 1992 — Vl. Dumitrescu, „Plastica neolitică din aşezarea de la Rast (jud. Dolj)", în *ActaMN*, XXIV–XXV 1987–1988, 1992, p. 29–68.

Dumitrescu *et alii* 1954 — Vl. Dumitrescu, H. Dumitrescu, M. Petrescu-Dîmboviţa, N. Gostar, *Hăbăşeşti. Monografie arheologică*, Bucureşti, 1954.

Dumitroaia 1985 — Gh. Dumitroaia, „Plastică antropomorfă din aşezarea cucuteniană de la Răuceşti-„Munteni", jud. Neamţ", în *Memoria Antiquitatis*, 1985, p. 21–42.

Duru 1999 — R. Duru, „The neolithic of the lake district", în *Neolithic in Turkey. The cradle of civilization*, ed. M. Özdogan, N. Baslegen, Istanbul, 1999, p. 165–191.

Eiwögerer *et alii* 2006 — T. Eiwögerer, H. Friesnger, M. Hähdel, C. Neugebauer-Maresch, U. Simon, M. Teschler-Nicola, „Upper Palaeolithic infant burials", în *Nature*, 444, 2006, 7117, p. 285.

Eliade 1991 — M. Eliade, *Istoria credinţelor şi ideilor religioase*, vol. I, Bucureşti, 1991.

Evseev 1997 — I. Evseev, *Dicţionar de magie, demonologie şi mitologie românească*, Timişoara, 1997.

Erzsébet 1999 — M. Erzsébet, „New approaches to the spinning and weavind of Neolithic-Aeneolithic people in the Carpathian basin (The „shrewd princess" and looms)", în *Sites & Stones. Lengyel culture in western Hungary and Beyond. A review of the current research*. Veszprém, 2001, p. 131–142.

Faraone 1991 — C. L. Faraone, „Binding and burying the forces of evil: The defensive use „Voodoo Dolls" in ancient Greece" în *Class. Antiq.*, 10, 2, 1991, p. 165–219.

Fleming 1969 — A. Fleming, „The myth of the Mother-Goddess", în *World Archaeology*, 1, 1968, p. 247–261.

Franz 1922 — L. Franz, „Vorgheschichtliche Funde aus Rumänien", în *WPZ*, 9, 1922, p. 89–98.

Gallis 1985 — K. J. Gallis, „A late Neolithic foundation offering from Thessaly", în *Antiquity*, LIX, 1985, p. 20–24.

Garašanin 1951 — M. Garašanin, *Prehistorijska glinena plastika u Jugoslaviji*, Ljubliana, 1951.

Gheorghiu 1997 — D. Gheorghiu, „Semnele strămoşilor: rituri funerare şi transmiterea lor în societatea cucuteniană" în *ActaMN*, 34/I, 1997, p. 727–734.

Gimbutas 1987 — M. Gimbutas, „Old european deitis. With emphasis on images from Cucuteni culture", în *La civilisation de Cucuteni en context europeen*, Iaşi, 1987, p. 99–124.

Gimbutas 1989 — M. Gimbutas, *Civilizaţie şi cultură,* Bucureşti, 1989.

Gimbutas 1991 — M. Gimbutas, *The civilization of the Goddesses. The world of Old Europe*, San Francisco, 1991.

Gimbutas 1996 — M. Gimbutas, *The Goddesses and Gods of Old Europe, 6500–3500 B.C. Myths and Cult Images*, London, 1996.

Gimbutas 1997 — M. Gimbutas, *Civilizaţia Marii Zeiţe şi sosirea cavalerilor războinici. Originea şi dezvoltarea celor mai vechi civilizaţii europene cca. 7500–7000 î.e.n.*, Bucureşti, 1997.

Gimbutas 1999 — M. Gimbutas, *The living Goddesses*, London, 1999.

Gligor 2009 — M. Gligor, *Aşezarea neolitică de la Alba Iulia-Lumea Nouă în lumina noilor cercetări*, Cluj-Napoca, 2009.

Golan 2003	A. Golan, *Prehistoric figurines*, Jerusalem, 2003.
Hansen 2004	S. Hansen, „Figurine neolitice din sudul bazinului carpatic”, în *AnB S.N.*, XII–XIII, 2005, p. 25–39.
Hansen 2007	S. Hansen, *Bilder vom Menschen der Steinzeit. Untersuchungen zur antropomorphen Plastik der Steinzeit und Kupferzeit in Südosteuropa*, vol. I–II, Mainz am Rhein, 2007.
Hauptmann 1999	H. Hauptmann, „The Ufa region”, în *Neolithic in Turkey. The cradle of civilization*, Istanbul, 1999, p. 65–86.
Höckmann 1968	O. Höckmann, „Die menschengestaltige Figuralpalstik der Südosteuropaischen Jungsteinzeit und Steinkupferzeit”, în *Beiträge zur Vorgeschichtsforsung*, 3, Hildsheim, 1968.
Ihde 1995	C. Ihde, „Die elefantendarstellungen der Hvar-Lisičići-Kultur und das Problem ihrer Herleitung”, în *Arh. vest.*, 46, 1995, p. 53–88.
Ionescu 1928	A. Ionescu, „Cultul şarpelui”, în *Artă şi arheologie*, anul I, fasc. II, 1928, p. 4–15.
Istrati 1908	C. I. Istrati, *Câteva cuvinte relative la cele ce am voit să fac sau am făcut pentru muzeele noastre*, Bucureşti, 1908.
Jercan 1997	I. Jercan, *Contribuţii la istoria muzeelor şi expoziţiilor prahovene până la 1848*, Ploieşti, 1997.
Karagheorghis 1977	J. Karagheorghis, *La grande Déesse de Chypre et son culte à travers l’iconographie de l’époque néolithique aux VI[éme] siècle avant Ch.*, Lyon, 1977.
Kernbach 1989	V. Kernbach, *Dicţionar de mitologie generală*, Bucureşti, 1989.
King, Underhill 2002	R. King, P. A. Underhill, „Congruent distribuţion of neolithic painted pottery and ceramic figurines with Y-chromosome lineages”, în *Antiquity*, 76, 2002, p. 707–714.
Korošec 1959	J. Korošec, „Prehistorijska glinena plastika u Jugoslaviji”, în *Archaeološki radove i rasprave*, vol. I, Zagreb, 1959, p. 61–117.
László 1970	A. László, „Vase neolitice cu feţe umane descoperite în România”, în *Memoria Antiquitatis*, II, 1970, p. 39–74.
Lévy-Bruhl 1938	L. Lévy-Bruhl, *L’éxperience mystique et le symboles chez les primitifs*, Paris, 1938.
Luca 1990	S. A. Luca, „Contribuţii la istoria artei neolitice. Plastica aşezării de la Liubcova-Orniţa”, în *Banatica*, 10, 1990, p. 6–44.
Luca, Dragomir 1987	S. A. Luca, I. Dragomir, „Date cu privire la o statuetă inedită de la Liubcova-Orniţa (judeţul Caraş-Severin)”, în *Banatica*, 9, 1987, p. 31–42.
Makkay 1968	J. Makkay, „A peculiar clay object of the Vinča cultur”, în *Alba Regia*, VIII–IX,1968, p. 9–22.
Manea 2003	C. Manea, „Locuirile sitului arheologic de la Rogova, judeţul Mehedinţi”, în *Drobeta*, XIII, p. 48–54.

Măneanu 2000 V. M. Măneanu, „Muzeele Severinului de-a lungul timpului”, în *Porţile de Fier*, anul IV, nr. 1, 2000, p. 3–11.

Măneanu 2004 M. Măneanu, „Teodor Costescu ctitor al Palatului Cultural din Turnu Severin”, în *Apolodor*, anul I, nr. 8, octombrie 2004, p. 10–13.

Măneanu 2009 V. M. Măneanu, *Vestigii arheologice şi tradiţii culturale*, Craiova, 2009.

Mellart 1963 J. Mellart, „Deities and Shrines of Neolithic Anatolia”, în *Archaeology*, 16, 1963, I, p. 29–38.

Mellart 1967 J. Mellart, *Çatal Hüyük: A Neolithic town in Anatolia*, New York, 1967.

Mioč *et alii* 2004 U.B. Mioč, Ph. Colomban, G. Sagon, A.Rosić, „Ochre decor and Cinnabar Residues in Neolithic Pottery from Vinča, Serbia”, în *J. Raman Spectroscopy*, 35, 2004, p. 843–846.

Minovici 2007 N. S. Minovici, *Tatuajele în România*, ed. I. Cârjan Lazăr, Bucureşti, 2007.

Miu *et alii* 2012 G. Miu, D. Botezatu, A. Comșa, G. El Susi, *Ostrovul Corbului între km. Fluviali 911–912. Analiza antropologică și arheozoologică*, București, 2012.

Moisil 1911a C. Moisil, „Privire asupra antichităţilor preistorice din România”, în *BCMI*, IV, 1911, p. 83–94.

Moisil 1911b C. Moisil, „Colecţiunea Maria Istrati Capşa”, în *BCMI*, IV, 1911, p. 135–145.

Moldovan 2003 E. Moldovan, „Trepanaţia craniană la culturi preistorice din Transilvania”, în *BCŞS*, IX, 2003, p. 5–24.

Moldovan 2009 E. Moldovan, „Contribuţie la iconografia culturii Wietenberg”, în *Apulum*, XLVI, 2009, p. 287–312.

Monah 1997 D. Monah, *Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie*, Piatra Neamţ, 1997.

Monah, Cucoş 1985 D. Monah, Şt. Cucoş, *Aşezările culturii Cucuteni*, Iaşi, 1985.

Morintz 1961 S. Morintz, „Săpăturile de la Vidra”, în *MCA*, VII, 1961, p. 71–78.

Naumov 2007 G. Naumov, „Housing the dead: Burials inside houses and vessels in the Neolithic Balkans”, în *Cult in Context. Reconsidering Ritual in Archaeology*, ed. D. A. Barrowclough, C. Malone, Oxford, 2007, p. 255–266.

Naumov 2008a G. Naumov, „The vessel as a human body: Neolithic anthropomorphic vessels and their reflection in later periods”, în *Breaking the Mould. Challenging the Past through pottery*, ed. I. Berg, Oxford, 2008, p. 93–101.

Naumov 2008b G. Naumov, „Imprints of the neolithic mind – clay stamps of the Republic of Macedonia”, în *Documenta Prehistorica*, XXXV, 2008, p. 185–204.

Nica 1980 M. Nica, „Reprezentări antropomorfe în cultura Vădastra, descoperite în aşezările neolitice de la Hotărani şi Fărcaşele, jud. Olt”, în *Oltenia*, 2, 1980, p. 28–57.

Nica 1991 M. Nica, „La culture Vinča an Olténie”, în *Banatica*, 11, 1991, p. 306–322.

Neagoe 2001 M. Neagoe, „Figurine antropomorfe din lut în cultura Vădastra”, în *BCSŞ*, 7, 2001, p. 13–20.

Neagoe 2009a M. I. Neagoe, „A „Thessalian” type idol belonging to Vinča culture, discovered at Hinova, Mehedinţi county”, în *Drobeta,* seria Arheologie-Istorie, XIX, 2009, p. 18–31.

Neagoe 2009b M. I. Neagoe, „Reprezentări antropo-zoomorfe aparţinând culturii Gumelniţa în colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin”, în *Apulum*, XLVI, 2009, p. 247–255.

Neagoe 2009c M. I. Neagoe, „Figurine antropomorfe aparţinând culturii Cucuteni în colecţia Muzeului Regiunii Porţilor de Fier, Drobeta-Turnu Severin”, în *Terra Sebvs*, 1, 2009, p. 19–30.

Neagoe 2011 M. I. Neagoe, „Despre idolii vinčieni de tip „tesalic descoperiți în teritoriul comunei Hinova, județul Mehedinți””, în *BMJT*, 3, 2011, p. 59–80.

Neagoe 2008 O. M. Neagoe, „O brățară plurispiralică din bronz, descoperită la Crivina, județul Mehedinți”, în *Drobeta,* seria Arheologie-Istorie, XIX, 2008, p. 97–102.

Neagoe 2013 O. M. Neagoe, „Cercetări arheologice în necropola de incinerațiede la Gârla Mare. Campania 2013”, în *Drobeta seria Arheologie-Istorie*, XXIII, 2013, p. 51–70.

Nestor 1933 I. Nestor, „Der stand der Vorgeschichstforschung in Rumänien”, 22 în *Ber.R.G.K.*, Frankfurt am Main, 1933.

Opriş 1985 I. Opriş, „Din istoria ocrotirii monumentelor antice la Drobeta”, în *Drobeta*, VI, 1985, p. 377–391.

Pătroi 2008 C. Pătroi, „Reprezentări antropomorfe de lut din Oltenia, descoperite în arealul culturii eneolitice Sălcuţa”, în *Drobeta,* seria Arheologie-Istorie, XVIII, 2008, p. 5–22.

Păunescu 1970 Al. Păunescu, „Epipaleoliticul de la Cuina Turcului-Dubova”, în *SCIV*, 21, 1970, 1, p. 4–29.

Păunescu 1979 Al Păunescu, „Cercetările arheologice de la Cuina Turcului-Dubova (jud. Mehedinţi)”, în *Tibiscus*, V, 1979, p. 11–56.

Păunescu 1990 Al. Păunescu, „Locuirea mezolitică de tip Schela Cladovei de la Ostrovul Corbului Judeţul Mehedinţi”, în *SCIVA*, 41, 2, 1990, p. 123–147.

Petrescu-Dâmboviţa 1957 M. Petrescu-Dâmboviţa, „Les principaux résultats des fouilles de Truşeşti”, în *AŞUI ist*, III, 1–2, 1957, p. 1–22.

Petrescu-Dîmboviţa 1984 — M. Petrescu-Dîmboviţa, „L'importance des fouilles archeologiques de Cucuteni", în *La civilisation de Cucuteni en context europeen*, Iaşi, 1984, p. 19–27.

Poruciuc 1995 — A. Poruciuc, *Archaeolinguistica. Trei studii interdisciplinare*, în *Bibliotheca Thracologica*, IX, 1995.

Prijateli 2007 — A. Prijateli, „Digging the neolithic stamp-seals of the SE Europe from archaeological deposits, texts and mental construct", în *Documenta Prehistorica*, XXXIV, 2007, p. 231–256.

Radu 1979 — O. Radu, „Plastica neolitică de la Chişoda Veche şi câteva probleme ale neoliticului din nordul Banatului", în *Tibiscus*, V, 1979, p. 67–76.

Richards *et alii* 2000 — M. Richards, V. Macaulay, E. Hickey, E. Vega, B. Sykes, V. Guida, C. Rengo, D. Sellitto, F. Cruciani, T. Kivisild, R. Villems, M. Thomas, S. Rychkov, O. Rychkov, Y. Rychkov, M. Gölge, D. Dimitrov, E. Hill, D. Bradley, V. Romano, F. Calì, G. Vona, A. Demaine, S. Papiha, C. Triantaphyllidis, G. Ştefănescu, J. Hatina, M. Belledi, A. Di Rienzo, A. Novelleto, A. Oppenheim, S. Nørby, N. Al-Zaheri, S. Santachiara-Benerecetti, R. Scozzari, A. Torroni, H. J. Bandelt, „Tracing european founder lineage in the Near Eastern mtDNA pool", în *Am. J. Hum. Genet.*, 67, 2000, p. 1251–1276.

Roman 1996 — P. Roman, „Istoricul Cercetărilor", în *Ostrovul Corbului* I. 1a, ed. P. Roman, Al. Păunescu, Bucureşti, 1996.

Boroneanţ, Roman 1974 — P. Roman, V. Boroneanţ, „Locuirea neolitică din Ostrovul Banului", în *Drobeta*, I, 1974, p. 117–128.

Roman, Dodd-Opriţescu 1980 — P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, „Interferenţe etnoculturale din perioada indoeuropenizării reflectate în cimitirul eneolitic de la Ostrovul Corbului", în *Thraco-Dacica*, X, 1–2, 1980, p. 11–38.

Roman, Dodd-Opriţescu 2008 — P. Roman, A. Dodd-Opriţescu, *Ostrovul Corbului între km. fluviali 911912. Morminte şi unele aşezări preistorice*, Bucureşti, 2008.

Roller 1999 — L. E. Roller, *In search of God the Mother*, Los Angeles, 1999.

Rosetti 1929 — D. V. Rosetti, „Raport preliminar asupra săpăturilor arheologice efectuate la Măgura Jilavei", în *Strămoşii Bucureştenilor*, ed. D. Dumbravă, Bucureşti, 1929, p. 28–36.

Rosetti 1932 — D. V. Rosetti, „Câteva aşezări şi locuinţe preistorice din preajma Bucureştilor", în *Urbanismul*, IX, 1932, p. 96–102.

Rosetti 1934 — D. V. Rosetti, „Săpăturile de la Vidra-raport preliminar", în *Publicaţiile Muzeului Municipiului Bucureşti*, I, Bucureşti, 1934, p. 6–60.

Rosetti 1939 — D. V. Rosetti, „Steinkupferzeitliche Plastik aus einem Wohnhügel bei Bukarest", în *Jahrbuch für prähistorische und etnographische Kunst,* 12, Berlin, 1939.

Roska 1941 — M. Roska, *Die Samlung Zsofia von Torma*, Cluj, 1941.

Rosser *et alii*, 2000 Z. H. Rosser, T. Zerjal, M. E. Hurles, M. Adojann, D. Alavantic, A. Amorim, W. Amos, M. Armentero, E. Arroyo, G. Barbujani, G. Beckman, J. Bertranpetit, E. Bosch, D. G. Bradley, G. Brede, G. Cooper, H. Côrte-Real, P. Knijff, R. Decorte, Y. Dubrova, O. Evgrafov, A. Gilissen, S. Glisic, M. Gölge, E. Hill, A. Kravchenko, A. Krumina, V. Kučinskas, J. Lavinha, L. Livshits, P. Malaspina, S. Maria, K. McElreavey, T. Meitinger, A. V. Mikelsaar, R. J. Mitchell, K. Nafa, J. Nicholson, S. Nørby, A. Pandya, J. Parik, P. Patsalis, L. Pereira, B. Peterlin, G. Pielberg, M. J. Prata, C. Previderé, R. Roewer, S. Rootsi, D. C. Rubinsztein, J. Saillard, F. R. Santos, G. Ştefănescu, B. Sykes, A. Tolun, R. Villems, C. Tyler-Smith, M. A. Jobling, „Y-chromosomal diversity in Europe is clinal and influenced primarily by geography, rather than by language", în *Am. J. Hum. Genet.*, 67, 2000, p. 1526–1543.

Roşu 1968 L. Roşu, „Rezultatele preliminare ale cercetărilor arheologice de la Buiceşti – Mehedinţi" 1968, în *Comunicări seria arheologică*, VII, 1968, p. 15–21.

Roşu 1974 L. Roşu, „Din istoricul cercetărilor arheologice privitoare la comuna primitivă în judeţul Mehedinţi", în *Drobeta*, I, 1974, p. 311–314.

Schier, Draşovean 2004 V. Schier, Fl. Draşovean, „Masca rituală descoperită în tell-ul neolitic de la Uivar (judeţul Timiş)", în *AnB S. N.*, XII–XIII, 2005, p. 41–56.

Stefanovič, Borić 2008 S. Stefanovič, D. Borić, „New-born infant burials underneath house floors at Lepenski Vir: in pursuit contextual meanings", în *BAR International Series*, 1893, 2008, p. 131–169.

Stângă 1980 I. Stângă, „Raport preliminar de cercetare arheologică. Ostrovul Mare, km. fluvial 876, Porţile de Fier II – Campania 1980 –", în *Drobeta*, V, 1982, p. 183–189.

Stângă 1988 I. Stângă, „Reprezentări plastice aparţinând neoliticului târziu, din judeţul Mehedinţi", în *R.M.M*, 6, 1988, p. 36–40.

Şimon 1989 M. Şimon, „Aşezarea sălcuţeană de la Ostrovul Corbului", în *SCIVA*, 40, 2, 1989, p. 89–114.

Ştefan 1925 Gh. Ştefan, „Les fouilles de Căscioarele", în *Dacia*, II, 1925, p. 138–197.

Taloş 1973 I. Taloş, *Meşterul Manole*, Bucureşti, 1973.

Treuil1983 P. Treuill, *Le Neolithique et le Bronz Ancien Egéén. Les problemes stratigraphiques et chronologiques, les tehniques, les hommes*, Paris, 1983.

Tudor 1976 D. Tudor, „Obiecte de metal din Drobeta descoperite în săpăturile lui D. C. Butculescu (1883) şi Gr. G. Tocilescu (1896–1899)", în *Drobeta*, II, 1976, p. 117–137.

Ucko 1962 P. Ucko, „The interpretation of prehistoric antropomorphic figurines", în *JRAI*, 92, 1962, p. 38–54.

Ursulescu 2000	N. Ursulescu, „Les premières representations masculines dans le néo-énéolithique de la Roumanie”, în *St. Ant. Arch.*, VII, 2000, p. 207–220.
Vallejo, Sánchez 2007	D. S. Vallejo, M. Cortés Sánchez, „El „Torso” Cortés antropomorfo de la Cueva de Nerja (Málaga). Reflexiones sobre los representaciones humanas sobre soporte mobiliar del III milenio ANE en el sur de la Península Ibérica”, în *Zephyrus*, 60, 2007, p. 155–172.
Vallois 1971	H. V. Vallois, „Le crâne trépané magdalénien de Rochereil”, în *BSPF*, 68, 2, 1971, p. 485–495.
Vasić 1936	M. Vasić, *Preistorijska Vinča*, vol. II–III, Belgrad, 1973.
Vlassa 1966	N. Vlassa, „Douăsprezece figurine cu cap mobil de la Turdaş”, în *Sargeţia*, IV, 1966, p. 9–16.
Voinea 2005	V. Voinea, *Ceramica complexului cultural Gumelniţa-Karanovo VI. Fazele A1 şi A2*, Constanţa, 2005.
Zorbić 2008	B. Zorbić, „Antropomorphic figurines, altairs, prosopomorphic lids”, în M. Bogdanović *Grivac. Settlements of Proto-Starčevo and Vinča culture*, ed. Nicola Tasić, Kragujevak, 2008, p. 303–343.

ABREVIERI BIBLIOGRAFICE/ BIBLIOGRAPHICAL ABBREVIATION

Am. J. Hum. Genet.	– American Journal of Human Genetic. American Society of human genetics. Chicago.
ActaMN	– Acta Musei Napocensis. Muzeul de Istorie. Cluj-Napoca.
AŞUI ist.	– Analele Ştiinţifice ale Universităţii „Al. I. Cuza”. Istorie. Iaşi.
Archaeology	– Archaeology. Archaeological Institute of America. New-York.
Arh. vest.	– Arheološki vestnik. Inštitut za arheologijo. Ljublijana.
Apulum	– Apulum, Acta Musei Apulensis, Alba Iulia.
Apolodor	– Apolodor. Revistă editată de Palatul de Cultură, Dr. Turnu Severin.
Antiquity	– Antiquity, Gloucester.
AnB SN arh-ist.	– Analele Banatului Serie Nouă, arheologie istorie. Muzeul Banatului. Timişoara.
AnB SN etno.	– Analele Banatului Serie Nouă, etnografie. Muzeul Banatului. Timişoara.
Alba Regia	– Anales Musei Stephani Regis, Székesfehervár.
AntTan	– Antik Tanulmányok. Studia Antiqua. Budapest.
Banatica	– Banatica. Muzeul Judeţean Caraş-Severin. Reşiţa.
BAR International Series	– Britsh Archaeological Reports. International Series. Oxford.
BCMI	– Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, Bucureşti.
BCŞS	– Buletinul Cercurilor Ştiinţifice Studenţeşti. Universitatea „1 Decembrie 1918”. Alba Iulia.
BMI	– Buletinul Monumentelor Istorice. Bucureşti.
BerRGK	– Bericht der Romisch Germanischen komission. Frankfurt.
Bioetica	– Revista română de bioetică. Iaşi.
BMTJ	– Buletinul Muzeului Judeţean Teleorman, Alexandria.
Boabe de grâu	– Palatul de Cultură „Teodor Costescu”. Drobeta-Turnu Severin.
BSPF	– Bulletin de la Société Préhistorique Française. Paris.

CA	– Current Anthropology. Chicago.
Class. Antiq.	– Classical Antiquity. University of California. Berkley.
Comunicări	– Comunicări, seria arheologie. Centrul de istorie, filologie şi etnografie al Academiei R.S.R. Craiova.
Dacia	– Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. Bucureşti.
DaciaNS	– Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire anciene. Institutul „V. Pârvan". Bucureşti.
Documenta Prehistorica	– Documenta Prehistorica. University of Ljubljana. Ljubljana.
Drobeta	– Drobeta. Muzeul Regiunii Porţilor de Fier. Drobeta-Turnu Severin.
EJA	– European Journal of Archaeology. Oxford.
JRAI	– Journal of Royal Anthropological Institute, Royal Anthropological Institute. London.
J. Raman Spectroscopy	– Journal of Raman Spectroscopy. New York.
MA	– Materiale Arheologice. Bucureşti.
Memoria Antiquitatis	– Acta Musei Petrodavensis. Muzeul Arheologic. Piatra Neamţ.
Nature	– Nature. International weekly journal of science. London.
Oltenia	– Oltenia. Studii şi Comunicări. Muzeul Olteniei. Craiova.
Porţile de Fier	– Porţile de Fier. Revistă de istorie şi cultură, Dr. Tr. Severin
PMMB	– Publicaţiile Muzeului Municipiului Bucureşti. Bucureşti.
Pratiques funéraires	– Pratiques funéraires et manifestations de l'identité culturelle (Âge du Bronze et Âge du Fer), Actes du IVe Colloque International d'Archéologie Funéraire, Tulcea.
Rev. Esp. Ant. Am	– Revista Española de Antropología Americana. Universidad Complutense. Madrid.
Sargeţia	– Sargeţia. Muzeul Civilizaţiei dacice şi romane. Deva.
SCIV	– Studii şi cercetări de istorie veche. Bucureşti.
SCIVA	– Studii şi cercetări de istorie veche şi arheologie. Bucureşti.
SCN	– Studii şi cercetări de numismatică. Bucureşti.
StPre	– Studii de preistorie. Bucureşti.
Terra Sebvs	– Acta Musei Sabesiensis, Muzeul Judeţean Sebeş. Sebeş.
Thraco-Dacica	– Thraco-Dacica. Bucureşti.
Tibiscus	– Tibiscus, Muzeul Banatului. Timişoara.
Urbanismul	– Institutul Urbanistic al României. Bucureşti. 1932–1940.
World Archaeology	– Debates in World Archeology. Chicago.
WPZ	– Wiener Prähistorische Zeitschrift. Viena.
Zephyrus	– Zephyrus. Revista científica internacional de Prehistoria y Arqueología. Universidad de Salamanca. Salamanca.

INDICE/INDEX

A

Abu Hureya 31, 137
Achileion 43, 137
Alba Iulia 11, 65, 103, 135, 137
Anatolia 47, 63, 112, 116, 137
Andreescu 29, 37, 50–52, 55, 83–85, 111, 114–115, 137
Asia 116, 137
Austria 28, 137

B

Balcani 31, 48, 137
Balta Verde 19–20, 108, 137
Banat 38, 41, 111, 137
Bărcăcilă 17, 19, 22, 34–37, 67–79, 107–110, 137
Basarabi 20, 137
Beldiceanu 13, 56, 105, 116, 137
Berciu 17, 19–20, 34, 36–37, 39, 42, 49, 67–78, 107–108, 113, 137
Bercovici 36, 137
Berlescu 57–59, 61, 137
Berlin 19, 137
Bivolării 19, 22, 137
Boian 46, 137
Bolgrad 64, 137
Bolliac 16, 137
Bonsall 21, 30, 137
Boroneanţ 10, 137
Botul Cliuciului 21, 137
Botul Piscului 20, 34–38, 43, 108, 110–111, 118, 137
Bucura 23, 109, 137
Bucureşti 10, 137
Bulahay 27, 137
Bulgaria 62, 137
Butculescu 16, 56, 116, 137
Buxton 35–36, 137
Buznea 31, 137

C

Cârcea 31, 137
Carol I 18, 137
Çatal Hüyük 30, 137
Chapman 31, 39, 137
Chircu 14, 106, 137
Ciuceanu 19, 137
Climente 20–21, 109, 137
Costescu 17–18, 50, 114–115, 135, 137
Crăciunescu 23, 35, 50–51, 83–85, 109, 114–115, 118, 137
Crivina 23, 137
Cucuteni 7–8, 10–11, 13, 56–57, 59, 61–62, 88–103, 105, 116–117, 119, 137
Cueva de Nerja 48, 113, 137
Cuina Turcului 20–21, 109, 137

D

Davidescu 15–17, 21, 34–35, 38–41, 106–107, 109–110, 137
Dimitrescu 15–16, 107, 138

Dobra 23, 109, 138
Dolj 42, 138
Dondesi 14, 106, 138
Drobeta 7, 15–17, 38, 106–108, 136, 138
Dubova 20–21, 109, 138
Dumitrescu 25–26, 28–30, 37–38, 44–45, 47–50, 57–58, 62, 83–85, 111–114, 138
Dumitroaia 57, 138
Dunăre 22, 31, 138

E

Eliade 25, 138

F

Fakler 16, 138
Fratelia 41, 138

G

Gălăbnic 62, 138
Gârla Mare 19, 23, 34, 110, 138
Ghica 15, 107, 138
Gligor 14, 65, 106, 138
Gomolova 45, 138
Grecia 47, 138
Grivac 47, 112, 138
Gruia 23, 138
Gura Văii 20–21, 108–109, 138

H

Hinova 12, 19, 21, 34–36, 38–41, 43, 67–80, 104, 108–110, 118, 138
Hotărani 29, 31, 138
Höyücek 47–48, 112, 138

I

Iași 91, 138
Icoana 20–21, 109, 138
Ilfov 13, 49–50, 81–88, 105, 113–114, 118–119, 138
Izvorul Frumos 19, 108, 138

K

Kachti 30, 138
Koszylowce 62, 138
Krems 28, 138

L

Lazarovici 30, 33, 37–39, 41–42, 47, 50, 111–112, 114, 138
Lengyel 62, 138
Lepenski Vir 21, 138
Londra 36, 138
Lumea Nouă 65, 138

M

Macedonia 62, 138
Mafa 27, 138
Măgura Jilava 13, 49–53, 55, 81–88, 113–116, 118–119, 138
Mainz 51, 116, 138
Málaga 48, 113, 138
Mallorca 64, 138
Măneanu 14–16, 18, 106–108, 138
Marsigli 15, 106, 138
Mehedinți 67–71, 73–76, 79, 138
Moldova 57–59, 138
Moldovan 14, 27, 64–65, 106, 138
Monah 30, 32, 56–60, 62, 64, 116–117, 138
Muzeul Regiunii Porților de Fier 3, 11, 138

N

Neagoe 1, 3–4, 9–10, 14, 23, 38, 42, 53–54, 56, 80–88, 90–95, 97–99, 101–102, 106, 116, 138
Nestor 20, 34, 36, 108, 138
Nica 29, 31, 35, 37, 42, 67–72, 75–78, 138
Nicolescu 15, 107, 138

O

Olt 29, 50, 114, 139
Oltenia 37, 136, 139
Orientul Apropiat 10, 47, 139

Ostrovul Banului 11, 20–21, 35, 109, 139
Ostrovul Corbului 11, 19, 21–22, 34–38, 43, 45–46, 67–79, 108, 110–111, 118, 139
Ostrovul Mare 19, 21–23, 35–36, 39, 108–109, 139

P

Para 14, 33, 35, 106, 139
Pătroi 37, 53, 85–86, 111, 139
Peninsula Iberică 64, 139
Pichetul de grăniceri 21, 36–38, 43, 109, 118, 139
Platia Magoula Zarkou 31, 139
Polonic 16, 139
Ponicova 20, 109, 139
Porțile de Fier 9, 139
Potporanj 45, 139
Prahova 17, 139
Pristol 35, 139

R

Rast 28, 38, 45–46, 139
Răzvrata 20–21, 109, 139
Richter 16, 139
Rogova 23, 109, 139
România 15, 50, 139
Rug Bair 62–63, 139

S

Salcia 20, 35, 108, 139
Sălcuța 11, 139
Scânteia 57, 139
Schela Cladovei 20–21, 35, 109, 139
Serbia 38, 41–42, 139
Severin 3–4, 9, 11–14, 16–22, 34, 36–37, 40, 50, 67–109, 114, 116, 135–136, 139
Sofia 62, 139
Son Real 64, 139
Spania 64, 139
Střelice 62, 139
Sultana 30, 139

T

Tell Ramad 31, 139
Thesalia 31, 48, 139
Tismana 23, 139
Tocilescu 16, 139
Tudor 16, 18, 50, 115, 139
Turnu Severin 17–18, 21–22, 36–37, 108–109, 135, 139

U

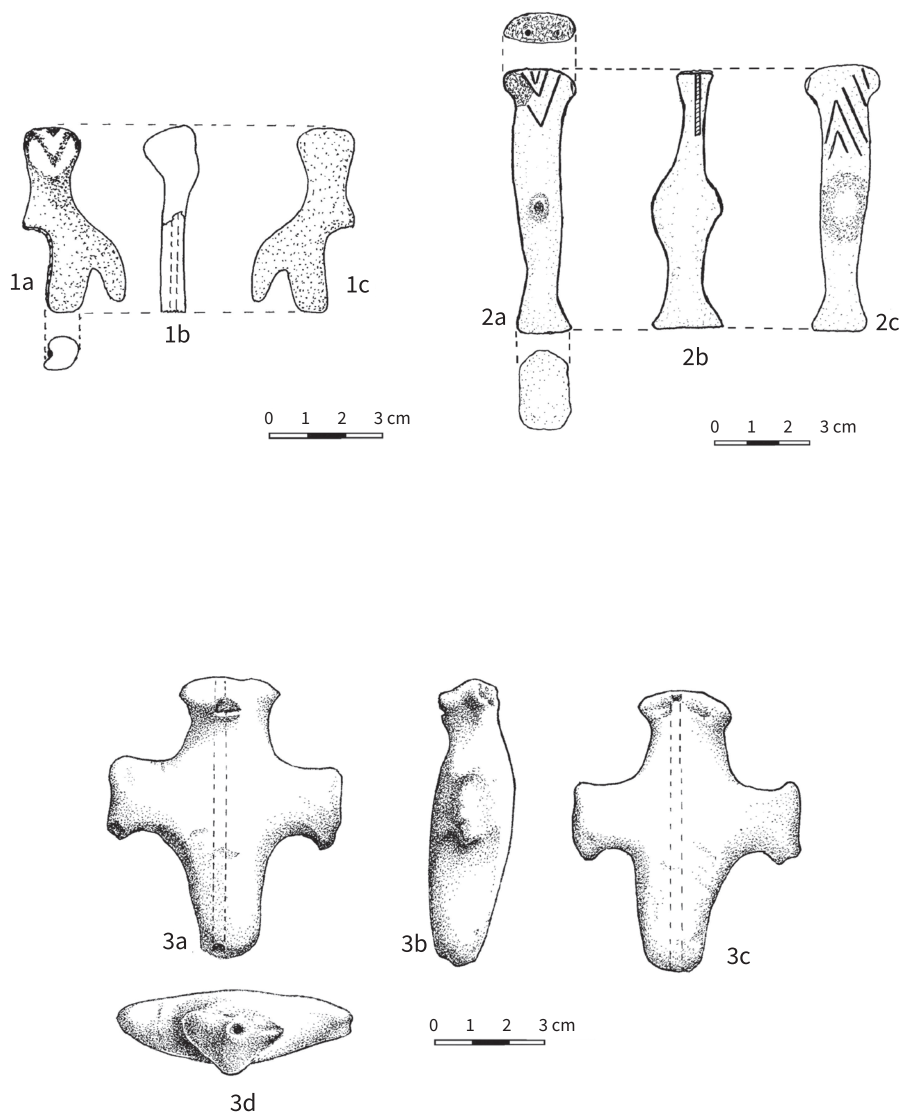
Ucraina 64, 139

V

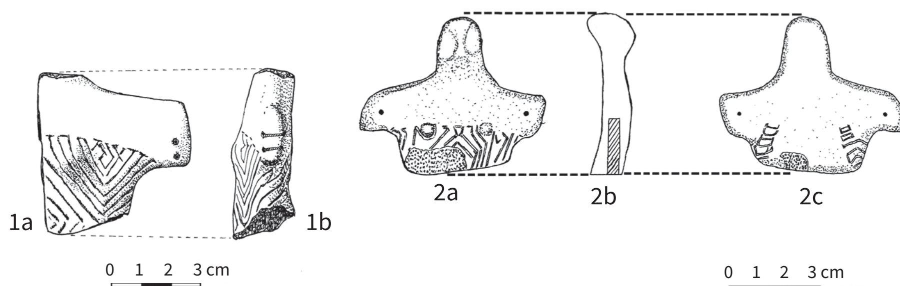
Vădastra 29, 31, 46, 50, 54, 114, 139
Vadul Morii 23, 139
Verbița 42, 139
Vinča 7–8, 10–11, 13, 20, 26, 28, 34–40, 42–43, 45–47, 62, 67–73, 75–78, 80, 103–105, 108, 110–112, 118, 139

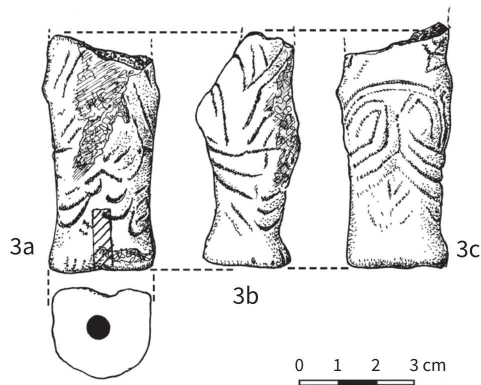
PLANȘE

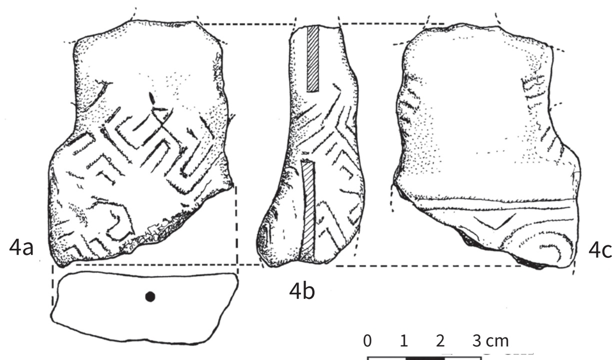

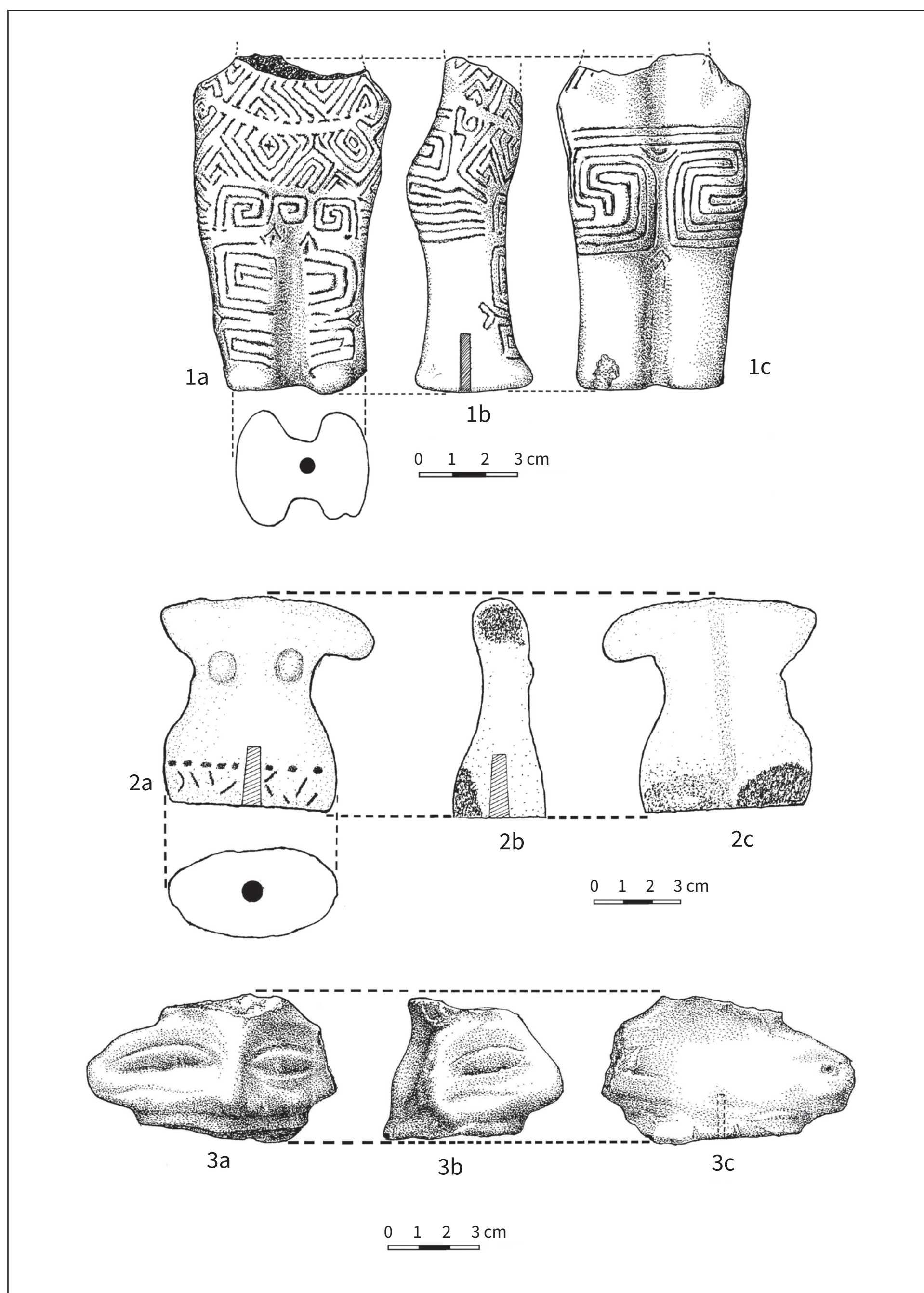
Pl. I.

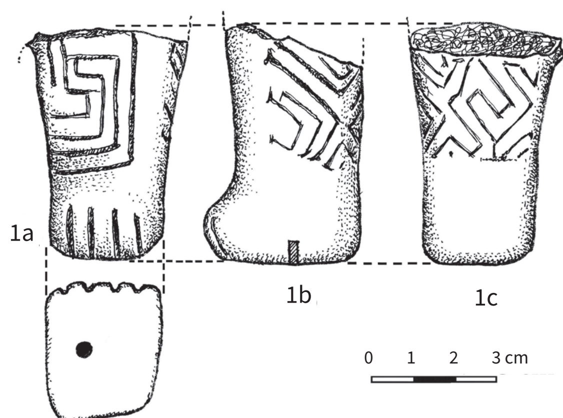

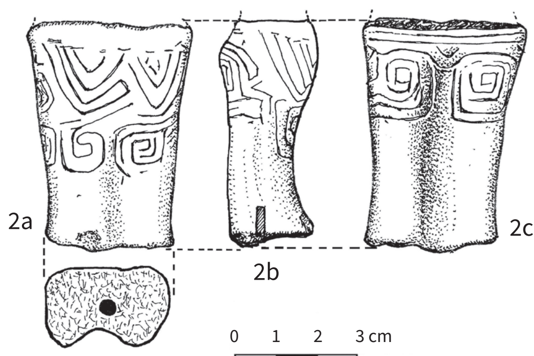

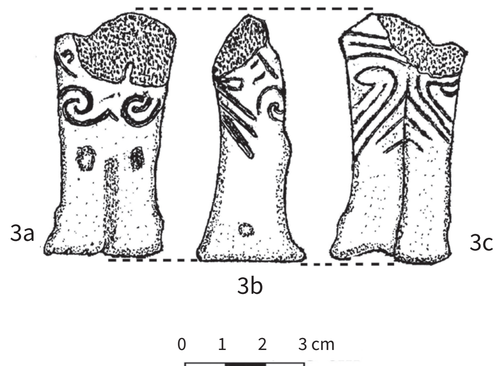
Pl. II.

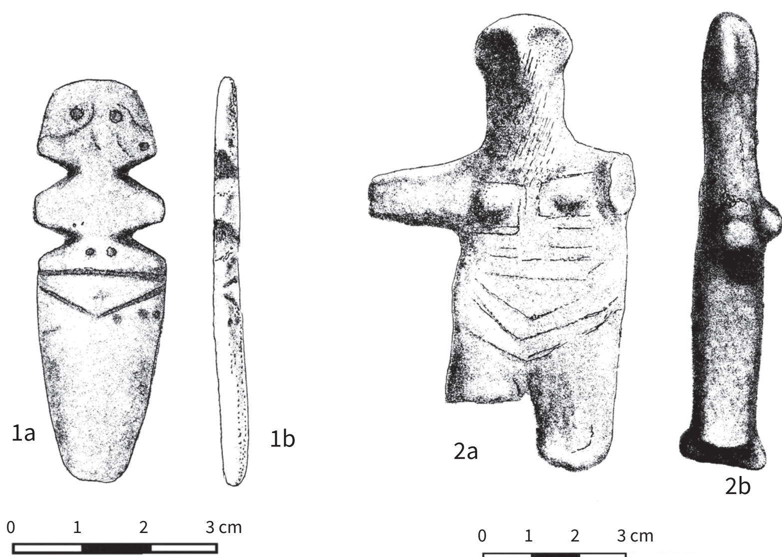
Pl. III.

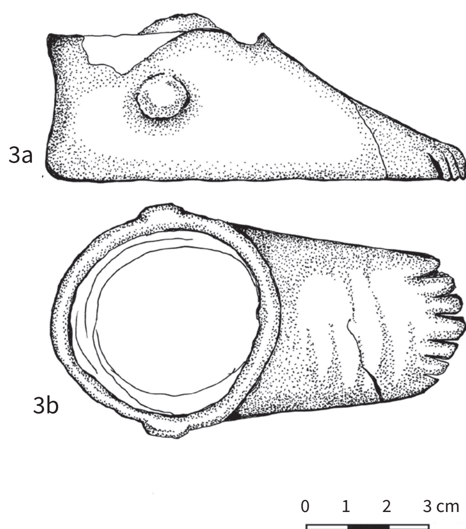

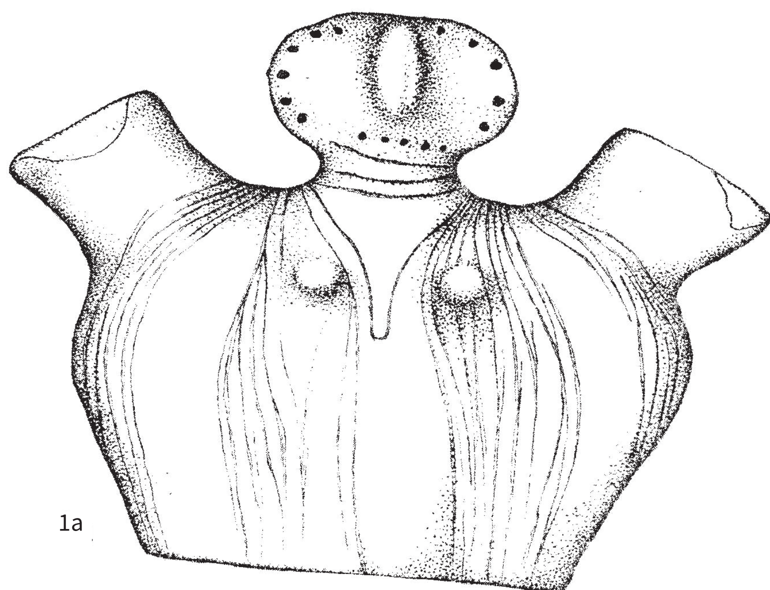

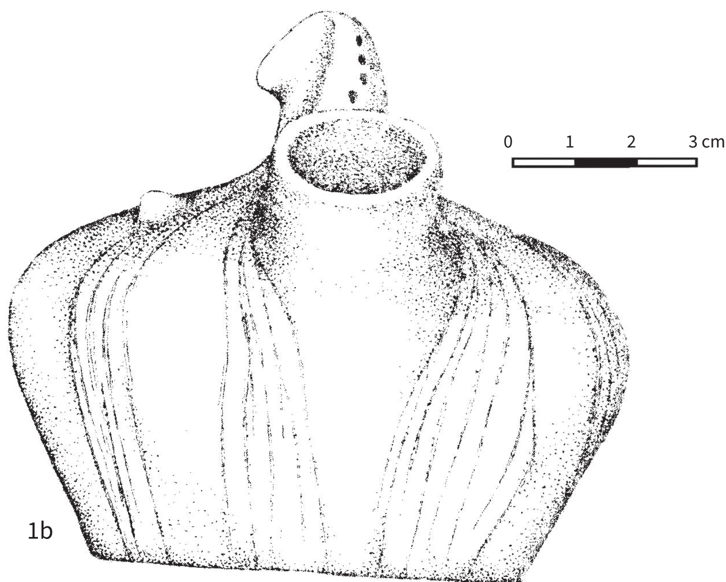
Pl. IV.

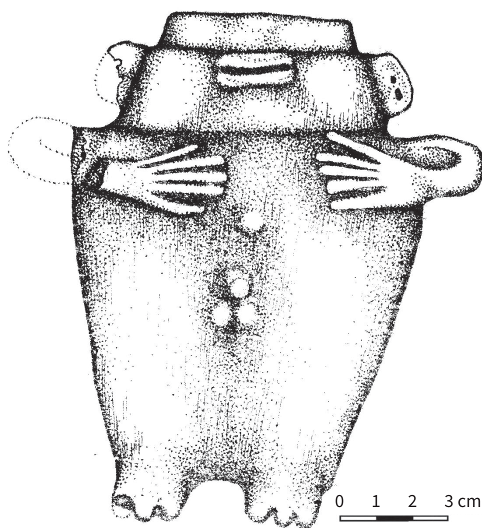

Pl. V.

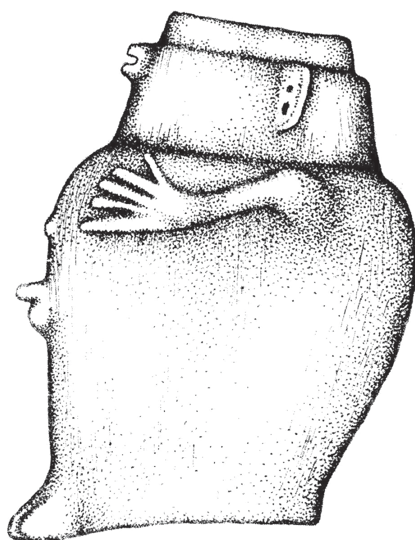

Pl. VI.

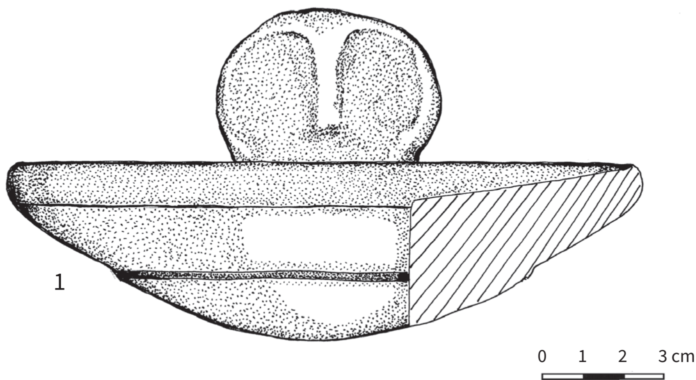

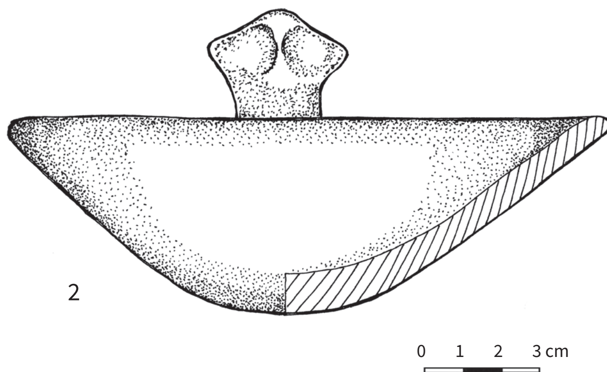
1a

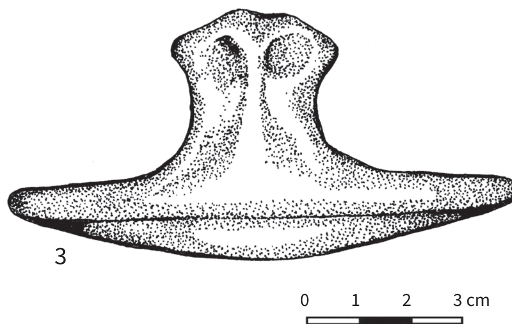

1b

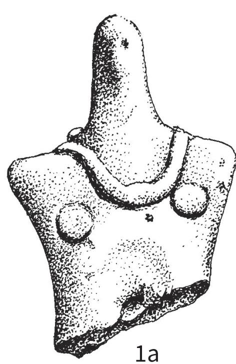
Pl. VII.

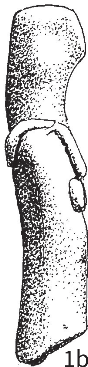

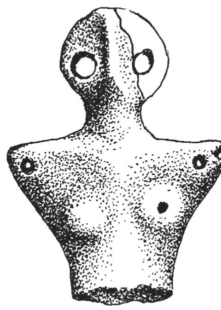

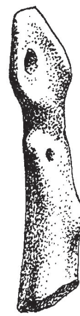

Pl. VIII.

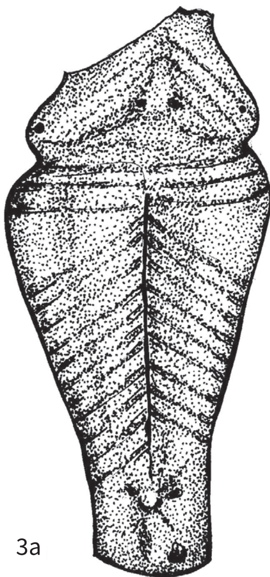

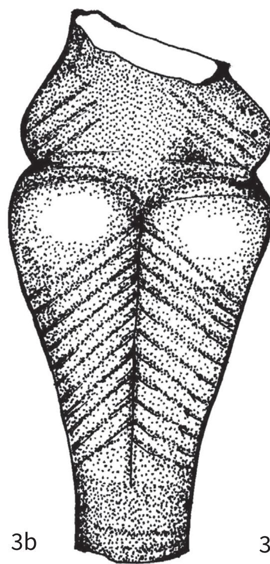

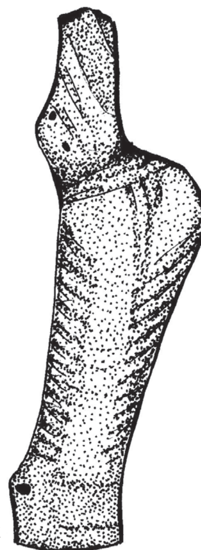

0 1 cm

0 1 cm

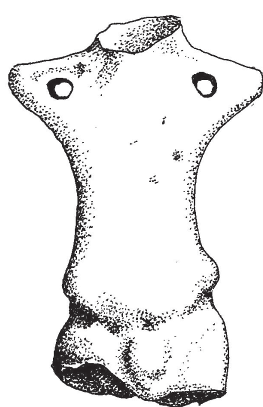

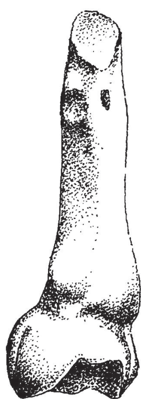

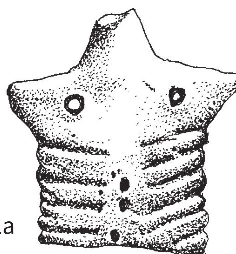
0 1 cm

Pl. IX.

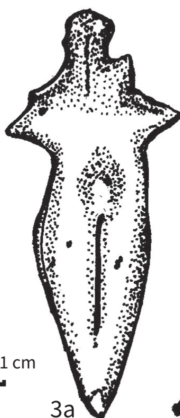

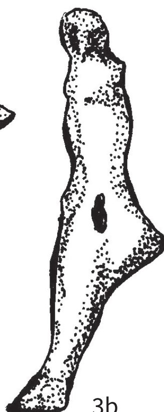

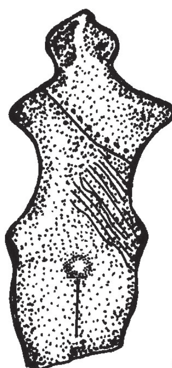

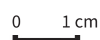

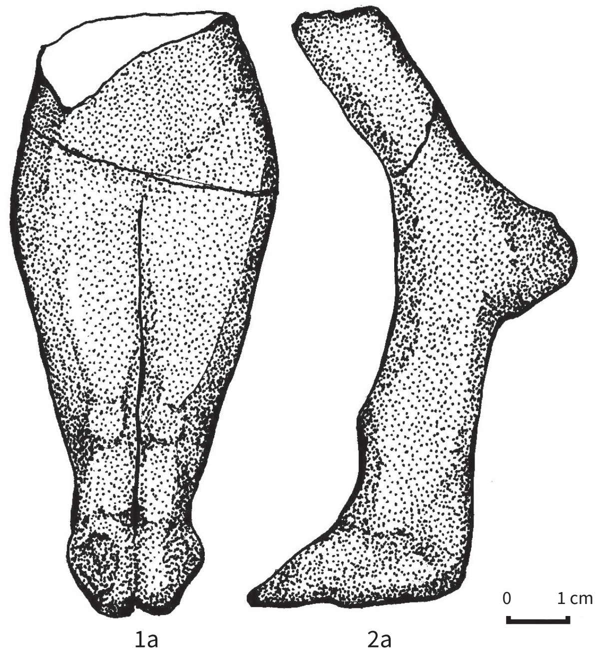

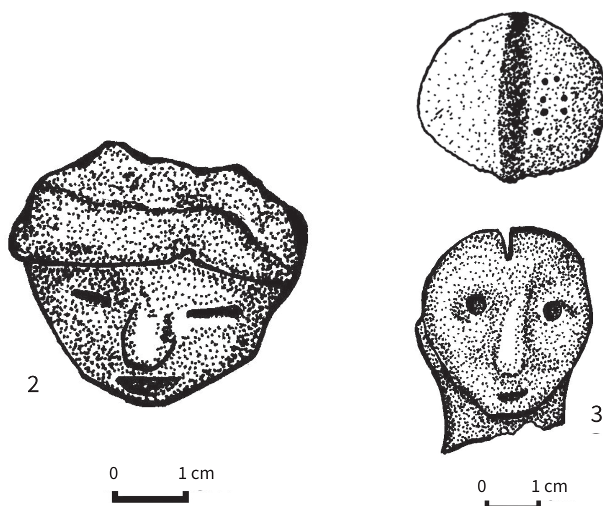

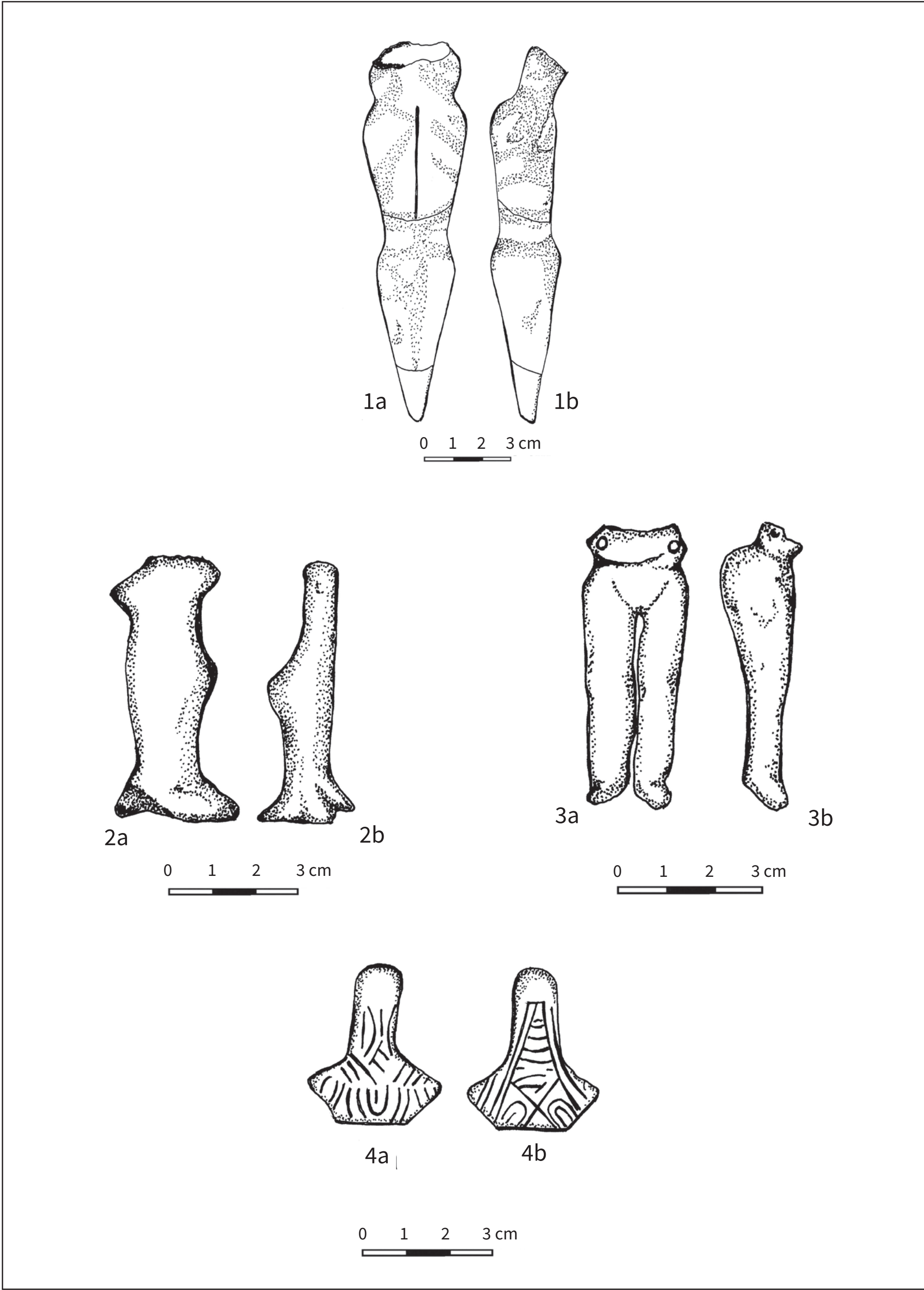

Pl. X.

Pl. XI.

Pl. XII.